

Αθηναί

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
Α. ΛΑΖΑΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Έγκεκριμένη διὰ μίαν πενταετίαν 1934 - 1938

Μὲ πολλὰς εἰκόνας καὶ χάρτας

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'

Αντίτυπα 6.000

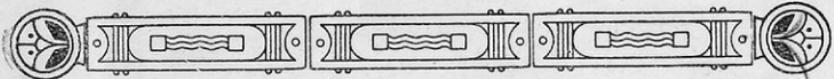
ΑΘΗΝΑΙ
ΕΚΔΟΤΗΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ
52 - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - 52

1853 *ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής*

Ε
Τὰ ἀντίτυπα ἔχουν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως
καὶ τὴν σφραγῖδά τοῦ ἐκδότου.

Αθανάσιος

Α' ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ — ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

1. "Ελληνες και Ρωμαῖοι

Τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἔζησαν δύο μεγάλοι λαοί, οἱ "Ελληνες και οἱ Ρωμαῖοι. Κατήγοντο και οἱ δύο ἀπὸ μίαν μεγάλην φυλὴν και κατέβησαν ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη εἰς πολὺ παλαιὰ χρόνια, 2000 π.Χ., οἱ "Ελληνες εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Πρῶτοι προώδευσαν οἱ "Ελληνες. Ἡσαν δυνατοί, ύψηλοι και ὀραῖοι, δραστήριοι και ἐργατικοί, ἐπρόκοψαν πολὺ εἰς τὰ γράμματα και εἰς τὰς τέχνας και ἔκαμαν ἔνα σπουδαῖον πολιτισμόν, τὸν ὅποιον ὀνομάζομεν ἀρχαῖον ἐλληνικὸν πολιτισμόν. Ἀπὸ τοὺς "Ελληνας ἔμαθαν πολλὰ ὅλοι οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου.

Τὸν παλαιότερον καιρὸν οἱ "Ελληνες ἔζων εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Ἀργότερα ἐξηπλώθησαν εἰς διάφορα μέρη, εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Εἰς ὅλα τὰ παράλια, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς Μαύρης θαλάσσης ἔως τὸ Γιβραλτάρ, ἔκτισαν πόλεις και χωρία, τὰς ἀποικίας ὅπως ἔλεγαν. Τοιουτοτρόπως ἡ Ἑλλάς ἐμεγάλωσε και ἀπετέλεσεν ὁλόκληρον κόσμον. Ὁπου ἐπῆγαν οἱ "Ελληνες, ἔφεραν τὸν πολιτισμὸν και τὴν ἀνάπτυξίν των, ἐπολίτισαν τὰς χώρας, ὅπου ἐγκατεστάθησαν, και τοὺς λαούς, οἱ ὅποιοι ἦσαν γείτονές των.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οἱ "Ελληνες ἦσαν εἰδωλολάτραι, ἔλατρευαν δηλαδὴ διαφόρους θεούς, τὸν Δία, τὸν Ποσειδῶνα, τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν Ἀθηνᾶν κλπ. Ἐπίσης ἦσαν χωρισμένοι εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη. Ὑπῆρχεν ἔνα κράτος τῆς Σπάρτης, ἔνα ἄλλο τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Θηβῶν, τῆς Μακεδονίας. Ὑπῆρχαν σχεδὸν τόσα κράτη, ὅσαι

καὶ πόλεις. Τὰ κράτη ἔκαμναν πολέμους ἀναμεταξύ των καὶ ἀδυνάτησαν. Ὅτι ήλθεν ἔπειτα, πρὸς τὸ τέλος τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ δόποῖος τοὺς ἥνωσε δι' ὀλίγον καιρόν. Μετὰ τὸν θάνατόν του ὅμως ἤρχισαν πάλιν τοὺς πολέμους, ἔβλαψεν ὁ ἔνας τὸν ἄλλον, καὶ ὅλοι μαζὶ ἀδυνάτησαν. Δι' αὐτὸ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Ρωμαίους.

Οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν εἰς τὴν ἀρχὴν ἔνας μικρὸς λαός. Ἐλαβαν τὸ ὄνομά των ἀπὸ τὴν πρωτεύουσάν των Ρώμην, ἡ ὁποία εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτο μία μικρὰ πόλις τῆς Ἰταλίας ἐπάνω εἰς τὸν Τίβεριν ποταμόν, ὅχι πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἐμεγάλωσεν ὅμως μὲ τὸν καιρόν, ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Ἰταλίαν, κατόπιν ἄλλας χώρας, μαζὶ καὶ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ 146 π. Χ. ἡ Ἑλλὰς ἔγινεν ἐπαρχία τῆς Ρώμης. ~~X~~ ~~εν~~

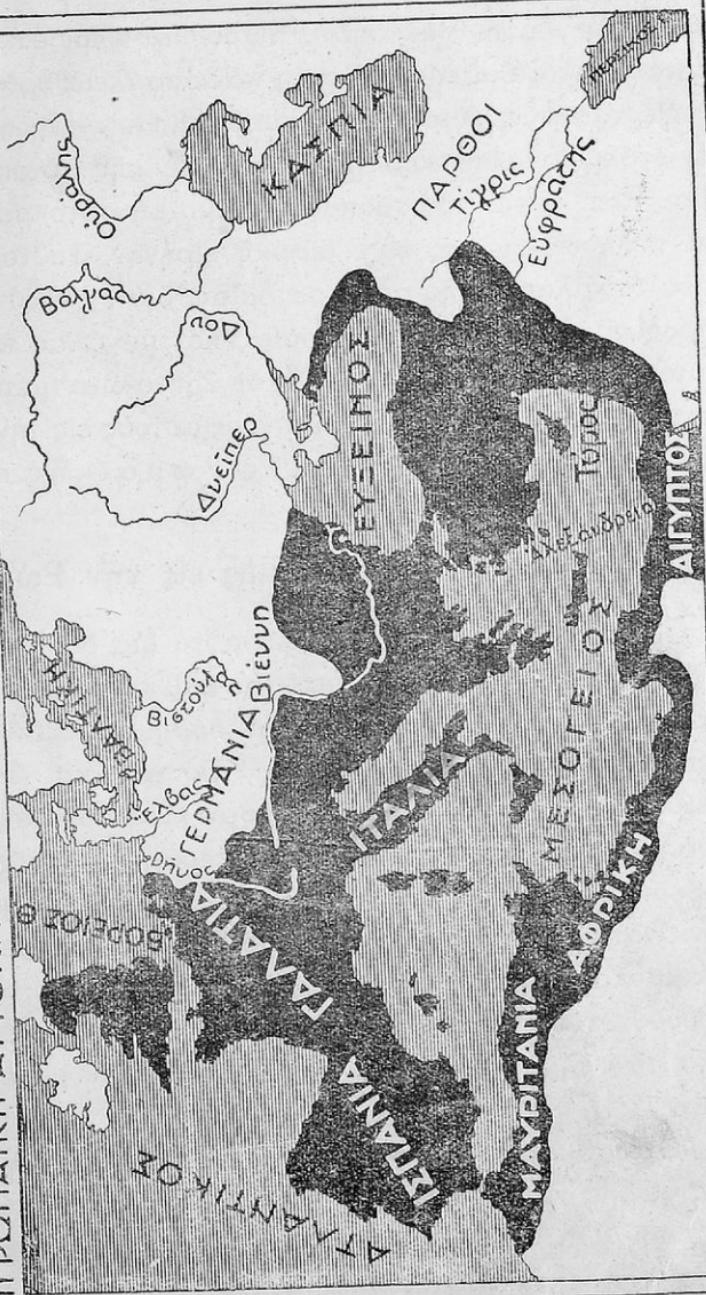
2. Ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία

Οἱ Ρωμαῖοι ὅμως δὲν περιωρίσθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐκυρίευσαν πολλὰς χώρας, ὅλην τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Βόρειον Ἀφρικήν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Γαλλίαν, ὅλας τὰς χώρας δηλαδή, αἱ δόποῖαι εἶναι γύρω εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἀκόμη μέρος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ ἔνα μέρος τῆς Γερμανίας, καὶ ἕδρυσαν πολὺ μεγάλον κράτος.

Τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν δημοκρατία. "Υστερα, ἀκριβῶς εἰς τὰ χρόνια τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἔγινεν αὐτοκρατορία. Δηλαδὴ τὸ κράτος ἐκυβέρνα ὅπως ἥθελεν ἔνας ἀνώτατος ἄρχων, τὸν δόποιον ἔλεγαν αὐτοκράτορα. Ο αὐτοκράτωρ ἔμενεν εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐκυβέρνα τὸ ἀπέραντον κράτος.

Οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης ἦσαν πλούσιοι καὶ ισχυ-

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΔΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΠΡΑΤΟΥΣ ΔΙΩΝΑΣ Μ.Χ.

ροί. Ό λόγος των ήκουετο παντοῦ καὶ ὅλοι ἔδεικνυον σεβασμὸν καὶ ὑπακοήν. Εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια ἐβασίλευεν εἰς τὰς ἀπεράντους χώρας των. Κανεὶς ξένος λαὸς δὲν ἐτόλμα νὰ διαταράξῃ τὴν ἡσυχίαν τῆς αὐτοκρατορίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας εἶχε διαρκῆ εἰρήνην. Τοῦτο ὠφέλησε τοὺς λαοὺς τῆς αὐτοκρατορίας, διότι ἐπλούτησαν, ἐπροόδευσαν καὶ ἔκτισαν ὥραιας καὶ μεγάλας πόλεις. Αὐτὰ ἔγιναν κυρίως τὸν 1ον καὶ 2ον αἰῶνα μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἰς τὴν ιστορίαν ὀνομάζουν Χρόνους τῆς Ρωμαϊκῆς εἰρήνης.

3. Ο Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν Ρώμην

Οι Ρωμαῖοι κατώρθωσαν ὅλα αὐτὰ διὰ δύο λόγους: Πρῶτον ἥσαν γενναῖοι στρατιῶται καὶ κανεὶς λαὸς δὲν κατώρθωσε νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν δρμήν των. Δι' αὐτὸν κατώρθωσαν νὰ ὑποτάξουν τοὺς "Ἑλληνας καὶ ἄλλους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὁποῖοι ἥσαν περισσότερον πρωδευμένοι εἰς τὸν πολιτισμόν. Δεύτερον, ἔγνωριζαν νὰ κυβερνοῦν καλὰ τὸ κράτος των. Δὲν εἶχαν ὅμως μεγάλην ἀνάπτυξιν εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ δὲν εἶχαν κλίσιν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας. "Οταν ἐξεκίνησαν νὰ κυριεύσουν τὸν κόσμον, ἥσαν γεωργοί, ἡγάπων ὑπερβολικὰ τὰ κτήματά των καὶ τὰ ἐκαλλιέργουν μὲν ἐπιμέλειαν.

"Οταν ὅμως ἦλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰς ἀλλας χώρας τῆς Ἀνατολῆς, εύρηκαν ἐκεῖ ἀνώτερον πολιτισμόν. Οἱ "Ἑλληνες εἶχαν μεγάλας πόλεις, ὥραιας κατοικίας, ἔκτιζαν λαμπροὺς ναοὺς καὶ θέατρα, κατεσκεύαζαν θαυμάσια ἀγάλματα, ἔγραφαν ἐξαίρετα βιβλία, τὰ ὅποια καὶ σήμερον διαβάζομεν μὲν θαυμασμὸν.

καὶ ἀγάπην. Μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀφοῦ ἴδρυθησαν τὰ ἑλληνικὰ κράτη εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὰ βασίλεια δηλαδὴ τῶν Διαδόχων, καθώς γνωρίζομεν, ὅλη ἡ Ἀνατολὴ ἔλαβε τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν.

‘Ο Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Αὔγουστος

Οι Ρωμαῖοι λοιπὸν, ὅταν ἥλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν, εἶδαν μὲν θαυμασμὸν τὰ ὁραῖα ἐκείνα πράγματα. Ἐκαμεν εἰς αὐτοὺς ἐντύπωσιν ἡ κομψὴ καὶ ἀναπαιτικὴ κατοικία, ἡ ἐπίπλωσις, τὰ ἐνδύματα, ὁ

τρόπος τῆς ζωῆς. Οἱ Ρωμαῖοι προσεπάθησαν τότε νὰ μιμηθοῦν τοὺς "Ελληνας." Ἡρχισαν νὰ κτίζουν πλουσίας καὶ ώραιας κατοικίας, νὰ τὰς στολίζουν, νὰ φοροῦν λεπτὰ καὶ κομψὰ ἐνδύματα, νὰ κατασκευάζουν μαρμαρίνους ναοὺς διὰ τοὺς θεούς των. Ἐπίσης ἤγαπησαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Πολλοὶ πλούσιοι Ρωμαῖοι ἔλαβαν "Ελληνας διδασκάλους διὰ τὰ παιδιά των ἢ τὰ ἔστελλαν νὰ σπουδάσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐδιάβαζαν τὰ Ἑλληνικὰ βιβλία καὶ ἥθελαν νὰ γράψουν καὶ αὐτοὶ ὅμοια εἰς τὴν γλῶσσαν των. Τὴν γλῶσσαν τῶν Ρωμαίων τὴν λέγουν λατινικήν. Αὐτὴ μὲ τὸν καιρὸν καὶ μὲ τὸ παράδειγμα τῆς Ἑλληνικῆς ἔγινε σπουδαία γλῶσσα καὶ εἰς αὐτὴν ἐγράφησαν ἐπίσης ἀξιόλογα βιβλία:

Τοιουτοτρόπως ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐξηπλώθη εἰς ὅλον τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος.

4. Ο Χριστιανισμὸς

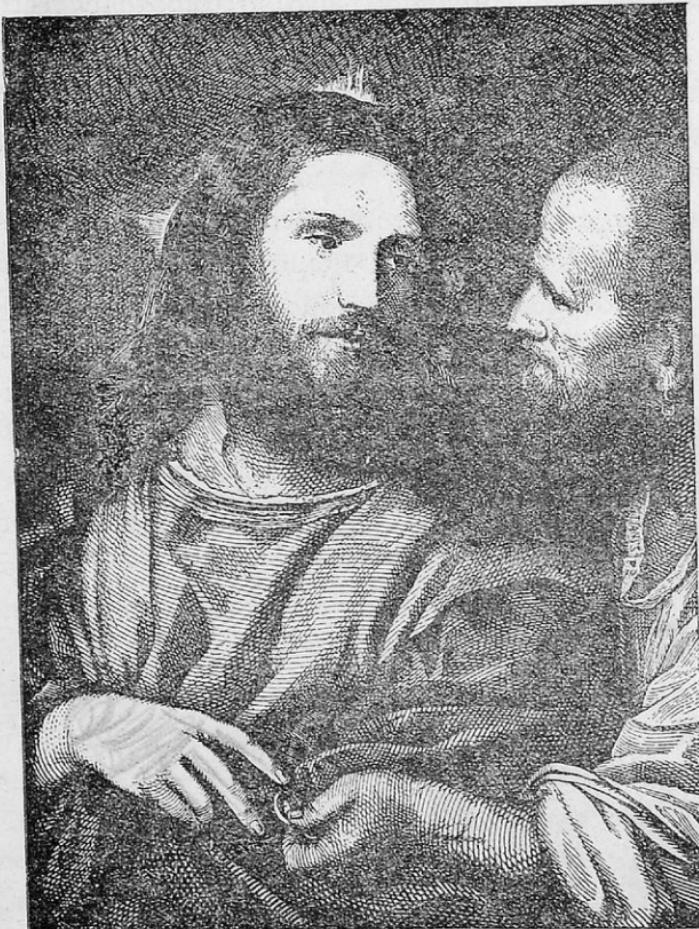
Οἱ λαοὶ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν εἰδωλολάτραι. Ὁ καθεὶς ἐλάτρευε τοὺς θεούς, τοὺς ὅποιους ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς προγόνους του. Οἱ Ρωμαῖοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν καὶ αὐτοὶ εἰδωλολάτραι, ἐσεβάσθησαν τὴν θρησκείαν τῶν ὑποδούλων λαῶν καὶ δὲν κατεδίωξαν τὰς ξένας θρησκείας. Ἡσαν δηλαδὴ ἀνεξιθρησκοί.

Ἀργότερα ἔγινε μεγάλη μεταβολή. Εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν διεδόθη μία νέα θρησκεία, ὁ Χριστιανισμός. Τὴν νέαν θρησκείαν ἐδίδαξεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Ο Χριστὸς ἔγεννήθη καὶ ἔζησεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. «Οἱ ἄνθρωποι, ἔλεγεν, εἶναι ὅλοι Ἰσοι, εἶναι ἀδελφοὶ καὶ τέκνα τοῦ Θεοῦ. Ἀγαπᾶτε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὃπως τὸν ἑαυτόν σας. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ μεγαλύτερον προτέ-

ρημα. Ἡ ζωὴ αὐτὴ εἶναι παροδική. «Ολοὶ οἱ βασανισμένοι θὰ εὕρουν ἀνάπταυσιν καὶ χαρὰν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν».

Οἱ ἄνθρωποι ἥκουσαν τὴν διδασκαλίαν του μὲ συγκίνησιν. Ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς ὅτι οἱ λόγοι του ἀνυψώ-

·Ο Χριστὸς καὶ ὁ Φαρισαῖος·

νουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ταπεινὴν ζωὴν καὶ τὸν μεταφέρουν εἰς ἔνα κόσμον ἀνώτερον καὶ δραιότερον. Πολλοὶ τὸν ἡκολούθησαν καὶ ἔγιναν μαθηταὶ του.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὅσοι ἐπίστευσαν εἰς τὴν

διδασκαλίαν του, ἐφρόντισαν νὰ τὴν διαδώσουν εἰς δλον τὸν κόσμον. Αὐτοὶ ὀνομάζονται Ἐπόστολοι. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔδειξαν ἔξαιρετικὸν ζῆλον. Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος εἰργάσθη μὲ ἰδιαίτερον ἐνθουσιασμὸν διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, εἶναι ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Οἱ πιστοὶ τοῦ Χριστοῦ διεκρίθησαν ἀμέσως ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ήχαριστοῦντο νὰ μὴ συναναστρέψωνται ἄλλους ἀνθρώπους παρὰ μόνον χριστιανούς καὶ δὲν ἐσύχναζαν εἰς τὰ δημόσια θεάματα, τὰ ὅποια ἔθεωρουν ἀπάνθρωπα, διότι οἱ Ρωμαῖοι συνήθιζαν νὰ βάζουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ μονομαχοῦν μεταξύ των καὶ μὲ τὰ ἄγρια θηρία. Ἡναγκάζοντο νὰ τελοῦν τὴν λατρείαν των μυστικά. Τὰς μυστικὰς αὐτὰς συγκεντρώσεις τῶν χριστιανῶν ὀνόμαζαν ἀγάπας. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὅποιον ἔκαμνε περισσοτέραν ἐντύπωσιν, ἥτο ὅτι ὅλοι ἔζων ἡνωμένοι μὲ ἀδελφικὴν ἀγάπην. Ἐσχημάτισαν τοιούτορόπως τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας. χριστιανικὴ ἐκκλησία σημαίνει ἔνωσιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι πιστεύουν εἰς τὸν Χριστόν.

Αἱ πρῶται χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι ἰδρύθησαν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Βραδύτερον ἔγιναν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς δλας τὰς χώρας τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

5. Οἱ "Ἐλληνες δέχονται τὸν χριστιανισμὸν

Οἱ "Ἐλληνες ἔδυσκολεύθησαν κατ' ἀρχὰς νὰ δεχθοῦν τὸν χριστιανισμὸν. Αὐτοὶ εἶχαν διδάξει δλον τὸν κόσμον. Πῶς τώρα νὰ δεχθοῦν μίαν θρησκείαν, ἥ ὅποια ἥρχετο ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν; Εἰς τοὺς σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι ἔγνωριζαν τὰ ἀρχαῖα γράμματα καὶ ἔδιδασκαν τοὺς νέους τὴν σοφίαν τῶν ἀρχαίων Ἐλλήνων,

ἡ διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων ἐφαίνετο πολὺ ἀπλῆ καὶ λαϊκή. Διὰ τοῦτο πολὺν καιρὸν ἐπολέμησαν τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἔγραψαν βιβλία, διὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἡ ἀρχαία θρησκεία ἦτο πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν χριστιανικήν.

“Οταν ὅμως ὁ ἀπόστολος Παῦλος περιώδευσε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐκήρυξε τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ πιστεύῃ καὶ πολλοὶ λόγιοι “Ἑλληνες ἔγιναν χριστιανοὶ καὶ εἰργάσθησαν μὲ ζῆλον, διὰ νὰ στερεώσουν τὴν νέαν θρησκείαν.

‘Αφότου ὁ χριστιανισμὸς ἤρχισε νὰ διαδίδεται εἰς τοὺς “Ἑλληνας, ἔλαβε πολὺ μεγαλυτέραν δύναμιν. Οἱ “Ἑλληνες λόγιοι ἔγραψαν βιβλία, διὰ ν’ ἀποδείξουν εἰς τοὺς μορφωμένους ὅτι ὁ χριστιανισμὸς εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ θρησκεία. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ ὅποια ἦτο ἡ τελειοτέρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔγινεν δργανον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ εἰς αὐτὴν ἔγραφησαν τὰ Εὐαγγέλια, αἱ Ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ δλα σχεδὸν τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία. Ἀργότερα οἱ Πατέρες τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπίσης ἔγραψαν τὰ συγγράμματά των.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐβοήθησε πολὺ νὰ διαδοθῇ ὁ χριστιανισμός, διότι οἱ μορφωμένοι ἄνθρωποι εἰς δλας τὰς χώρας ἐγνώριζαν τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἦδύναντο νὰ ἐννοοῦν τὰ βιβλία, τὰ ὅποια ἦσαν γραμμένα εἰς τὴν ἑλληνικήν, ἡ τοὺς κήρυκας, οἱ ὅποιοι διμίλουν εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῆν.

6. Διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν — Οἱ μάρτυρες

Ἡ μεγάλη ἐξάπλωσις τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς δλας τὰς ἀπεράντους χώρας τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἤρχισε ν’ ἀνησυχῇ τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης. Οἱ Ρωμαῖοι,

Ο ναΐδος ποιμήν

Οι πρώτοι χριστιανοί, ἐπειδὴ κατεδιώκοντο, παρίστανον τὸν Χριστὸν συμβολικῶς μὲ ποιμένα.

καθώς είδαμεν, δὲν ἦσαν φανατικοί, ἀφηναν τοὺς ὑπηκόους των νὰ ἔχουν ὅποιαν θρησκείαν ἥθελαν καὶ εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἔζων εἰρηνικῶς ὅλαι αἱ θρησκεῖαι. Ἐφοβήθησαν δύμας τὸν χριστιανισμόν, εἰς τὸν δποῖον πρῶτοι-πρῶτοι ἐπίστευαν οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἄκληροι τῆς μοίρας. Ἐθεώρησαν λοιπὸν τὴν νέαν θρησκείαν ὡς μίαν ἔνωσιν τῶν πτωχῶν καὶ εἶχαν ὑποψίας μήπως ὁ κατώτερος λαὸς, ἡνωμένος μὲ πίστιν εἰς τὴν νέαν θρησκείαν, ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον τῶν πλουσίων καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Διὰ τοῦτο κατεδίωξαν τοὺς χριστιανοὺς καὶ προσεπάθησαν νὰ τοὺς ἔξαφανίσουν μὲ τὰ σκληρότερα μέσα. Ἔγιναν πολλοὶ διωγμοὶ κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Οἱ σπουδαιότεροι εἶναι δέκα καὶ τοὺς δύνομάζουν οἱ δέκα διωγμοὶ τῆς ἐκκλησίας.

Κατὰ τὰς σκληρὰς αὐτὰς περιστάσεις οἱ χριστιανοὶ ἔδειξαν θάρρος καὶ ὑπέφεραν μὲ πίστιν καὶ μὲ ἡρωισμὸν τὰ βασανιστήρια καὶ πολλοὶ ἐθυσιάσθησαν χάριν τῆς πίστεως. Τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, οἱ ὄποιοι ἐθυσιάσθησαν διὰ τὴν πίστιν, ή ἐκκλησία τοὺς ὠνόμασε μάρτυρας. Τὸ θάρρος καὶ ή πίστις τῶν μαρτύρων ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν. Πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν μόνον βλέποντες τὴν αὐτοθυσίαν τῶν χριστιανῶν. Οἱ διωγμοὶ διήρκεσαν περισσότερον ἀπὸ διακόσια ἔτη, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ σταματήσουν τὴν ἔξαπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ.

7. Ἡ νίκη τοῦ χριστιανισμοῦ Ο Μέγας Κωνσταντῖνος

Ἐπέρασαν τριακόσια ἔτη ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ δ χριστιανισμὸς ἐπροόδευσε :αὶ διεδόθη εἰς ὅλον τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρχαν ἀμέτρητοι

Ο Μέγας Κωνσταντῖνος

χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν μεγάλην δύναμιν. Οἱ αὐτοκράτορες δῦμως δὲν ἔπαυσαν νὰ τοὺς καταδιώκουν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης, ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κυβερνήσῃ μόνος του τὴν ἀπέραντον αὐτοκρατορίαν, ἔλαβεν ἐνα βοηθόν, ἐνα συνάρχοντα. "Ἐγιναν λοιπὸν δύο αὐτοκράτορες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἐνας ἔμενεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ὁ ἄλλος εἰς τὴν Δύσιν. Ἀργότερα ὁ καθεὶς ἔλαβε καὶ ἐνα ἄλλον βοηθὸν καὶ τοιουτορόπως τὸ κράτος εἶχε τέσσαρας ἄρχοντας. Τὸ 300 μ.Χ. ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ἦτο ὁ Κωνστάντιος ὁ Χλωρός, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνα τὴν σημερινὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν. Τοῦ Κωνσταντίου υἱὸς ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ὁποῖος ἀργότερα ἐδοξάσθη πολύ.

"Ο *Κωνσταντῖνος* εἶχε μητέρα χριστιανήν, τὴν Ἁγίαν Ἐλένην. Αὐτὴ τὸν ἔκαμε ν' ἀγαπήσῃ τὴν νέαν θρησκείαν. Ἄλλα καὶ ὁ ἴδιος ἦτο ἔξυπνος πολιτικὸς καὶ παρετήρησεν ὅτι ὁ χριστιανισμὸς εἶχε καταντήσει μεγάλη δύναμις εἰς τὸ κράτος.

"Οταν ἀπέθανεν ὁ Κωνστάντιος, ὁ στρατὸς ἀνεκήρυξεν αὐτοκράτορα τὸν Κωνσταντίνον. Τὸ κράτος ἦτο τότε ἀνω κάτω. Οἱ αὐτοκράτορες ἔκαμναν πολέμους μεταξύ των. "Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς, ὁ Μαξέντιος, ὁ ὁποῖος ἔμενεν εἰς τὴν Ρώμην, προσέβαλε τὸν Κωνσταντίνον, διὰ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὰς χώρας του. Ὁ Κωνσταντῖνος τότε μὲ τὸν στρατὸν του ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐφοβεῖτο δύμως, διότι δὲν εἶχε πολὺν στρατόν.

"Ἐνῶ ἐπροχώρει, αἴφνης μίαν μεσημβρίαν εἶδεν εἰς τὸν οὐρανὸν φωτεινὸν σημεῖον μὲ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ καὶ ἐπάνω τὰ γράμματα «ἐν τούτῳ νίκα». Ὁ Κωνσταντῖνος διέταξε νὰ κάμουν μίαν σημαίαν μὲ τὸν σταυρὸν καὶ ἐπάνω τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ. Τὴν ση-

μαίαν αύτήν ὡνόμασαν Λάβαρον. Τοῦτο ἐσήμαινεν
ὅτι δὲ Κωνσταντῖνος γίνεται προστάτης καὶ ἀρχηγὸς τοῦ
χριστιανισμοῦ. Μεγάλος ἐνθουσιασμὸς ἐπεκράτησε τότε
εἰς τὸν στρατόν, διότι πολλοὶ στρατιῶται του ἥσαν χρι-
στιανοί. Ἐπολέμησαν μὲν μεγάλην ὄρμὴν καὶ αὐτοθυσί-
αν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐνίκησε τὸν Μαξέντιον καὶ ἐκυρ-
εύσε τὴν Ρώμην. Η̄ νίκη τοῦ Κωνσταντίνου ἐσήμαινε νί-
κην τοῦ χριστιανισμοῦ. Οἱ διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν ἔ-
παυσαν ἀπὸ τότε καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἔγινε προστάτης
τῆς θρησκείας, τὴν ὅποιαν τόσον εἶχαν καταδιώξει οἱ
προκάτοχοί του.

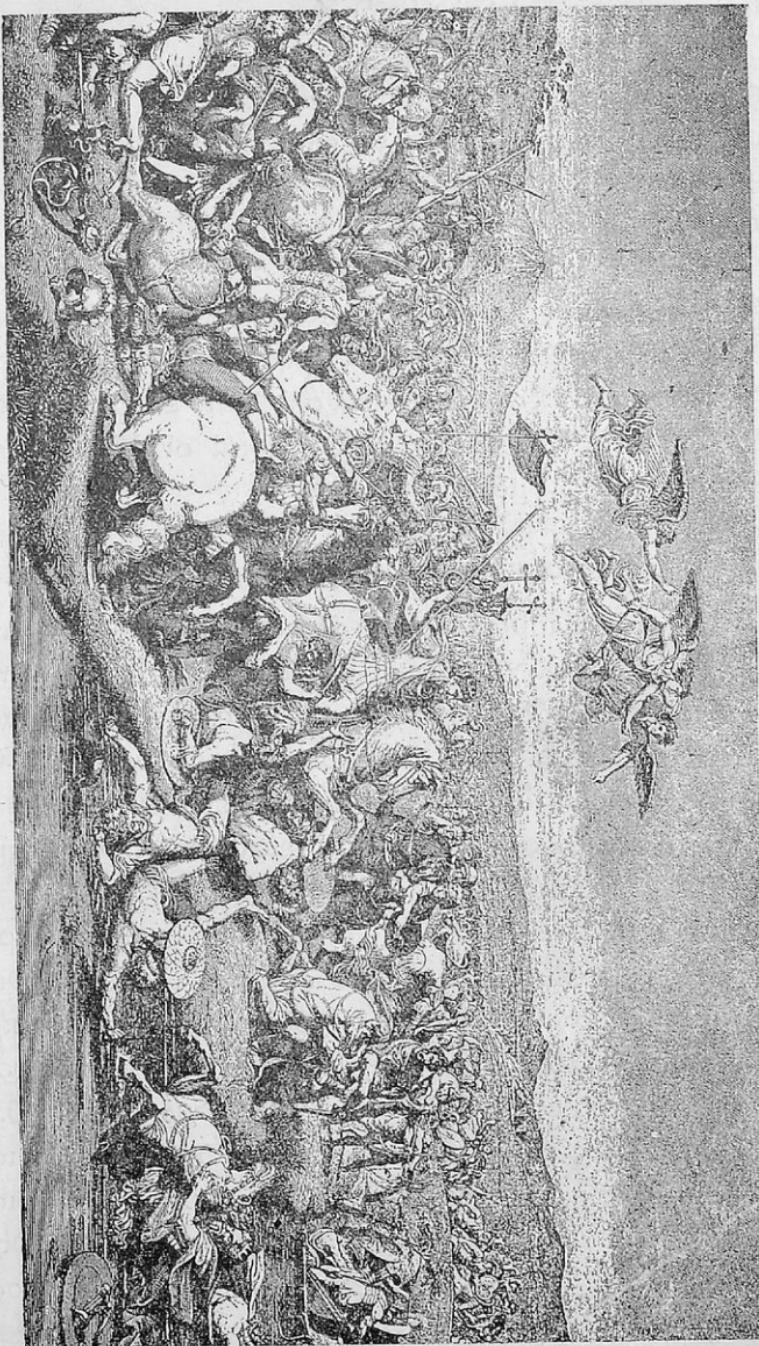
8. Ὁ Κωνσταντῖνος κτίζει τὴν Κωνσταντινούπολιν

Ὁ Κωνσταντῖνος κατόπιν ἐνίκησεν ὅλους τοὺς ἔχ-
θρούς του καὶ ἔγινε μόνος κύριος τῆς μεγάλης Ρωμαϊ-
κῆς αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τότε ὁ χριστιανισμὸς ἐκυριάρ-
χησε παντοῦ. Ἐσκέφθη τότε νὰ ἴδρυσῃ νέαν πρωτεύου-
σαν, διότι δὲν ἦτο εὐχαριστημένος νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ρώ-
μην, ὅπου ἔζων ἀκόμη πολλοὶ εἰδῶλολάτραι καὶ ἡ πα-
λαιὰ ἀριστοκρατία δὲν ἤγάπα τὸν αὐτοκράτορα.

Αφοῦ περιηγήθη πολλὰ μέρη, ἔξελεξε μίαν θέσιν ἐπὶ³³⁰
τοῦ Βοσπόρου, ἐκεῖ δῆποτε ἦτο κτισμένον τὸ Βυζάντιον,
μία παλαιὰ ἑλληνικὴ ἀποικία. Ἐκεῖ ἔκτισε τὴν νέαν πό-
λιν. Χιλιάδες στρατιῶται εἰργάσθησαν, διὰ νὰ κτίσουν
τεῖχος ὑψηλὸν καὶ ἰσχυρὸν μὲν πολλοὺς πύργους, ἀπὸ
τὴν Προποντίδα μέχρι τοῦ Κερατίου κόλπου.

Ἐντὸς τοῦ τείχους ἔκτισε τὴν πόλιν. Τὴν ἐκόσμησε
μὲν ὡραῖα κτίρια, κατεσκεύασε πλατείας καὶ μεγάλους
δρόμους, καὶ μετεκόμισεν ἀπὸ διαφόρους ἑλληνικὰς πό-
λεις σπουδαῖα καλλιτεχνήματα.

Τὸ 330 μ.Χ. ἔγιναν τὰ ἔγκαίνια καὶ ὁ Κωνσταντῖνος
μετέφερεν ἐκεῖ τὴν πρωτεύουσάν του. Η̄ νέα πόλις ὡ-
νομάσθη Κωνσταντινούπολις καὶ ἔγινε μεγάλη.

Α. Λαζάρου, ‘Ιστορία Ε’ Δημοτικού
‘Ο Κωνσταντινούπολη και το Μαζεύτιο’

Α. Λαζάρου, ‘Ιστορία Ε’ Δημοτικού

2

Ψηφιοποήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ περίφημος εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἡ θέσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἥτο ἐξαιρετική Εύρισκεται μεταξὺ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας καὶ εἴναι πρωρισμένη ἀπὸ τὴν θέσιν της νὰ ἔξουσιός ζῇ καὶ τὰς δύο αὐτάς χώρας καὶ νὰ συγκεντρώνῃ τὰ πλούτη των.

Ο Κωνσταντῖνος ἀπέθανε τὸ 337 μ.Χ., ἀφοῦ ἐδέχθη ἐπισήμως τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἐβαπτίσθη ὀλίγον πρὶν ἀποθάνῃ. Ἡ Ἐκκλησία τὸν ἐτίμησε πολύ, τὸν ὀνόμασεν "Ἄγιον καὶ Ἰσαπόστολον, διότι ἐκοπίασε διὰ νὰ διαδώσῃ τὸν χριστιανισμὸν ὅσον καὶ οἱ ἀπόστολοι. Ἡ ἱστορία τὸν ὀνόμασε Μέγαν.

9. Θρησκευτικαὶ ταραχαὶ καὶ σύνοδοι

Ο χριστιανισμὸς ἐνίκησε τὴν εἰδωλολατρείαν. Ἄλλα πολὺ ταχέως οἱ χριστιανοὶ διηρέθησαν καὶ ἤρχισαν νὰ φιλονικοῦν μεταξὺ των. Ἀφορμὴν εἰς τὰς φιλονικίας ἐδωσαν αἱ Αἱρέσεις. Πολλοὶ χριστιανοὶ δηλαδὴ ἤθελαν νὰ δώσουν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων διαφορετικὴν ἔρμηνείαν ἀπὸ τὴν ἐπίσημον, τὴν ὅποιαν περεδέχετο ἡ ἐκκλησία.

Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ πολὺ μορφωμένος Ἱερεὺς Ἀρειος ὑπεστήριζεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ἀλλὰ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ἥτο ἀντίθετον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησίας, ἡ ὅποια παραδέχεται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς καὶ ὅχι πλάσμα τοῦ Θεοῦ.

Ο Ἀρειος ἀπέκτησε πολλοὺς διαδούς καὶ ἤρχισαν οἱ χριστιανοὶ νὰ διαιροῦνται. Ἡτο κίνδυνος νὰ χωρισθῇ ἡ ἐκκλησία. Διὰ τοῦτο ὁ Κωνσταντῖνος διέταξε τοὺς ἐπισκόπους νὰ συνέλθουν εἰς συνέδριον, διὰ νὰ λύσουν τὴν διαφοράν.

Τὸ 325 μ.Χ. συνῆλθαν εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας

318 ἐπίσκοποι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐγινε ζωηρὰ συζήτησις. Ὁ νεαρὸς διάκονος τοῦ ἐπι-

σκόπου Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος κατεπολέμησε

325

μὲ μεγάλην εύγλωττίαν τὸν Ἀρειον. Οἱ ἐπίσκοποι κα-

τεδίκασσαν τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου καὶ ὑπέγραψαν μίαν

Ἐκθεσιν, ἡ ὁποίᾳ ἔλεγεν ὅτι δι Χριστὸς εἶναι τέλει-

ος Θεός, ὅμοιος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ ὥριζε τί πρέπει νὰ

πιστεύουν οἱ χριστιανοί.

Ἄπὸ τότε ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ συνέρχωνται
οἱ ἐπίσκοποι εἰς συνέδρια, διὰ νὰ λύουν τὰ μεγάλα θρη-
σκευτικὰ ζητήματα. Τὰ συνέδρια αὐτὰ ὠνομάσθησαν
Σύνοδοι. Ἐπειδὴ εἰς τὰ μεγάλα συνέδρια συνήρχοντο
ἐπίσκοποι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κράτους, δηλαδὴ ἀπὸ
δλην τὴν οἰκουμένην, τὰ συνέδρια αὐτὰ ὠνομάσθησαν
Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι. Τοιαῦτα συνέδρια ἔγι-
ναν ἐπτὰ καὶ ἡ ἐκκλησία τὰ ὀνομάζει «Αἱ ἐπτὰ οἰκουμε-
νικαὶ σύνοδοι».

X 10. Ἰουλιανός.- Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ οἱ
σπουδαιότεροι σοφοὶ ἦσαν εἰδωλολάτραι.. Εἰς τὰς Ἀθή-
νας, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς τὴν
Ρώμην καὶ εἰς ἄλλας μεγάλας πόλεις ὑπῆρχαν σχολεῖα
μὲ σοφοὺς διδασκάλους, οἱ ὁποῖοι ἤγάπων πολὺ τὸν ἀρ-
χαῖον Ἑλληνικὸν κόσμον καὶ τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν,
δηλαδὴ τὴν εἰδωλολατρίαν. Αὐτοὶ μὲ τοὺς λόγους καὶ
μὲ τὰ συγγράμματά των προσεπάθουν νὰ ἀποδείξουν
ὅτι ἡ παλαιὰ θρησκεία εἶναι καλυτέρα ἀπὸ τὴν χριστι-
ανικήν.

Θ. Ἰουλιανός, ἀνεψιὸς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἦτο
καὶ αὐτὸς ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐθαύμαζαν καὶ ἐλά-

τρευαν τὴν παλαιὰν ἐλληνικὴν θρησκείαν. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡγάπησε πολὺ τὰ ἀρχαῖα γράμματα καὶ τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Ὁ Ἰουλιανὸς κατεγίνετο μὲ τὰ γράμματα, ἀλλὰ διεκρίθη καὶ εἰς τὰ στρατιωτικά. Εἰς τὴν Γαλατίαν, δηλαδὴ εἰς τὴν σημερινὴν Γαλλίαν, ἥ δοια ᾧτο ἐπαρχία τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἥ κατάστασις δὲν ᾧτο καλή. Οἱ Γερμανοὶ εἶχαν περάσει τὸν Ρήνον καὶ ἐλεηλάτουν τὸν τόπον. Ὁ Ἰουλιανὸς ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς ἔχθρούς. Τότε ὁ στρατὸς τὸν ἀνεκήρυξεν αὐτοκράτορα. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέθανεν ὁ τελευταῖος υἱὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅλοι ἀνεγνώρισαν τὸν Ἰουλιανὸν καὶ αὐτὸς ἔγινεν αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ο Ἰουλιανὸς ἐνόμιζεν ὅτι θὰ κάμη μεγάλον καλὸν εἰς τὸ κράτος καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἃν ἐπαναφέρῃ τὴν ἀρχαῖαν θρησκείαν. Ἐπροσπάθησε λοιπὸν νὰ ἀναστήσῃ τὴν παλαιὰν εἰδωλολατρίαν καὶ ἐπολέμησε τὸν χριστιανισμόν. Οἱ χριστιανοὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸν ὀνόμασαν Παραβάτην. Ἡ προσπάθειά του ἀπέτυχε καὶ ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἐπανέρχεται ἥ παλαιὰ θρησκεία. Ἡ βασιλεία τοῦ Ἰουλιανοῦ διήρκεσε πολὺ δλίγον, δλιγάτερον ἀπὸ δύο χρόνια.

Μετ' δλίγον πολλοὶ μαθηταὶ τῶν φιλοσόφων ἔγιναν χριστιανοὶ καὶ πολλοὶ χριστιανοὶ ἐμορφώθησαν καὶ ἐμαθαν τὰ ἀρχαῖα γράμματα. Αὐτοὶ μὲ τοὺς λόγους καὶ τὰ συγγράμματά των ἡγωνίσθησαν νὰ ὑπερασπίσουν τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἥ ἐκκλησία ὀνάμασε μεγάλους διδασκάλους καὶ Πατέρας τῆς ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτέρους πατέρας εἶναι ὁ "Αγιος Αθανάσιος, ὁ τρομερὸς ἀντίπαλος τοῦ Ἀρείου, ὁ

δποιος εἰς τὴν σύνοδον τῆς Νικαίας, καθώς εἴδαμεν, ὑπεστήριξε μὲν ζῆλον καὶ εὐγλωττίαν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησίας. Οὐ οὐδεὶς ἔγινεν ἀργότερα ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα καὶ ἐφημίσθη πολύ.

Ἄλλ' οἱ περιφημότεροι πατέρες τῆς ἐκκλησίας εἶναι τρεῖς, ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, οἱ δποιοι ἔζησαν τὸν 4ον αἰῶνα καὶ δνομάζονται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας Τρεῖς Ἱεράρχαι.

11. ~~Τὸ «Πιστεύω» καὶ ὁ Μέγας Θεοδόσιος~~

Αἱ θρησκευτικαὶ ταραχαὶ δὲν ἔπαισαν καὶ μετὰ τὴν σύνοδον τῆς Νικαίας. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶχαν ἴσχυρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. "Ολος ὁ κόσμος, δχι μόνον οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ λόγιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ στρατιωτικοὶ καὶ οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ συνεζήτουν μὲ πάθος διὰ τὰ θεολογικὰ ζητήματα. Ἐφιλονίκουν, ἔχωρίζοντο εἰς κόμματα καὶ πολλάκις ἔγίνοντο ταραχαὶ καὶ στάσεις.

Μετ' ὀλίγον ἀνεφάνη ἄλλη αἵρεσις. Ἀρχηγὸς ᾧτο τώρα ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινούπολεως Μακεδόνιος. Ἔγιναν πάλιν ταραχαί. Οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, οἱ δποιοι δὲν ἥσαν πολὺ ἵκανοι αὐτοκράτορες, δὲν κατώρθωσαν νὰ περιορίσουν τὸ κακόν. Τὸ κράτος ἐκινδύνευσε πολύ, διότι τὴν ἴδιαν ἐποχὴν οἱ Γότθοι, λαὸς γερμανικὸς πολὺ πολεμικός, διέβησαν τὸν Δούναβιν καὶ ἔκαμαν ἐπιδρομὰς εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐντὸς ὀλίγου δμως ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Θεοδόσιος ὁ Μέγας, ἵκανώτατος αὐτοκράτωρ. Αὐτὸς κα-

τώρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Γότθους καὶ μὲ πάντα τρόπον ἐπροστάτευσε τὴν ὄρθοδοξίαν. Τὸ 381 μ.Χ. συνεκάλεσε τὴν Δευτέραν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ σύνοδος κατεδίκασε τὸν Μακεδόνιον καὶ τὴν αἵρεσίν του καὶ συνεπλήρωσε τὴν "Ἐκθεσιν τῆς Νικαίας, ἥ δοποίᾳ ὀνομάσθη Σύμβολον τῆς πίστεως καὶ εἶναι τὸ γνωστὸν «Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, πατέρα, παντοκράτορα. κλπ.».

Αἱ φιλονικίαι ὅμως διὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα δὲν κατέπαυσαν οὔτε τότε. Ἀργότερα ὀνεφάνησαν καὶ ἄλλαι αἵρεσεις καὶ ἔγιναν νέαι ταραχαί. Αἱ θρησκευτικαὶ φιλονικίαι ἐτάραξαν πάντοτε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐζημίωσαν πολὺ τὸ κράτος.

X 12. Ἡ Ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου, δηλαδὴ τὸ 395 μ.Χ., τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος διηρέθη εἰς δύο καὶ ἀπὸ τότε δὲν ἦνώθη πλέον. Ο εἰς ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοδοσίου, ὁ Ἀρκάδιος, ἔλαβε τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας καὶ εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ο ἄλλος τὰς δυτικὰς καὶ εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Ρώμην. Τοιουτοτρόπως τὸ κράτος ἔχωρίσθη εἰς δύο αὐτοκρατορίας, τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν Δυτικήν.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἔγιναν μεγάλαι ταραχαὶ εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Πολλοὶ λαοί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Γερμανοί, ἐπέρασσαν τὰ σύνορα, τὸν Δούναβιν καὶ τὸν Ρήνον, εἰσῆλθαν εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐλεηλάτησαν καὶ ἐκυρίευσαν πολλὰς ἐξ αὐτῶν. Αὕτη εἰς τὴν ιστορίαν λέγεται Μεγάλη Μετανάστευσις τῶν λαῶν. Εἰς τὴν ἀνεμοζάλην αὐτὴν κατεποντίσθη καὶ ἐξηφανίσθη ἡ Δυτικὴ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατο-

ρία. Εἰς τὰς ἐπαρχίας της ἔγκατεστάθησαν γερμανικοὶ λαοὶ καὶ Ἰδρυσαν διάφορα κράτη. Ἀπὸ αὐτὰ ἔγιναν μὲ τὸν καιρὸν τὰ σημερινὰ εύρωπαϊκὰ κράτη, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰσπανία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία.

Καὶ ἡ ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία ἔπαθε πολλὰς συμφορὰς ἀπὸ τὴν Μετανάστευσιν. Κατώρθωσεν δόμως νὰ διατηρηθῇ, ὠργανώθη καλῶς, ἔζησεν ἐπὶ χίλια ἀκόμη ἔτη καὶ ἔκαμε πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα.

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν ἐπεκράτουν οἱ “Ἐλληνες καὶ ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα. Μὲ τὸν καιρὸν λοιπὸν ἐκυριάρχησεν εἰς ὅλην τὴν αὐτοκρατορίαν ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμός, ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἔγινεν ἡ ἐπίσημος γλῶσσα καὶ τὸ κράτος ἔλαβεν ὅψιν ἐλληνικήν. Τόσην δύναμιν εἶχεν ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμός. Ἡ ιστορία ὀνομάζει τοῦτο ἐξελληνισμὸν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, τὸ ὅποιον ἀπὸ τότε ὀνομάζεται καὶ Ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία.

13. ‘Ο Μεσαιωνικὸς Ἐλληνισμὸς

Εἰς τὴν Ἀλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ὑπῆρχαν διάφοροι λαοί. Τὴν πρώτην δόμως θέσιν τὴν εἶχαν οἱ “Ἐλληνες. Αὐτοὶ ἐπεκράτησαν παντοῦ καὶ ἡ αὐτοκρατορία ἔγινεν ἐλληνική.

Οἱ “Ἐλληνες τώρα ἦσαν χριστιανοὶ καὶ δλοι μαζὶ ἐνωμένοι εἰς ἓν κράτος, εἰς μίαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν, ἡ ὅποια πρωτεύουσαν εἶχε τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ αὐτοκρατορία εἰς τὰ καλά της χρόνια ἔξουσίαζε τὴν Βαλκανικήν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον. “Ἐνα διάστημα ὕστερα ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανόν, ἔξουσίασε τὴν Ἰταλίαν, ἔνα μέρος τῆς Ἰσπανίας, τὴν Βόρειον Ἀφρικήν. Ἡτο πλουσία, δυνα-

τή καὶ πολὺ προωδευμένη καὶ ἔκαμε πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα.

Οἱ "Ἐλληνες ἔζησαν μέσα εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν αὐτοκρατορίαν περισσότερον ἀπὸ 1000 χρόνια, ἀπὸ τὸ 395-1453, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου καὶ τὸν ὄριστικόν της χωρισμὸν ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Αὐτοκρατορίαν, μέχρι τῆς ὑποταγῆς εἰς τοὺς Τούρκους.

Τὴν ἴστορίαν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ὀνομάζομεν ἴστορίαν τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, διότι εὑρίσκεται μεταξὺ δύο ἐποχῶν, τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας. Τὴν λέγομεν καὶ βυζαντινήν, διότι ἡ Κωνσταντινούπολις ὠνομάζετο ἀλλοτε Βυζάντιον. Τέλος τὴν ὀνομάζομεν ἴστορίαν τῆς Ἐλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, διότι τὸ κράτος ἦτο ἑλληνικόν.

Β'. ΣΤΕΡΕΩΝΕΤΑΙ Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

14. Ὁ Ιουστινιανὸς

Ἐπέρασαν περισσότερα ἀπὸ 100 ἔτη ἀπὸ τὸν χωρι-
σμὸν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ
Ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία εἶχε πολλὰς δυσκολίας καὶ ἐ-
κινδύνευσε νὰ ἔξαφανισθῇ, ὅπως καὶ ἡ Δυτική. Ἄλλα
εὔρεθησαν μερικοὶ πολὺ ἵκανοὶ αὐτοκράτορες, οἵ διοι-
οι τὴν ἔσωσαν ἀπὸ τὴν καταστροφήν, τὴν ὠργάνωσαν
καὶ τῆς ἔδωσαν δύναμιν καὶ ζωήν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς σπου-
δαιοτέρους εἶναι ὁ Ἰουστινιανός.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τὸ 527
καὶ ἐβασίλευσεν ἕως τὸ 565, δηλαδὴ 38 ἔτη. Ἡτο ἄν-
θρωπος φιλότιμος, πολὺ ἐργατικός καὶ ἀπὸ νέος εἶχει
ἐννοήσει ὅτι νὰ εἰσαι αὐτοκράτωρ σημαίνει περισσότε-
ρον νὰ ἔχῃς φροντίδας καὶ ὑποχρεώσεις, παρὰ νὰ κά-
θεσαι ἀργὸς ἢ νὰ διασκεδάζῃς. Διὰ τοῦτο ἥρχισε πολὺ⁵²⁷
σοβαρὰ τὸ ἔργον του. Προπάντων εἶχε τὸ προτέρημα νὰ
διαλέγῃ τὸν κατάλληλον ἄνθρωπον διὰ κάθε ἐργασίαν.
Διὰ τοῦτο κατώρθωσε νὰ εὕρῃ ἵκανωτάτους ἄνθρω-
πους, διοικητάς, στρατηγούς, νομομαθεῖς, καλλιτέχνας,
οἵ διοιοὶ τὸν ἐβοήθησαν πολὺ καὶ ἐδόξασαν τὴν βασι-
λείαν του.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔλαβε γυναῖκα ἀπὸ ταπεινὴν κατα-
γωγὴν, τὴν Θεοδώραν. Ὁ πατέρης της ἔτρεφεν ἄγρια
θηρία διὰ τὸ ἴπποδρόμιον καὶ ἡ Θεοδώρα ἀπὸ μικρὸ κο-
ρίτσιο ἐπαιζεν εἰς τὰ λαϊκὰ θέατρα. Ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν
ἡγάπησε, τὴν ἐνυμφεύθη καὶ τὴν ἔκαμε βασίλισσαν.

“Οταν ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἰουστινιανός, εἰς τὸ
κράτος ὑπῆρχε μεγάλη ἀταξία. Ἡθέλησε νὰ διορθώσῃ

τὸ κακὸν καὶ νὰ βάλῃ τάξιν καὶ πειθαρχίαν. Άυτὸ δὲν εὐχαρίστησε μερικοὺς καὶ αὐτοὶ ἔξηρέθισαν τὸν λαὸν ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος. "Ἐξαφνα μίαν ἡμέραν, ἐνῶ

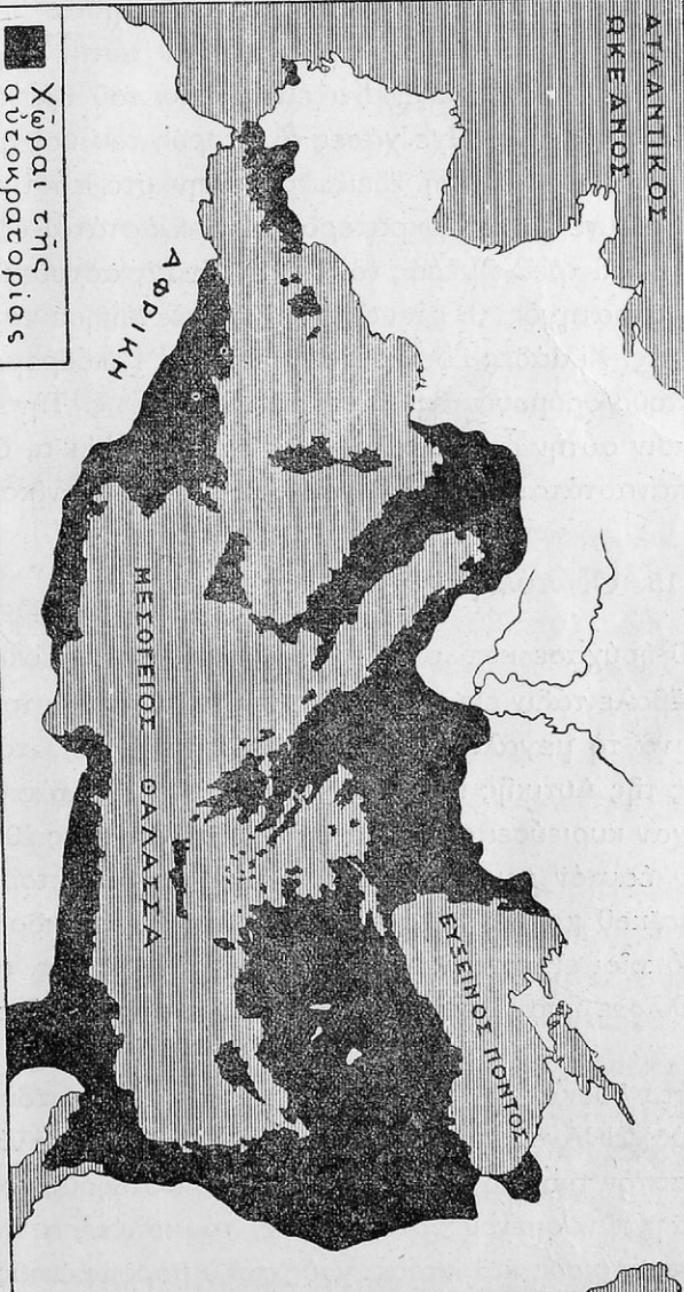

'Ιουστινιανὸς

ἐγίνοντο ἀγῶνες εἰς τὸ ἵπποδρόμιον, ἐξέσπασε μία τρομερὰ ἐπανάστασις. Τὰ πλήθη ἔξηγριωμένα ἐξεχύθησαν εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἐπροξένησαν μεγάλας καταστροψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΣ
ΩΚΕΑΝΟΣ

φάς. Ὁλίγον ἔλειψεν δὲ Ἰουστινιανὸς νὰ χάσῃ τὸν θρόνον καὶ τὴν ζωήν του. Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν περίστασιν ἡ Θεοδώρα ἔδειξεν ὅτι εἶναι ἀξία τοῦ θρόνου. Ἐνῶ δὲ Ἰουστινιανὸς εἶχε χάσει τὸ θάρρος του καὶ ἦτο ἔτοιμος νὰ φύγῃ, ἐκείνη ἔδειξε μεγάλην σταθερότητα καὶ ἐνεθάρρυνε τὸν αὐτοκράτορα. Οἱ ἐπαναστάται ἔξηκολούθουν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας νὰ προξενοῦν καταστροφάς. Τέλος δὲ στρατηγὸς Βελισσάριος ἐκτύπησε τοὺς στασιαστάς. Χιλιάδες ἐφονεύθησαν εἰς τὸν Ἰππόδρομον καὶ εἰς τοὺς δρόμους τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν ἐπανάστασιν αὐτὴν ὠνόμασαν Στάσιν τοῦ Νίκα, διότι οἱ ἐπαναστάται εἶχαν ώς σύνθημα τὴν λέξιν «νίκα».

15. Οἱ πόλεμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ

Αφοῦ ἡσύχασε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲ Ἰουστινιανὸς καὶ ἔβαλε τάξιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους του, ἥθελησε νὰ τὸ μεγαλώσῃ, δηλαδὴ νὰ πάρῃ ὅπισω τὰς ἐπαρχίας τῆς Δυτικῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, τὰς δόποιας εἶχαν κυριεύσει οἱ Γερμανοί. Οἱ Ἰουστινιανὸς ἔθεώρει τὸν ἑαυτόν του ώς τὸν μοναδικὸν αὐτοκράτορα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ τοὺς Γερμανούς ώς ἐπιδρομεῖς, οἱ δόποιοι εἶχαν ἀρπάσει ἀδίκως τὰς ἐπαρχίας, αἱ δόποιαι ἀλλοτε ἥσαν κτῆμα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης.

Δὲν ἦτο δύσκολον δὲ Ἰουστινιανὸς νὰ κτυπήσῃ τοὺς Γερμανούς. Ἡ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία εἶχε τὸν καλύτερον στρατὸν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, τοὺς ἔξυπνοτέρους καὶ καλύτερα γυμνασμένους στρατιώτας, τὰ καλύτερα ὅπλα, ἀξιωματικούς καὶ στρατηγούς πολὺ μορφωμένους, ἐνῶ οἱ Γερμανοί καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ βάρβαροι λαοὶ ἥσαν πολὺ ὅπισω.

Αἱ πλησιέστεραι ἐπαρχίαι, τὰς ὅποιας κατεῖχαν οἱ Γερμανοί, ἥσαν ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Βόρειος Ἀφρική. Τὴν Ἰταλίαν τὴν εἶχαν κυριεύσει οἱ Γότθοι, τὴν βόρειον Ἀφρικήν ἔνας ἄλλος γερμανικὸς λαὸς πολεμικὸς καὶ ἄγριος, οἱ Βάνδαλοι. Ἡ ἐπαρχία αὐτῆς, ἡ σημερινὴ Τύνις δηλαδή, ἦτο εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ πολὺ πλουσία καὶ πρωδευμένη, εἶχε μεγάλας πόλεις, ἀξιολόγους σοφοὺς καὶ τεχνίτας, οἱ κάτοικοι ἥσαν χριστιανοὶ καὶ ὠμίλουν τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Οἱ Βάνδαλοι κατέβησαν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἀφρικήν, ὅπου ἔκαμπαν μεγάλον κακὸν εἰς τοὺς κατοίκους.

Οἱ Ἰουστινιανὸς ἔστειλεν ἐναντίον των τὸν Βελισσάριον μῷ ἔνα μικρὸν ἀλλὰ πολὺ καλὰ ὡργανωμένον στρατόν. Οἱ Βελισσάριος ἐκτύπησε τοὺς Βανδάλους, τοὺς ἔνικησεν εἰς πολλὰς μάχας, συνέλαβε τὸν βασιλέα των καὶ τὸν ἔφερεν αἰχμάλωτον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ κράτος τῶν Βανδάλων κατελύθη καὶ ἡ χώρα ἔγινε βυζαντινὴ ἐπαρχία. Οἱ Βελισσάριος ἔκαμε καὶ ἄλλους πολέμους, ἔδειξεν ὅτι εἶναι πολὺ ἰκανὸς στρατηγὸς καὶ ἔγινεν ἔνδοξος.

Μετὰ τοὺς Βανδάλους τῆς Ἀφρικῆς ἐκτύπησε τοὺς Γότθους τῆς Ἰταλίας. Τὸν πόλεμον, τὸν ὅποιον ἤρχισεν αὐτός, τὸν ἐτελείωσεν ἔνας ἄλλος σπουδαῖος στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ Ναρσῆς. Ἡ Ἰταλία ὑστερα ἀπὸ μακροχρονίους πολέμους ἐλευθερώθη ἀπὸ τοὺς Γότθους καὶ ἔγινεν ἐπαρχία τῆς Αὐτοκρατορίας.

Τέλος οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατώρθωσαν νὰ πάρουν ἔνα μέρος τῆς νοτίου Ἰσπανίας καὶ τὸ ἥνωσαν μὲ τὸ κράτος.

Ἐπίσης ὁ Βελισσάριος καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ ἐπολέμησαν μὲ ἐπιτυχίαν ἐναντίον τῶν Περσῶν εἰς τὴν Ἀσί-

αν. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Συρίαν καὶ τοιουτοτρόπως ἤρχισε πόλεμος μακροχρόνιος. Ὁ πόλεμος αὐτὸς διήρκεσε περίπου εἴκοσιν ἔτη καὶ δὲν ᾅτο τόσον εύτυχῆς διὰ τὸν Ἰουστινιανόν, διότι ἦναγκάσθη εἰς τὸ τέλος νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ κάμη εἰρήνην.

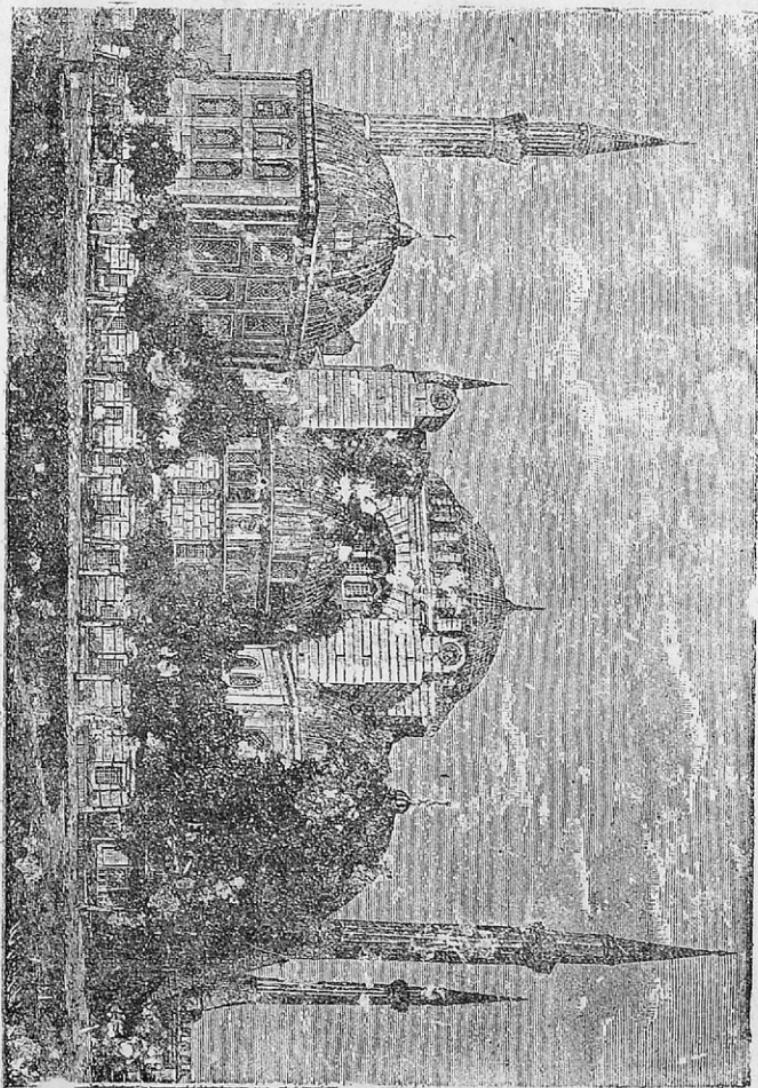
Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκέρδισε μεγάλην δόξαν καὶ τὸ ὄνομά του ἔγινε ἀκουστὸν παντοῦ. Ἀλλὰ οἱ πόλεμοι, οἱ ὅποιοι ἐβάσταξαν πολλὰ χρόνια καὶ ἔγιναν ἐναντίον ἀπολιτίστων ἀλλὰ πολεμικῶν καὶ τολμηρῶν λαῶν, ἐπροξένησαν κακόν. Ἀδυνάτισαν τὸν στρατὸν καὶ ἐξώδευσαν τὰ χρήματα τοῦ κράτους.

16. Εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.- ‘Αγία Σοφία

Ο Ἰουστινιανὸς ὅμως δὲν ἔκαμε μόνον μεγάλους πολέμους. Ἐφρόντισε πολὺ διὰ τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ κράτους του. Ἡξευρε νὰ ἐκλέγῃ ἱκανούς ἀνθρώπους νὰ κυβερνοῦν τὸ κράτος, διώριζε καλούς διοικητὰς εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ἔβαλε καλούς νόμους, ἐφρόντισε διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ ἔκτισε σπουδαῖα κτίρια. Αὐτὰ εἶναι τὰ εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ αὐτὰ τὸν τιμοῦν περισσότερον ἀπὸ τὰ πολεμικά.

Απὸ τὴν ἡσυχίαν καὶ τάξιν ὡφελήθη τὸ ἐμπόριον, οἱ ἀνθρωποι ἐπλούτησαν καὶ ἔγιναν εύτυχέστεροι. Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ οἱ “Ἐλληνες ἔμαθαν νὰ καλλιεργοῦν τὴν μέταξαν. Διηγοῦνται ὅτι δύο μοναχοὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Κίναν, ὅπου ἀπὸ παλαιὰ χρόνια ἥξευραν τὴν μέταξαν, ἔβαλαν κρυφὰ εἰς τὰς ράβδους των, αἱ ὅποιαι ἦσαν κοῦλαι μέσα, αὐγὰ ἀπὸ μεταξοσκώληκας,

καὶ τὰ ἔφεραν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ βιομηχανία τῆς μετάξης ἐπροόδευσε πολὺ εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώ-

Η. Αγία Σοφία

ρας καὶ τὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα τῆς αὐτοκρατορίας ἔγιναν ὀνομαστὰ καὶ περιζήτητα.

Πολὺ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ἡ νομοθεσία του. Τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ἀνέθεσεν εἰς ἕνα

σοφὸν νομομαθῆ, τὸν Τριβωνιανόν. Ὁ Τριβωνιανὸς, μὲ ἄλλους νομομαθεῖς ἐτακτοποίησαν τοὺς νόμους,

Ψηφιδωτὸν Ἀγίας Σοφίας

τοὺς ὅποίους εἶχαν θέσει ὅλοι οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἀπὸ τὰ παλαιότερα χρόνια. Ἡ νομοθεσία αὐτὴ ὀνομά-

ζεται Ρωμαϊκὸν δίκαιον καὶ ἀπ' αὐτὴν ὠφελήθησαν πολὺ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης.

‘Ο ’Ιουστινιανὸς εἶχε μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ στολίσῃ τὸ κράτος καὶ ἴδιαιτέρως τὴν πρωτεύουσαν μὲ διάφορα ὠραῖα καὶ ὠφέλιμα κτίρια. Ἐκαμε τόσα πολλὰ ἔργα, δρόμους, γεφύρας, ὑδραγωγεῖα, ναούς, ὥστε ὁ Προκόπιος, ὁ ὅποιος ἦτο σπουδαῖος ἱστορικὸς τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, ἔγραψεν ὀλόκληρον βιβλίον διὰ τὰ κτίσματα τοῦ ’Ιουστινιανοῦ. Τὸ δνομαστότερον ἔργον του εἶναι ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας. Δύο ἀρχιτέκτονες ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ασίαν, ὁ Ἀνθέμιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος, ἔκαμαν τὸ σχέδιον τοῦ ναοῦ καὶ χιλιάδες ἔργαται εἰργάσθησαν ἐπὶ ἔξ χρόνια, διὰ νὰ κατασκευάσουν τὸ μεγαλοπρεπέστατον οἰκοδόμημα. Ἡ Ἀγία Σοφία ἔγινεν ἀληθινὸν θαῦμα. Ἡ πολυτέλεια καὶ τὰ κοσμήματά της ἔκαμναν ἐντύπωσιν εἰς ὅλους, δσοι ἥρχοντο ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ κόσμου. « Ὁποιος ἔχει τὸν ναὸν ἐμπρός του, γράφει ὁ Προκόπιος, δὲν χορταίνει νὰ τὸν βλέπῃ. Ὁποιος τὸν εἶδε μίαν φοράν, εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸν λησμονήσῃ εἰς τὴν ζωήν του καὶ τὸν περιγράφει μὲ θαυμασμὸν εἰς τοὺς ἄλλους ». Πολλοὶ ἔγιναν χριστιανοὶ ἄμα εἶδαν τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀγίας Σοφίας.

17. Ὁ Ἡράκλειος καὶ οἱ Περσικοὶ πόλεμοι

“Υστερα ἀπὸ τὸν ’Ιουστινιανὸν ἥλθαν ἄσχημα χρόνια.

Οἱ αὐτοκράτορες, οἱ ὅποιοι τὸν διεδέχθησαν, δὲν ἦσαν πολὺ ἰκανοί. Ὁ στρατὸς τῆς αὐτοκρατορίας εἶχεν ἔξαντληθῆ εἰς τοὺς μεγάλους πολέμους, τὸ δημόσιον ταμεῖον ἦτο κενόν, διότι τὰ χρήματα εἶχον ἔξοδευθῆ εἰς τὰς ἐκστρατείας καὶ εἰς τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ’Ιουστινιανοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ ἔχθροὶ τῆς αὐτοκρατορίας ηὗραν τὴν εὔκαιρίαν νὰ τὴν προσβάλουν.

Α. Δασάρου, ‘Ιστορία Ε’ Δημοτικοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ σοβαρώτεροι ἔχθροι τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὰ χρόνια αὐτὰ ἦσαν δύο, οἱ "Αβαροι καὶ οἱ Πέρσαι. Οἱ "Αβαροι ἦσαν μογγόλοι. Ὁ Ηλθαν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εύρωπην καὶ ἴδρυσαν κράτος εἰς τὰ μέρη τῆς σημερινῆς Ρουμανίας. Οἱ Πέρσαι ἦσαν οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν Περσῶν, ποὺ εἶχαν ἀναμιχθῆ μὲν ἄλλους λαούς, εἶχαν ἔνα κράτος ἀρκετὰ δυνατὸν εἰς τὰ μέρη τῆς σημερινῆς Περσίας καὶ ἔνα πολεμικὸν βασιλέα, τὸν Χοσρόην.

Τὸν πόλεμον ἤρχισε πρῶτος ὁ Χοσρόης. Μὲν ἀρκετὰ δυνατὸν στρατὸν ἐκτύπησε τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐκυρίευσε τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ιερουσαλήμ καὶ ἐπῆρε τὸν Τίμιον Σταυρόν. Ὁλίγον ἀργότερα ἐκυρίευσε τὴν Αἴγυπτον. Τέλος ἔλαβε θάρρος, εἰσέβαλεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπροχώρησε δηλαδὴ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἐφθασεν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου, καὶ ἐστησεν τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὴν πόλιν Χαλκηδόνα, ἀπέναντι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Εἰς τὰς δυσκόλους αὐτὰς στιγμὰς ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἡράκλειος, ἀνθρωπος τολμηρὸς καὶ πολὺ καλὸς στρατιωτικός. Ἡ κατάστασις ὅμως ἦτο ἀπελπιστική. Δὲν εἶχεν οὔτε στρατὸν οὔτε χρήματα καὶ μεγάλα μέρη τῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν εἰς χεῖρας τοῦ ἔχθροῦ. Ὁ Ἡράκλειος ὅμως δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του καὶ εἶχε μαζί του ἀνθρώπους ἀξίους, οἱ ὅποιοι τὸν ἐβοήθησαν. "Ενας ἀπὸ τοὺς προθυμοτέρους ἦτο ὁ Πατριάρχης Σέργιος, ὁ ὅποιος ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν του τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐκκλησίας. Ὁ Ἡράκλειος ἐστρατολόγησε νέον στρατόν, ἔδωσε θάρρος εἰς τοὺς στρατιώτας του καὶ ἤναψεν εἰς τὴν ψυχήν των τὴν πίστιν ὅτι πολεμοῦν διὰ τὴν θρησκείαν. Τοιουτοτρόπως ἦ ἐκστρατεία τοῦ

Ιωβαδε II ἡ Φύση οὐτεγένευνθειαὶ λογίαν πάντας οὐτεγένευνθειαὶ Ο,

‘Ηρακλείου ἔγινεν εἶδος Ἱεροῦ πολέμου. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν
ἔκεινην ἀρχίζει σκληρὸς πόλεμος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ
Περσῶν, δὲ ὅποιος διήρκεσε πολλὰ χρόνια.

X 18. Οἱ Ἀβαροὶ πολιορκοῦν τὴν Κωνσταντινούπολιν

‘Ο πόλεμος ἥρχισε μὲν μίαν τολμηρὰν ἐπιχείρησιν τοῦ
‘Ηρακλείου. Ἡθελε νὰ κτυπήσῃ τὸν ἔχθρὸν εἰς ἔνα ση-
μεῖον, ὡστε νὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἀποσύρῃ τὸν στρατόν του
ἀπὸ τὰ πρόθυρα τῆς πρωτευούσης. Ἔγινε πανηγυρικὴ
διοξολογία εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν καὶ ὁ λαὸς τῆς πρω-
τευούσης συνώδευσε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν στρατόν
του εἰς τὰ πλοῖα. Ὁ ‘Ηράκλειος ἀπεβίβασε τὸν στρατόν
του εἰς τὰ παράλια τῆς Κιλικίας καὶ προσέβαλε τοὺς
Πέρσας ἀπὸ τὰ νῶτα. Τοὺς ἐνίκησεν εἰς μεγάλην μάχην
καὶ τοὺς ἦνάγκασε νὰ ἀποσύρουν τὰ στρατεύματά των
ἀπὸ τὴν Χαλκηδόνα καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν.

‘Ο πόλεμος δύμας δὲν ἐτελείωσεν. Ἐνῶ δὲ ‘Ηράκλειος
εύρισκετο μακρὰν τῆς πρωτευούσης εἰς τὸ βάθος τῆς
Μ. Ἀσίας, οἱ Πέρσαι συνεννοήθησαν μὲ τοὺς Ἀβάρους.
‘Ο βασιλεὺς τῶν Ἀβάρων ἐπροχώρησε μὲ πολὺν στρα-
τὸν καὶ μὲ πολιορκητικὰς μηχανὰς πρὸς τὴν Κωνσταν-
τινούπολιν καὶ τὴν ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὴν ξηράν. Δὲν ἥρ-
γησαν καὶ οἱ Πέρσαι νὰ ἐμφανισθοῦν πάλιν εἰς τὴν Χαλ-
κηδόνα. Ἡ πρωτεύουσα εύρεθη τοιουτοτρόπως εἰς φοβε-
ρὸν κίνδυνον. Ἄλλ’ ὅσοι ἦσαν ἐντὸς τῆς πόλεως ἔδειξαν
ὅτι δὲν καταβάλλονται εὐκόλως. Ὁ Πατριάρχης Σέρ-
γιος καὶ ἄλλοι ἄρχοντες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνέ-
πτυξαν μεγάλην δραστηριότητα καὶ ἔσωσαν τὴν πρω-
τεύουσαν. Οἱ Ἀβαροί, ἀφοῦ ἐπεχείρησαν φοβεράς ἐπι-
θέσεις κατὰ τοῦ τείχους καὶ εἶδαν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν

νὰ τὸ κυριεύσουν, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν χώραν των. Τοιουτοτρόπως ἐσώθη ἡ Κωνσταντινούπολις.

Ο λαὸς ἐγέμιζε τὰς ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἔψαλαν τὸν χαρμόσυνον ὅμονον εἰς τὴν Θεοτόκον, διότι ὅλοι ἐπίστευαν ὅτι ἡ Παναγία ἔσωσε τὴν πόλιν. Αὐτὸς εἶναι ὁ περίφημος Ἄκαθιστος ὅμοιος, ἢ οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Παναγίας, τὸν δποῖον φάλλουν καὶ τώρα τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν κάθε Παρασκευήν. Τότε ἐπίσης ἔγινε τὸ τροπάριον εἰς τὴν Παναγίαν, τὴν πολιούχον τῆς πρωτευούσης, τὸ δποῖον ἀρχίζει: «Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια, ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια. . . . κλπ.»

19. Ὑψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ

Ο Ἡράκλειος ὄστερον ἀπὸ μακροχρόνιον ἀγῶνα ἐνίκησε τοὺς Πέρσας, τοὺς ἔξεδίωξεν ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς χώρας καὶ ἐπροχώρησεν ἐντὸς τῆς Περσίας. Ο Χοσρόης ἐφονεύθη καὶ ὁ υἱός του ἔκαμε εἰρήνην μὲ τὸν Ἡράκλειον. Υπεχρεώθη νὰ τοῦ ἀποδώσῃ ὅλας τὰς χώρας, τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὸν τίμιον Σταυρόν.

Τὴν μεγάλην του νίκην ἀνήγγειλεν ὁ Ἡράκλειος εἰς τὴν πρωτεύουσαν μὲ ἀγγελιοφόρους. «Ολος ὁ λαὸς μὲ τὸν Πατριάρχην καὶ τὸν κλῆρον ἐπὶ κεφαλῆς κατῆλθεν εἰς τὴν παραλίαν διὰ νὰ χαιρετίσῃ τὸν νικητὴν αὐτοκράτορα. Ή ὑποδοχὴ ἔλαβε μορφὴν ἀληθινοῦ θριάμβου, ὅπως ἐγίνετο εἰς τὸν καιρὸν τῆς παλαιᾶς Ρώμης.

Ο αὐτοκράτωρ ἐκάθητο εἰς μεγαλοπρεπῆ ὄμαξαν, ἐμπρὸς ἐπήγαιναν στρατιῶται, οἱ δποῖοι ἐσήκωναν εἰς τὰ χέρια τὰ λάφυρα καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὴν πρώτην θέσιν εἶχεν ὁ Τίμιος Σταυρός.

Τὸ ἔπόμενον ἔτος ἐπῆγεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἔστησε πάλιν τὸν Τίμιον Σταυρὸν εἰς τὸν Γολγοθᾶν τὴν 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 629 μ.Χ. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἔορτάζεται ἡ "Ὕψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ", ἡ ὅποια εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἔορτάς τῆς ἐκκλησίας.

Ο Ἡράκλειος ἐβασίλευσε 30 ἔτη (610—641 μ.Χ.) καὶ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους αὐτοκράτορας τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Διὰ τοὺς ἀγῶνας του ὑπὲρ πίστεως ἐναντίον τῶν Περσῶν ὀνομάσθη ἵπποτης τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὰ τελευταῖα δύμας χρόνια τῆς βασιλείας του δὲν ἔσαν ἔνδοξα, ὅπως τὰ πρῶτα, διότι τὸ κράτος ἔπαθε μεγάλας συμφοράς, τὰς ὅποιας δὲν κατώρθωσε νὰ προλάβῃ. Διὰ τοῦτο ἀπέθανε λυπημένος καὶ ἀπογοητευμένος. Τὰς συμφοράς αὐτὰς καὶ τὰ αἴτιά των θὰ γνωρίσωμεν ἀμέσως.

20. Μωάμεθ καὶ θρησκεία του

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου παρουσιάζεται εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ ἐπικινδυνότερος ἔχθρος τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ ἐλληνισμοῦ, οἱ Ἀραβεῖς καὶ ἡ μωαμεθανικὴ θρησκεία.

Οἱ Ἀραβεῖς εἶναι ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτέρους λαούς, ὁ δόποῖος κατοικεῖ ἀπὸ πολὺ παλαιὸν καιρὸν εἰς τὴν Ἀραβίαν. Η Ἀραβία εἶναι μία πλαστεῖα καὶ ἐπιμήκης χερσόνησος εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Ἀσίας, μεταξὺ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Μεσοποταμίας, περίπου εἴκοσι φοράς μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ πολὺ ζεστή. Τὰ περισσότερά της μέρη εἶναι ἀκατοίκητα. Εἰς τὰ εὐφορώτερά της μέρη ἔζησαν οἱ Ἀραβεῖς χωρισμένοι εἰς πολλὰς φυλάς. Ποτὲ δὲν εἶχε γίνει σπουδαῖος λόγος δι' αὐ-

τούς εἰς τὴν Ἰστορίαν. Εἰς τὰ χρόνια ὅμως τοῦ Ἡρακλείου παρουσιάσθη εἰς τὴν Ἀραβίαν ἔνας σπουδαῖος ἀνθρωπος, δὲ Μωάμεθ, δὲ ὅποιος ἐδίδαξε νέαν θρησκείαν καὶ ἤνωσε τοὺς Ἀραβας εἰς ἐν κράτος.

Οἱ Μωάμεθ ἐγενήθη τὸ 571 μ.Χ. εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀραβίας Μέκαν ἀπὸ πτωχὴν οἰκογένειαν καὶ δὲν ἔλαβε καμμίαν μόρφωσιν. Ἐταξίδευσεν ὅμως ὡς ὑπηρέτης μὲ τὰ καραβάνια εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου ἐγνώρισε κόσμον ἀνώτερον καὶ τὰς δύο μεγάλας θρησκείας, τὴν Χριστιανικὴν καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν. Οἱ Ἀραβες ἔως τότε ἦσαν εἰδωλολάτραι. Οἱ Μωάμεθ παρετήρησεν δτι ἡ θρησκεία τοῦ τόπου του δὲν ἦτο καλὴ καὶ αὐτὸ τὸν ἔκαμε σκεπτικόν.

Μίαν ἡμέραν τοῦ ἐφάνη δτι εἶδε ἔνα ἄγγελον, ὁ ὅποιος τὸν παρεκίνησε νὰ διδάξῃ τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν. Ἀπὸ τότε ἥρχισε νὰ κηρύττῃ. "Ελεγεν δτι ὑπάρχει εἰς μόνον Θεός, δὲ Ἀλάχ, καὶ δτι δὲν εἶναι προφήτης του. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ζῇ καὶ ὑστερα ἀπὸ τὸν θάνατον, οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ ἀκολουθοῦν τὰς διατάξεις τῆς θρησκείας, νὰ προσεύχωνται καὶ νὰ νηστεύουν. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως καθῆκον των εἶναι νὰ διαδίδουν εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη, εἰς τοὺς ἀπίστους ὅπως τοὺς ἔλεγε, τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν. Πρέπει νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ φονεύσουν διὰ τὴν πίστιν των. "Οσοι φονεύονται εἰς τὸν πόλεμον διὰ τὴν θρησκείαν εἶναι μάρτυρες καὶ πηγαίνουν εἰς τὸν παράδεισον.

Ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ ὠνομάσθη Ἱσλάμ καὶ Ἱσλαμισμός. Τὴν λέγουν καὶ Μωαμέθανις μὸν ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μωάμεθ. Τὸ ἱερὸν βιβλίον τῶν μωαμεθανῶν ὄνομάζεται Κοράνιον.

Οἱ πατριῶται τοῦ Μωάμεθ δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν διδασκαλίαν του, τὸν ἐδιωξαν μάλιστα ἀπὸ

τὴν Μέκαν. Ἀργότερα ὅμως ὅλοι οἱ Ἀραβεῖς ἐδέχθησαν τὴν θρησκείαν του. Ὁ Μωάμεθ ἔγινε βασιλεύς, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν, ἦνωσε τὰς ἀραβικὰς φυλὰς εἰς ἓνα κράτος καὶ εἰς ἓνα λαόν.

Ἀργότερα ἀκόμη μὲ τὰς νίκας τῶν Ἀράβων καὶ τὴν ἀνάπτυξίν των πολλοὶ λαοὶ τῆς Ἀσίας ἐδέχθησαν τὸν ἴσλαμισμὸν καὶ ἔγιναν θερμοὶ ὄπαδοί του. Οἱ σπουδαιότεροι ὅμως ἀπὸ τοὺς μωαμεθανούς εἶναι οἱ Ἀραβεῖς καὶ οἱ Τοῦρκοι. Αὐτοὶ ἔκαμαν φοβερούς πολέμους μὲ τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἔβλαψαν πολὺ τὸ ἔθνος μας

21. Αἱ Ἀραβικαὶ κατακτήσεις

Ο Μωάμεθ ἀπέθανε τὸ 632 μ.Χ. Τὸ ἔργον του ἔξηκολούθησαν οἱ διάδοχοί του, οἱ Καλίφαι, ὅπως τοὺς λέγουν. "Ολοὶ ἡσαν φιλοπόλεμοι καὶ φιλόδοξοι καὶ ὅλοι οἱ Ἀραβεῖς εἶχαν φανατισθῆ ἀπὸ τὴν νέαν θρησκείαν. "Ηθελαν νὰ ἔξελθουν ἀπὸ τὴν χώραν των, νὰ κτυπήσουν τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ νὰ διαδώσουν τὴν θρησκείαν των. Οἱ πρῶτοι, τοὺς ὅποίους συνήντησαν ὀλίγον πέραν ἀπὸ τὰ σύνορά των, ἦσαν οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἐλληνες, καὶ οἱ δύο ἔξηντλημένοι ἀπὸ τοὺς μακρούς πολέμους τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ Χοσρόη. Ἐνίκησαν εύκολα τοὺς Πέρσας, ὑπέταξαν τὸ κράτος των καὶ τοὺς ὑπεχρέωσαν νὰ δεχθοῦν τὸν ἴσλαμισμόν. "Υστερα ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Ἐλλήνων, ὅτε ἀκόμη ἔζη ὁ Ἡράκλειος, καὶ τοὺς ἐπῆραν τρεῖς σημαντικὰς ἐπαρχίας, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον. Σχεδὸν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν αὐτῶν ἔγιναν μωαμεθανοί. Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἐπροχώρησαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, ἐκυρίευσαν τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν τοῦ Βυζαντίου, ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὰ νό-

τια μέρη τῆς χερσονήσου. Τοιουτοτρόπως εἰς διάστημα ὀλίγων ἔτῶν οἱ "Αραβες ίδρυσαν κράτος τόσον μεγάλον καὶ ἐκτεταμένον, ὅση ἦτο ἄλλοτε ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία.

Αλλὰ οἱ "Αραβες δὲν ἦσαν βάρβαροι. Ἡγάπων τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς λαούς, οἱ δποῖοι ἦσαν πολὺ ἀνεπτυγμένοι. Μετέφρασαν πολλὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰς τὴν γλῶσσαν των. Ἐκυβέρνησαν καλὰ τὸ κράτος των, ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριον καὶ ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ἐκτισαν τζαμιὰ καὶ ἀνάκτορα, τὰ δποῖα θαυμάζομεν ἀκόμη καὶ σήμερον. Δι' αὐτὸ δμιλοῦν διὰ τὸν ἀραβικὸν πολιτισμόν, διὰ τὰ ἀραβικὰ γράμματα καὶ τὴν ἀραβικὴν τέχνην.

22. Ὁ ἀραβικὸς κίνδυνος

Οἱ "Αραβες ἔγιναν πολὺ ἐπικίνδυνοι εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, μάλιστα δταν ἔκαμαν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους των τὴν Δαμασκὸν εἰς τὴν Συρίαν. Τώρα οἱ "Αραβες ἔφθασαν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἔκαμαν δυνατὸν στόλον εἰς τοὺς λιμένας τῆς Συρίας καὶ ἤρχισαν φοβεροὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Ὁ στόλος των πολλάκις ἔφθασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν ἐπολιόρκησε καὶ δλίγον ἔλειψε νὰ τὴν κυριεύσῃ.

Ἡ φοβερωτέρα ἐπιδρομὴ τῶν Ἀράβων ἔγινε τὸ 717 μ.Χ. Ἡ κατάστασις τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἦτο πάλιν οἰκτρά. Εἰς τὸν θρόνον ἔκάθηντο ἀνίκανοι αὐτοκράτορες, ἔγινοντο ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος εύρισκοντο εἰς μεγάλην παραλυσίαν. Οἱ "Αραβες μὲ δυνατὸν στόλον καὶ στρατὸν ἐκτύπησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ κράτος τὸ ἔσωσε πάλιν ἔνας γεν-

717

ναῖος στρατηγός, ὁ Λέων ὁ "Ισαυρος. Ο στρατὸς τῆς Μ. Ἀσίας, ὅταν εἶδε τὸν κίνδυνον, ἐπανεστάτησε καὶ ἀνεβίβασε εἰς τὸν θρόνον τὸν Λέοντα. Ο Λέων ἔδειξε μεγάλην δραστηριότητα καὶ ἐπολέμησε μὲ πολὺ μεγάλην τόλμην τοὺς "Αραβας. Οἱ "Ελληνες ἔκαυσαν τὸν ἀραβικὸν στόλον μὲ τὸ ύγρὸν πῦρ, τὸ δποῖον ᾧτο ἔνα μεῖγμα ἀπὸ θεῖον, νίτρον, πίσσαν καὶ ἀκάθαρτον πετρέλαιον καὶ ἔκαιε καὶ εἰς τὸ ὄδωρ. Μὲ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτὴν καὶ τὴν στρατηγικὴν ἰκανότητα καὶ τὴν ἀνδρείαν τοῦ Λέοντος ἡ Κωνσταντινούπολις ἐσώθη ἀπὸ τοὺς "Αραβας καὶ μαζὶ δλόκληρος ὁ ἐλληνισμός.

Γ'. ΤΑ ΕΝΔΟΞΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΤΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

23. Ἡ μεταρρύθμισις

Ο Δέων δ "Ισαυρος ἀφοῦ ἔσωσε τὸ κράτος ἀπὸ τοὺς Ἀραβας, ἀπεφάσισε νὰ τὸ διοργανώσῃ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ ζωὴν. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἔξυπνότεροι Ἐλληνες, ἀφοῦ εἶδαν τὸν τρομερὸν κίνδυνον, ἀπὸ τὸν δποῖον μόλις ἔσωθη τὸ κράτος, ἐσκέφθησαν ὅτι τὰ κράγματα δὲν εἶναι καλὰ καὶ ὅτι κάτι ἔπρεπε νὰ γίνη.

Πραγματικῶς τὸ κράτος τὸ κατέτρωγε χρόνια τώρα κάποια πληγή, τὸ ἀδυνάτιζε καθημερινῶς καὶ τὸ ὠδήγει εἰς τὴν καταστροφήν.

Ο λαὸς ἥτο ἀμόρφωτος, δὲν ἔσκεπτετο τίποτε ὑψηλότερον καὶ δὲν εἶχε κανὲν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν τύχην τοῦ κράτους. Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι ἐφρόντιζαν περισσότερον διὰ τὰ συμφέροντά των παρὰ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κοινοῦ. Ἡ κατάστασις δὲν ἥτο καλυτέρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ χριστιανοὶ ἥσαν ἀγράμματοι καὶ εἶχαν πολλὰς δεισιδαιμονίας. Δὲν ἐφρόντιζαν μὲ τὰς πράξεις καὶ μὲ τὰς σκέψεις των νὰ εἶναι χριστιανοί, ἀλλὰ ἐνόμιζαν ὅτι θὰ σώσουν τὴν ψυχήν των μὲ τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, τῶν ἀγίων λειψάνων καὶ μὲ προσφοράς. Εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρχαν μεγάλα μοναστήρια μὲ ἀπέραντα κτήματα, ἀγρούς, κήπους, δάση καὶ ἀφθονα εἰσοδήματα. Τὰ κτήματα αὐτὰ δὲν ἐπλήρωναν φόρον εἰς τὸ κράτος. Εἰς τὰ μοναστήρια κατέφευγαν χιλιάδες νέοι καὶ ἐγίνοντο μοναχοί, διὰ νὰ ἀποφύγουν τοὺς κόπους τῆς ζωῆς. Τοιουτοτρόπως ἡ κοινωνία ἐστερεῖτο ἐργατικὰς χεῖρας καὶ ὁ στρατὸς ὑπερασπιστὰς τῆς πατρίδος.

‘Ο “Ισαυρος λοιπὸν καὶ πολλοὶ ἄλλοι μορφωμένοι ἄνδρες εἶδαν ὅτι τὸ κράτος θὰ καταστραφῇ, ἢν ἔξακολουθήσῃ ἡ κατάστασις αὐτῆ, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ διαφωτίσουν καὶ νὰ μορφώσουν τὸν λαὸν καὶ κατόπιν νὰ ἐπιβάλουν τάξιν εἰς τὸ κράτος καὶ νὰ κάμουν ἀξιόλογον στρατὸν καὶ στόλον.

‘Ο Λέων καὶ οἱ διάδοχοί του ἐσκέφθησαν νὰ ἐπιχειρήσουν πολὺ εὔρεῖαν μεταρρύθμισιν. Ἡθέλησαν νὰ περιορίσουν τὰ μεγάλα κτήματα τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν μοναστηρίων, νὰ καλυτερεύσουν τὴν θέσιν τῶν γεωργῶν, νὰ μορφώσουν τὸν κατώτερον λαὸν καὶ νὰ τὸν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰς δεισιδαιμονίας. Εἰς πολλὰ σημεῖα συνεπλήρωσαν τὴν νομοθεσίαν τοῦ ’Ιουστινιανοῦ, ἔθεσαν νόμους γεωργικούς, νόμους στρατιωτικούς, οἱ ὅποιοι ἔξησφάλιζαν τὴν πειθαρχίαν τοῦ στρατοῦ, καὶ νόμους ναυτικούς, οἱ ὅποιοι σκοπὸν εἶχαν νὰ προστατεύσουν τὴν ναυτιλίαν. “Ολαι αὐταὶ αἱ μεταρρυθμίσεις ἥσαν πολὺ καλαὶ, ἀφοῦ πολλαὶ ἀπ’ αὐτὰς ἔγιναν καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους καὶ εἰς τοὺς πρωδευμένους λαούς. ”Εκαμαν δμως κακὴν ἀρχῆν. Ἐνόμισαν ὅτι ὅλα θὰ διορθωθοῦν, ἢν παύσῃ ὁ λαὸς νὰ προσκυνᾷ τὰς εἰκόνας. ‘Ο Λέων διέταξε νὰ ἀπομακρύνουν τὰς εἰκόνας ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας καὶ ἀπηγόρευσε νὰ τὰς προσκυνοῦν. Κατόπιν ἔκλεισε τὰ μοναστήρια καὶ ἤναγκασε τοὺς μοναχούς νὰ ζητήσουν ἄλλας ἔργασίας.

Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἔκαμε πολὺ κακὴν ἐντύπωσιν. ‘Ο λαὸς δὲν ἀντελήφθη τοὺς καλοὺς σκοπούς του, ἀλλὰ ἐνόμισεν ὅτι ὁ Λέων εἶναι αἴρετικὸς καὶ θέλει νὰ ἀλλάξῃ τὴν θρησκείαν. ”Ηρχισαν τότε πάλιν αἱ θρησκευτικαὶ ταραχαί. Διὰ τοῦτο ὁ Λέων συνήντησε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὸ μεταρρυθμιστικὸν του ἔργον. Οἱ κάτοικοι τῆς αὐτοκρατορίας διηρέθησαν εἰς δύο μεγάλα κόμμα-

τα. "Οσοι ἥθελαν τὴν μεταρρύθμισιν ὀνομάσθησαν εἰ-
κονομάχοι, οἱ ἀντίθετοι εἰκονολάτραι.

Τὸ ἔργον τοῦ Λέοντος ἐξηκολούθησεν ὁ υἱός του
Κωνσταντίνος Ε', τολμηρὸς καὶ δραστήριος βασι-
λεύς. Ύστερα ἀπ' αὐτὸν ἐβασίλευσαν ἄλλοι εἰκονομάχοι
αὐτοκράτορες. Αἱ θρησκευτικὰ ταραχαὶ διήρκεσαν 120
χρόνια καὶ ὀνομάζονται εἰς τὴν ἱστορίαν εἰκονομα-
χία. Τέλος ἡ βασίλισσα Θεοδώρα συνεκάλεσε τὸ 842 **842**

Ἄι Βασίλισσαι Θεοδώρα καὶ Ζωὴ

μ. Χ. σύνοδον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ ὅποια ἐπα-
νέφερε τὴν προσκύνησιν τῶν ἀγίων εἰκόνων. Ἀπὸ τότε
ἡ ἐκκλησία ἔορτάζει τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μεγάλης
Τεσσαρακοστῆς, τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, τὴν ἀ-
ναστήλωσιν τῶν εἰκόνων.

Ἡ μεταρρύθμισις δῆμως δὲν ἀπέτυχεν ἐντελῶς. Οἱ εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες ἔφεραν τάξιν εἰς τὸ κράτος, ηὕξησαν τὰ εἰσόδήματα τοῦ δημοσίου καὶ προπάντων ἐνίσχυσαν τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον. Αὐτὸς ἔσωσε τὸ κράτος καὶ τοῦ ἔδωσε νέαν ζωήν.

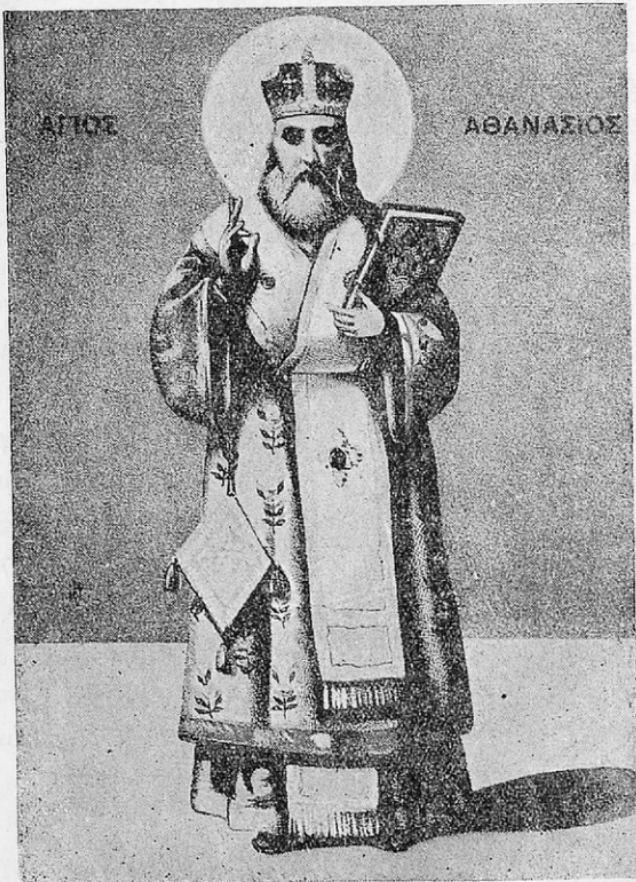
24. Οἱ Βούλγαροι

Μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἔχθροι τῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν, ὅπως γνωρίζομεν, οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἀραβεῖς εἰς τὴν Ἀσίαν, οἱ Ἀβαροὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τὸ κράτος τῶν Ἀβάρων διελύθη καὶ οἱ ἴδιοι μὲ τὸν καιρὸν ἔχάθησαν. Ἐπίσης τὸ Περσικὸν κράτος ὑπέταξαν οἱ Ἀραβεῖς. Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸν καὶ οἱ Ἀραβεῖς, οἱ ὅποιοι εἶχαν σχηματίσει πολὺ μεγάλην αὐτοκρατορίαν, ἥρχισαν νὰ χάνουν τὴν δύναμίν των. Ἡ ἀπέραντος αὐτοκρατορία των διηρέθη εἰς τρία μικρότερα κράτη, τὰ ὅποια δὲν ἦσαν πλέον πολὺ ἐπικίνδυνα εἰς τούς "Ελληνας. Οἱ "Ελληνες αὐτοκράτορες μάλιστα, διὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰς ἀραβικὰς ἐπιθέσεις, κατεσκεύασαν εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς τὰ σύνορα πλησίον τοῦ Εύφρατου ποταμοῦ, ἵσχυρὰ ὁχυρώματα. Ἐπίσης ἔγκατέστησαν ἐκεῖ πολεμιστὰς μὲ τὰς οἰκογενείας των, διὰ νὰ φυλάττουν τὰ σύνορα, τὰ ἄκρα ὅπως τὰ ἔλεγαν τότε. Οἱ φρουροὶ αὐτοί, οἱ ὅποιοι ὀνομάσθησαν ἄκριται, εἶχαν διαρκεῖς πολέμους μὲ τοὺς Ἀραβας, ἔδειξαν μεγάλην ἀνδρείαν καὶ τοὺς ἔξυμνησαν τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὰ ὅποια ὀνομάζονται ἀκριτικά.

Ἐνεφανίσθη δῆμως εἰς τὴν Εὐρώπην νέος ἔχθρος τῆς αὐτοκρατορίας. Ο ἔχθρος αὐτὸς ἦσαν οἱ Βούλγαροι. Οἱ Βούλγαροι ἦσαν περισσότερον ἐπικίνδυνοι, δι-

ότι ήλθαν καὶ ἰδρυσαν κράτος πολὺ πλησίον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ χώρα, τὴν ὅποιαν ὀνομάζομεν σήμερον Βουλγαρίαν, τὴν παλαιοτέραν ἐποχὴν εἶχεν ἄλλο ὄνομα καὶ

"Άγιος Ἀθανάσιος

Εἰκὼν εἰς τὸ "Άγιον Ὄρος

ἥτο ἐπαρχία τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ κάτοικοὶ της δύμως ἡλαττώθησαν ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἔδωσε τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς Σλαύους, οἱ δὲ ποῖοι ἔζων πέραν τοῦ Δουνάβεως, νὰ ἐγκατασταθοῦν

έκει, διὰ νὰ καλλιεργοῦν τὴν χώραν. Οἱ Σλαῦοι αὐτοὶ ἦσαν ἔργατικοὶ καὶ ἥσυχοι γεωργοὶ καὶ ἔγιναν καλοὶ ὑπῆκοοι τοῦ Βουζαντίου.

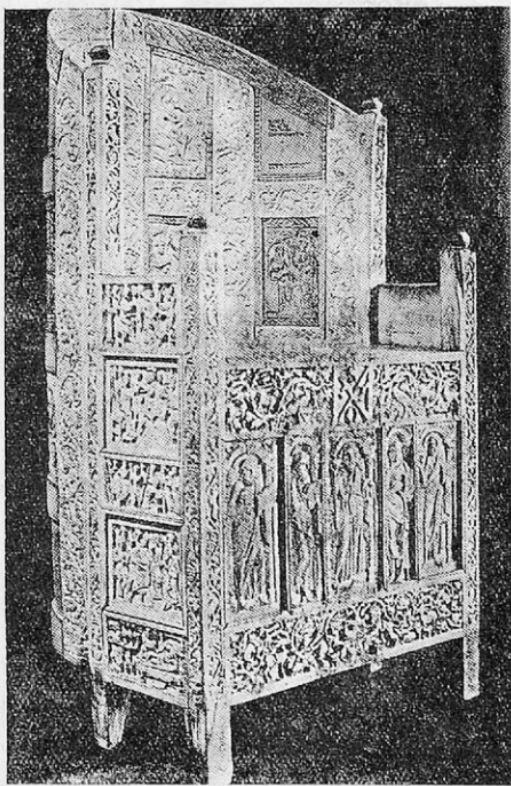
Ἄργότερα, τὸ 679 μ. Χ., εἰς τὴν χώραν αὐτὴν κατῆλθεν ἄλλος λαὸς πολεμικός, οἱ Βούλγαροι. Οἱ Βούλγαροι ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἦσαν Μογγόλοι, συγγενεῖς τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν Τούρκων. Ἀπὸ τὴν Ἀσίαν ἐπέρασαν εἰς τὰ νότια τῆς Ρωσσίας καὶ ἀπ' ἔκει κατέβησαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἐκυρίευσαν τὴν χώραν καὶ ἔκαμαν δούλους τοὺς κατοίκους της, τοὺς Σλαύους δηλαδή. Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸν ἀνεμίχθησαν μὲ αὐτοὺς καὶ ἔμαθαν τὴν γλῶσσαν των. Τοιουτοτρόπως ἀπὸ τὴν ἔνωσιν αὐτῶν τῶν δύο λαῶν, Σλαύων καὶ Μογγόλων, ἔγεννήθησαν οἱ νεώτεροι Βούλγαροι.

Οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσεπάθησαν νὰ τοὺς κάμων χριστιανούς. Ἐστειλαν δύο δραστηρίους Ἱεραποστόλους, τὸν Μεθόδιον καὶ τὸν Κύριλλον, οἱ δόποιοι κατήγοντο ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην. Οἱ Βούλγαροι ἔγιναν χριστιανοὶ καὶ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, δὲν ἔπαισαν ὅμως ν' ἀποτελοῦν κίνδυνον διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐκαμαν μεγάλους πολέμους μὲ τὴν ἔλληνικὴν αὐτοκρατορίαν, οἱ δόποιοι, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἔξακολουθοῦν ἔως σήμερον.

25. Οἱ Βουλγαρικοὶ πόλεμοι

Οἱ Βούλγαροι εἶχαν μερικοὺς πολεμικοὺς ἡγεμόνας. Ο πρῶτος ἀπ' αὐτούς, ὁ Κροῦμμος, ἦτο πολὺ τολμηρὸς καὶ ἄγριος. Ἐνίκησεν εἰς μίαν μάχην τὸν αὐτοκράτορα Νικηφόρον Α' καὶ τὸν ἐφόνευσεν ἄγριως. Κατόπιν ἐπολιόρκησε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ὅρμησε ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διόπου πάλιν ὑπῆρχαν

ταραχαὶ καὶ ἀνωμαλίαι. Τὸ κράτος ἔσωσαν τότε οἱ στρατιωτικοί. Ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον ἔνα ἰκανὸν αὐτοκράτορα, τὸν Λέοντα Β' τὸν Ἀρμένιον. Ὁ Λέων ἐνίκησε τὸν Κροῦμμον εἰς μεγάλην μάχην πλησίον τῆς πόλεως Μεσημβρίας τὸ 817. Ὁ Κροῦμμος ἐπλη-

Θρόνος βυζαντινὸς

γώθη καὶ ἀπέθανεν ἀπὸ τὸ τραῦμα. Οἱ Βούλγαροι ἐπὶ ἔβδομήκοντα ἔτη ἀπὸ τότε δὲν ἐπεχείρησαν ἐπιδρομὰς εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν.

Εἰς τοὺς χρόνους αὐτοὺς τῆς εἰρήνης οἱ Βούλγαροι ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἐπροόδευσαν καὶ ἐπλούτησαν ἀρκετά. Τότε ἥρχισαν φοβερώτερον πόλεμον, δι-

ότι οἱ "Ελληνες ἔμποροι τοὺς συνηγωνίζοντο. Βασιλέας εἶχον αὐτὴν τὴν φορὰν τὸν Σ υ μ ε ώ ν, ὁ ὅποῖος εἶχε διαμείνει πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Οἱ Βούλγαροι ἐπεχείρουν ἐπιδρομὰς εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας. Μετ' ὀλίγον ὅμως τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἀπέκτησε σπουδαίους αὐτοκράτορας, οἱ ὅποιοι ἥρχισαν φοβερὸν καὶ ἔξοντωτικὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Οἱ αὐτοκράτορες αὐτοὶ ἀνήκουν εἰς μίαν μεγάλην βασιλικὴν οἰκογένειαν, εἰς τὴν Δ υ ν α στείαν τῷν Μ α κ ε δ ό ν ω ν ὅπως λέγουν. Ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία ἔμεινεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως 190 χρόνια, ἀπὸ τὸ 867–1057, δηλαδὴ τὸν 9ον, 10ον καὶ 11ον αἰώνα. Οἱ σημαντικώτεροι ἀπὸ τοὺς αὐτοκράτορας αὐτοὺς ἦσαν ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς καὶ ὁ Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος.

"Ο Τσιμισκῆς, καὶ προπάντων ὁ Βασίλειος, ἐπεχείρησαν φοβερούς πολέμους ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι διήρκεσαν πολλὰ ἔτη. Ἐχύθη πολὺ αἷμα καὶ ἔγιναν μεγάλαι καταστροφαί. Ο Τσιμισκῆς μὲ πολὺν στρατὸν ἐπέρασε τὸν Αἶμον καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἐκυρίευσε τὴν πρωτεύουσαν τῶν Βουλγάρων καὶ κατέλαβεν ὅλην τὴν χώραν, τὴν δποίαν διήρεσεν εἰς 7 ἐπαρχίας μὲ ίδιαιτέρους διοικητάς.

Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Τσιμισκῆος οἱ Βούλγαροι ἀνεκήρυξαν βασιλέα τὸν Σ α μ ο υ ἡ λ καὶ ἥρχισαν νέον φοβερὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Ο Σαμουὴλ κατώρθωσε ὅχι μόνον τοὺς Βουλγάρους νὰ ἐλευθερώσῃ, ἀλλὰ ἐξέτεινε τὸ κράτος του καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, Ἡπειρον, Ἀλβανίαν καὶ Θεσσαλίαν. Εἰς τὸν θρόνον

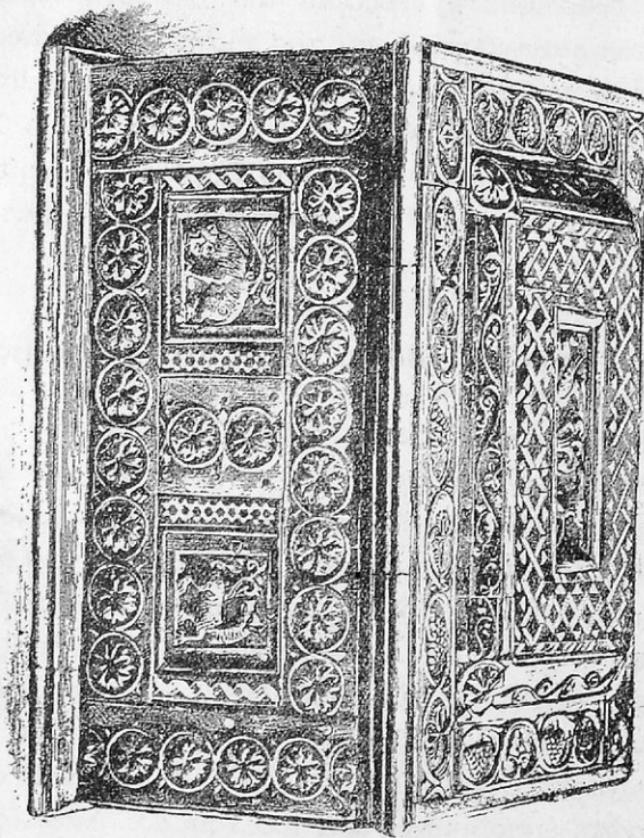
τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνήλθεν ὁ Βασίλειος ὁ Β', δραστήριος καὶ πολεμικὸς αὐτοκράτωρ, ὁ δόποιος σχεδὸν ὅλα τὰ ἔτη τῆς βασιλείας του εἶχε πόλεμον πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Ὁ πόλεμος διήρκεσε 42 ἔτη μὲν μικρὰ διαιλείμματα. Τέλος ὁ Βασίλειος ἐνίκησε τοὺς Βουλγάρους καὶ ἐκυρίευσε τὰ φρούριά των. Τὸ 1014 περιεκύκλωσεν εἰς μίαν κλεισοῦραν τῆς Μακεδονίας πλησίον τῶν Σερρῶν τὸν βασιλέα Σαμουὴλ μὲ 15 χιλιάδας Βουλγάρους. Οἱ περισσότεροι ἐφονεύθησαν καὶ ὁ Σαμουὴλ ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν λύπην. Ὁ Βασίλειος ἐκυρίευσε τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν ἔκαμεν ἐπαρχίαν τοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο τὸν ὡνόμασαν Βουλγαροκτόνον.

26. Οἱ ἔνδοξοι χρόνοι τῆς αὐτοκρατορίας

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, δηλαδὴ τὸν 10ον καὶ τὸν 11ον αἰῶνα, ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἦτο πλουσία καὶ ἰσχυρά. Οἱ μεγάλοι αὐτοκράτορες ἐκυρίευσαν πολλὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχαν ἀφαιρέσει οἱ ἔχθροι, τὴν Κρήτην, τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Κάτω Ἰταλίαν, καὶ ἡ αὐτοκρατορία ἔξουσίαζε πάλιν ἀπεράντους χώρας εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν δύσιν, εἶχε πολλὰ πλούτη καὶ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον.

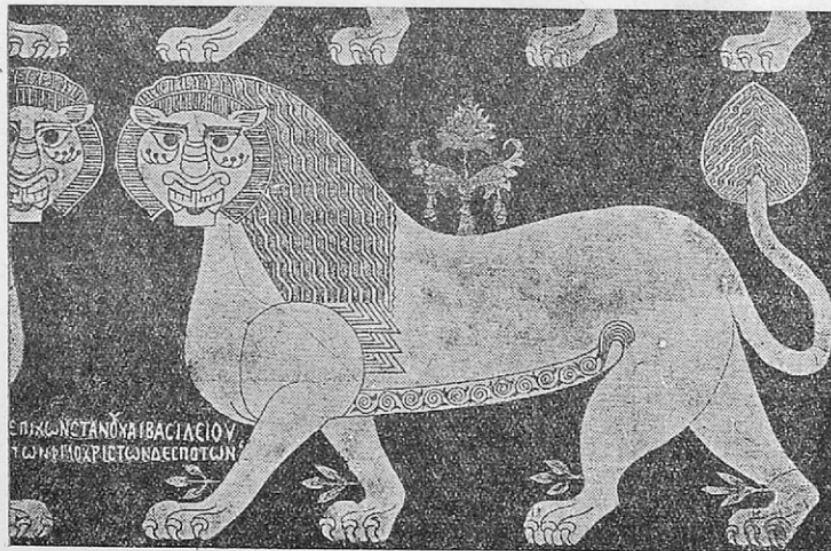
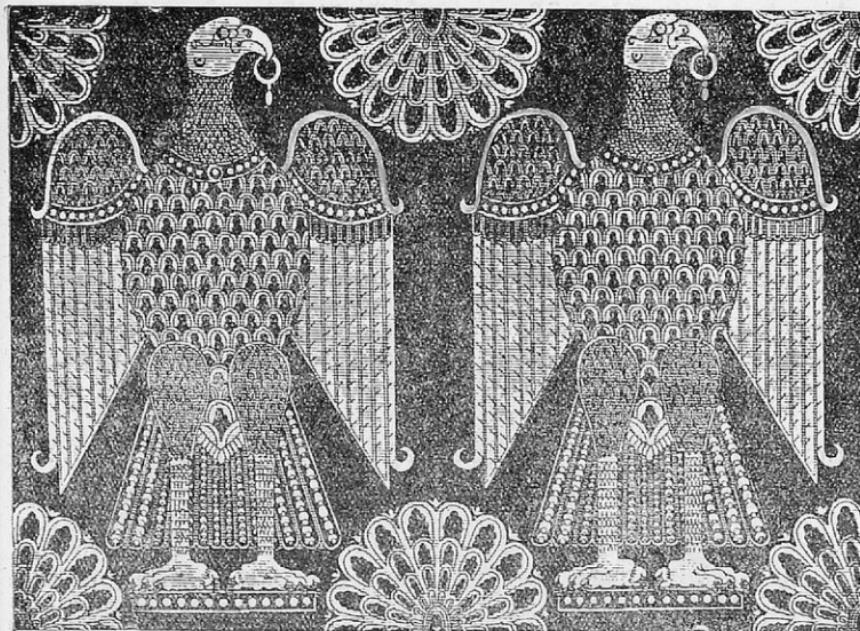
Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο τότε ἡ μεγαλυτέρα πόλις καὶ ἡ πρώτη ἐμπορικὴ ἀγορὰ τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς γῆς ἐκεῖ ἐμαζεύοντο τὰ ἐμπορεύματα. Ἀμέτρητα ἐμπορικὰ πλοῖα ἐπηγαινοήρχοντο εἰς τοὺς λιμένας τῆς καὶ ἄλλα ἡγκυροβολημένα ἀπετέλουν δάσος μὲ τὰ κατάρτια των. Εἰς τὴν Ξηράν μεγάλοι δρόμοι ἤνωναν τὴν πόλιν μὲ τὰς πλέον μακρυνὰς χώρας, μὲ τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Κίναν εἰς τὴν Ἀσίαν, μὲ τὴν Αὔστρι-

αν καὶ τὴν Γερμανίαν εἰς τὴν Εύρωπην. Ἀπὸ τὰς Ἰνδίας ἥρχοντο τὰ ἀρωματικά, τὰ λινᾶ ύφασματα καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι, ἀπὸ τὴν Κίναν τὰ μεταξυτά, ἀπὸ τὴν Συρίαν τὰ ύαλικὰ καὶ οἱ λεπτοῦφαντοι τάπητες, ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν τὰ γευναρικά, ὁ σῖτος καὶ τὸ χαβιάρι. Ἡ

Κιβώτιον βυζαντινὸν

Κωνσταντινούπολις ἡ ἴδια εἶχε τὴν περίφημον βιομηχανίαν της, τὰ ὄνομαστὰ εἰς ὅλον τὸν κόσμον μεταξωτά, τὰ λεπτοτάτης τέχνης ἀσημικὰ καὶ χρυσαφικά της, τὰ ἐπίχρυσα σκεύη, τὰ ίερὰ ἄμφια καὶ ἄλλα σκεύη τῆς Ἐκκλησίας.

Μεταξωτά ύφασματα χρυσοκένιητα

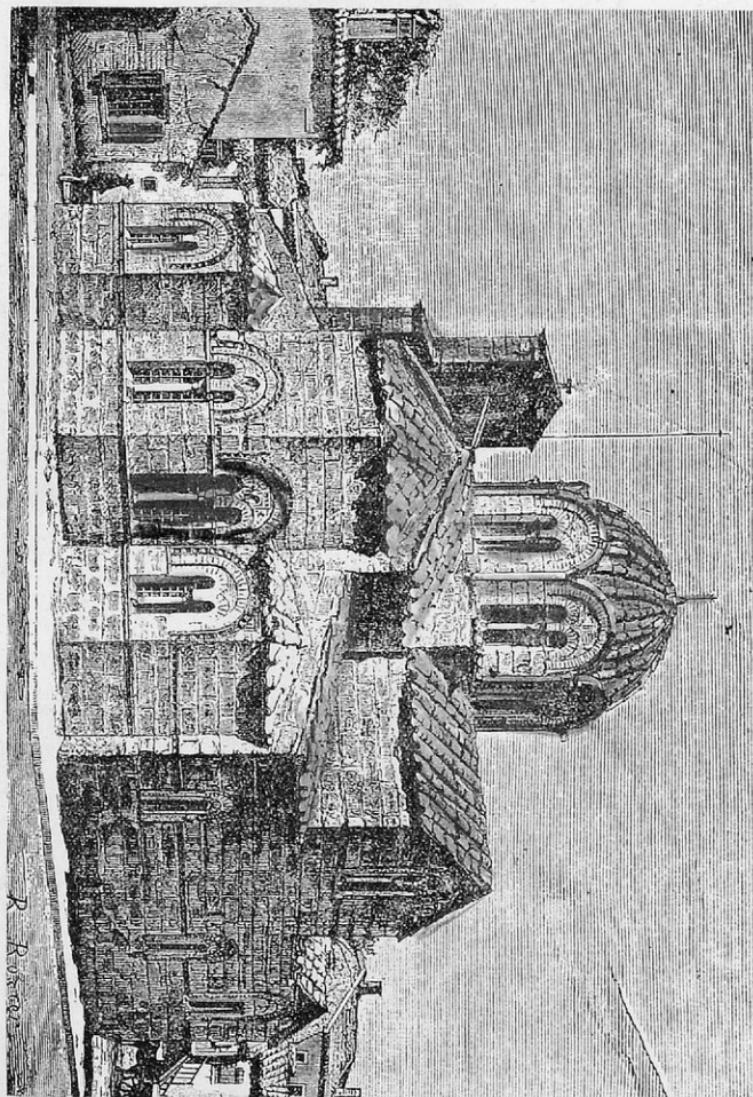
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰς τὰς θολωτὰς ἀγορὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκινεῖτο ἄπειρον πλῆθος καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς ἐπρόβασλαν μεγάλα καὶ πλουσιοστόλιστα καταστήματα, κατάμεστα ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου. Ὁλίγον κατωτέρω πελώριαι ἀποθῆκαι, τὰ καλοκτισμένα χάνια, ἀπὸ τὰ ὅποια μερικὰ σώζονται ἕως σήμερον, ἔχρησίμευαν διὰ νὰ φυλάσσουν τὰ πολύτιμα ἐμπορεύματα. Εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνηντῶντο ἐμποροι ἀπὸ ὅλας τὰς χώρας, Βούλγαροι μὲν Ἀραβίας, Ἰνδοὶ μὲν Ρώσους, ξανθοὶ Γερμανοὶ μὲν μαύρους τῆς Ἀφρικῆς.

Ἡ μεγάλη πόλις ἔξετείνετο εἰς τὰς πλαγιὰς τῶν λόφων τῆς, κατέβαίνει εἰς τὰς παραλίας τοῦ Κερατίου κόλπου καὶ τῆς Προποντίδος καὶ ἔλαμπεν μὲν τὰ ἀμέτρητα κωδωνοστάσια καὶ τὰς πλατείας τῆς. Εἰς τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον πολυτέλεια ἀφάνταστος. Ἀξιωματικοί, στρατός, ὑπαλληλία, δημιουργοῦν μίαν κίνησιν περίεργον καὶ ἀξιοθέατον. Γίνονται μεγάλαι τελεταί. Ὁ βασιλεὺς καταβαίνει μὲν τὴν συνοδείαν του εἰς τὴν Ἅγιαν Σοφίαν, διὰ ν' ἀκούσῃ τὴν δοξολογίαν, καὶ ἡ μεγάλη ἐκκλησία μὲν τὰ ἀνεκτίμητα κοσμήματά της, μὲν τὰ χρυσᾶ ἀντικείμενα καὶ τοὺς πολυελαίους τῆς, μὲν τὸ ἀμέτρητον πλῆθος τῶν Ἱερέων καὶ ψαλτῶν, παρουσιάζει ἀφάνταστον μεγάλειον.

Τὸ Βυζάντιον κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦς εἶχε σοφοὺς καὶ ἔγγραφμάτους δσους καμμία ἄλλη χώρα τοῦ κόσμου. Αὗτοὶ ἐμελέτων τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων, τὰ ἐδίδασκαν εἰς τοὺς νέους, οἱ μοναχοὶ τὰ ἀντέγραφαν καὶ τὰ ἐφύλατταν εἰς τὰ μοναστήρια. Εἰς αὐτοὺς χρεωστοῦμεν ὅτι ἐσώθησαν μέχρι σήμερον πλῆθος πολυτίμων συγγραφμάτων τῶν ἀρχαίων.

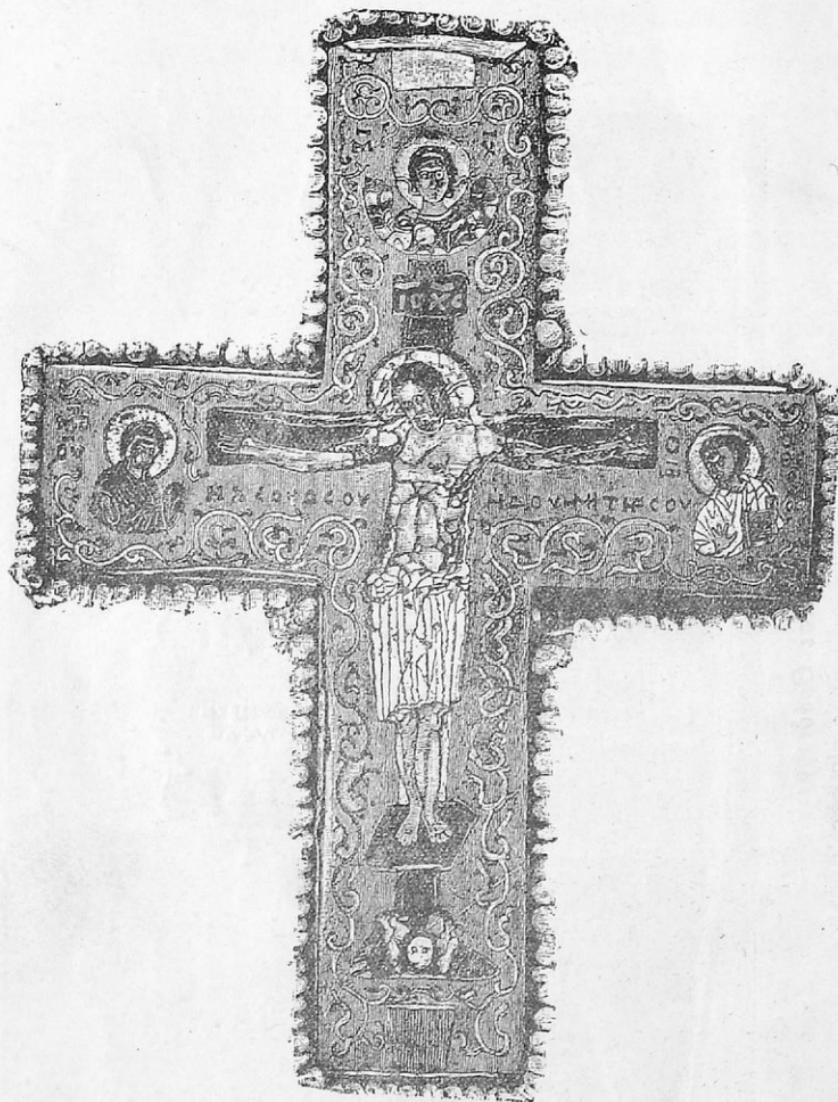
Οἱ ξένοι ἐθαύμαζαν τὸν πλούτον καὶ τὸ μεγαλεῖον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

"Αγιος Θεοδωρος"
Ωραίος βυζαντινός ναός εις τὰς Ἀθήνας.

R R. 1000

Βυζαντινὸς Σταυρὸς

τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι ἡ Εύρωπη ἦτο πολὺ καθυστερημένη τότε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἡ περισσότερον πολιτισμένη χώρα τοῦ κόσμου.

Δ'. Η ΠΑΡΑΚΜΗ

27. *Οι Σελτζούκοι Τοῦρκοι κυριεύοντες τὴν Μ. Ἀσίαν*

Ἡ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὰ χρόνια τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας δὲν διήρκεσε ἔως τὸ τέλος. Τὸ ἀτελευταῖα χρόνια τῆς δυναστείας αὐτῆς δὲν ἦσαν ἔνδοξα ὅσον τὰ πρῶτα. Εἰς τὸν θρόνον ἀνέβησαν γυναικες καὶ αὐτοκράτορες ἀνίκανοι καὶ τὸ κράτος ἥρχισε νὰ παρακμάζῃ. Τότε παρουσιάσθησαν δύο νέοι πολὺ ἐπικίνδυνοι ἔχθροι, οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, οἱ-Φράγκοι ἀπὸ τὴν Δύσιν, καὶ τὸ κράτος ἔπαθε μεγάλας συμφοράς. Ἐχασε πολλάς ἐπαρχίας, τὸ ναυτικόν του κατεστράφη καὶ παρήκμασε τὸ ἐμπόριον. Ἀπὸ τότε ἥρχισαν χρόνοι δυστυχίας διὰ τὸν ἐλληνισμόν.

Πρῶτος προβάλλει ὁ τουρκικὸς κίνδυνος. Οἱ Τοῦρκοι εἶναι λαὸς μογγολικός. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν κατώκουν μακράν, εἰς τὸ σημερινὸν Τουρκεστάν, δηλαδὴ εἰς τὰς μεγάλας πεδιάδας τῆς Ἀσίας, αἱ ὄποιαι εἶναι εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς Κασπίας θαλάσσης. Ἐκεῖ ἔζησαν πολλοὺς αἰῶνας χωρισμένοι εἰς μικρὰς φυλάς, αἱ ὄποιαι εἶχαν διάφορα ὄνόματα. Φαίνεται ὅτι ἐπολλαπλασιάσθησαν πολύ, ὥστε ἡ χώρα δὲν ἔφθανε νὰ τοὺς τρέφῃ καὶ ἥρχισαν νὰ φεύγουν, διὰ νὰ ζητήσουν νέαν κατοικίαν. Μερικοὶ τουρκικοὶ λαοὶ διευθύνθησαν πρὸς τὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Εύρωπην, ὅπως οἱ "Αβαροί, οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Ούγγροι, ἄλλοι κατέβησαν εἰς τὰ νοτιώτερα. "Οταν ἐξηπλώθη τὸ Ἀραβικὸν κράτος, αἱ τουρκικαὶ φυ-

λαὶ τῆς Ἀσίας ἐδέχθησαν τὴν ἀραβικὴν θρησκείαν καὶ ἔγιναν φανατικοὶ μωαμεθανοί.

Τὸν 11ον αἰῶνα, μία τουρκικὴ φυλή, οἱ Σελτζοῦκοι, οἱ ὅποιοι εἶχαν ἴδρυσει κράτος ἀρκετὰ ἵσχυρὸν εἰς τὰς περσικὰς χώρας, προσέβαλαν τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἀπὸ τὰ βόρεια τῆς Μ. Ἀσίας, ἀπὸ τὴν Ἀρμενίαν. Εἰς τὸν θρόνον ἐκάθητο τότε ὁ γενναῖος αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς Δ' ὁ Διογένης. Αὐτὸς εἶδε τὸν σοβαρὸν κίνδυνον καὶ ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν ἔχθρον. Ἄλλὰ δὲν εἶχε τὰς χεῖρας του ἐλευθέρας. Οἱ ἀντιπολιτευόμενοί του, οἱ ὅποιοι ἐζήτουν εὔκαιριαν νὰ τὸν ἐκθρονίσουν, τοῦ ἔφεραν πολλὰ ἐμπόδια. Διὰ τοῦτο δὲν κατώρθωσε νὰ ἐτοιμασθῇ ὅπως ἔπρεπεν. Ἐπολέμησεν ὅμως μὲν ἀνδρείαν. Εἰς τὴν Ἀρμενίαν πλησίον εἰς τὴν λίμνην τοῦ Βάν ἔγινε μεγάλη μάχη. Ὁ βασιλεὺς τῶν Τούρκων Ἀλπ Ἀρσλάν ἐνίκησε τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν Ρωμανόν. Ἐθαύμασεν ὅμως τὴν ἀνδρείαν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὸν ἐτίμησε πολύ. Ἐκαμεν εἰρήνην καὶ τὸν ἄφησεν ἐλεύθερον. Οἱ ἔχθροί του ὅμως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μόλις ἔμαθαν ὅτι ἐνικήθη, ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον ἄλλον αὐτοκράτορα. Ὅταν λοιπὸν ἐπέστρεψεν ὁ Ρωμανὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν ἐτύφλωσαν ἀγρίως.

Οἱ Σελτζοῦκοι ἐπωφελήθησαν ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν, ἥσησαν ἐδημιουργήθη τότε εἰς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν, ὥρμησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἐκυρίευσαν τὸ Ἰκονιον, τὴν Νίκαιαν καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς Χρυσουπόλεως εἰς τὸ σημερινὸν Σκούταρι, ἀπέναντι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Τοιουτοτρόπως ἥ αὐτοκρατορία ἔχασε τὰς καλυτέρας της ἐπαρχίας, αἱ ὅποιαι ἔδιδαν τὸν περισσότερον

καὶ καλύτερον στρατὸν καὶ τὰ μεγαλύτερα εἰσοδήματα. Αὐτὸ διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ τὸν ἐλληνισμὸν ἡ μεγαλυτέρα συμφορὰ ἀπ' ὅσας ἔπαθεν ἔως τότε. >>

28. Τὸ Σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν

Αλλο πολὺ δυσάρεστον, τὸ δποῖον ἔγινε τὴν ἴδιαν ποχήν, δηλαδὴ τὸν 11ον αἰῶνα, εἶναι αἱ φιλονικίαι καὶ ἡ ἔχθρα μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν, τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς, ἡ δποίσ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ χωρισθοῦν τέλος αἱ δύο ἐκκλησίαι.

Απὸ πολὺν καιρὸν εἶχε παύσει νὰ ἔνωνη τὰς δύο ἐκκλησίας ἡ παλαιὰ ἀγάπη. Ἐδημιουργήθησαν πολλαὶ παρεξηγήσεις καὶ οἱ χριστιανοὶ τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἐμίσουντο μεταξὺ των. Ὁ Πάπας ἔλεγεν ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Ρώμης εἶναι ἡ πρώτη εἰς ὅλον τὸν χριστιανισμόν, διότι τὴν ἰδρυσεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Διὰ τοῦτο ἤθελε νὰ λέγεται ἀνώτερος ἀρχηγὸς καὶ νὰ ἔξουσιάζῃ ὅλας τὰς ἐκκλησίας. Πραγματικῶς δὲ Πάπας εἶχε μεγάλην δύναμιν εἰς τὴν Δύσιν καὶ ὅλοι οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς ἀκόμα τὸν ἀνεγνώριζαν ὡς ἀρχηγόν των. Ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινούπολεως ὅμως καὶ ὁ κλῆρος τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἤθελαν νὰ δεχθοῦν τὴν γνώμην αὐτὴν τοῦ Πάπα. "Ολαι αἱ ἐκκλησίαι, ἔλεγαν, εἶναι ἵσαι καὶ ὁ Πάπας δὲν ἔχει κανὲν δικαίωμα νὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους. "Επειτα ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία εἶχε κάμει μερικοὺς νεωτερισμοὺς εἰς τὰς συνηθείας τῆς ἐκκλησίας, τοὺς δποίους ὁ Πατριάρχης δὲν εὗρισκε συμφώνους πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ.

Τὸ 857 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔγινε Πατριάρχης ὁ Φωτιος, ὁ σοφώτερος ἀνθρωπος τῆς ἐποχῆς του. Ἄλλος δὲ Πάπας τῆς Ρώμης Νικόλαος Α' δὲν ἤθέλησε νὰ

τὸν ἀναγνωρίσῃ, μὲ τὴν πρόφασιν δτὶ ή ἐκλογή του δὲν
ἥτο κανονική. Ο Πατριάρχης ὅμως καὶ οἱ κληρικοὶ τῆς
Ἀνατολῆς ἐδήλωσαν εἰς τὸν Πάπαν δτὶ δὲν ἔχει δικαιί-
ωμα νὰ ἀναμιγνύεται εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἀνατολι-
1054 κῆς ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως ἐγεννήθη ψυχρότης με-
ταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ μὲ τὸν καιρὸν, τὸ 1054, ἐ-
κόπησαν καὶ αἱ σχέσεις μεταξύ των. Αὐτὸ δώμασαν
Σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν.

29. Ο Δυτικὸς κόσμος

Ο δεύτερος κίνδυνος διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν ἦσαν
οἱ Φράγκοι. Φράγκους ἔλεγαν οἱ Βυζαντινοὶ δλους
τοὺς κατοίκους τῆς Δυτικῆς Εύρωπης, οἱ ὅποιοι εἶχαν
θρησκευτικὸν ἀρχηγὸν τὸν Πάπαν.

Τώρα, δηλαδὴ τὸν 11ον μ. Χ. αἰῶνα, ή δυτικὴ Εύρω-
πη ἥτο πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ δτὶ τὴν ἐγνωρίσαμεν εἰς
τὰ χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ, δηλαδὴ τὸν δον αἰῶνα. Οἱ
γερμανικοὶ λαοί, οἱ ὅποιοι ἐκυρίευσαν τὰς ἐπαρχίας τῆς
Δυτικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἦσαν ἀπολίτιστοι ἀ-
κόμη, εἶχαν καταστρέψει τὴν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν εύ-
ρηκαν εἰς τὰς ρωμαϊκὰς χώρας, καὶ ἔζων ἀπὸ τὴν γε-
ωργίαν μόνον, δὲν εἶχαν χρήματα, δὲν εἶχαν μεγάλας
πόλεις, δὲν ἤξευραν νὰ κατασκευάζουν πλοῖα, νὰ ταξι-
δεύουν εἰς τὴν θάλασσαν, νὰ κάμνουν ἐμπόριον. Ναυτι-
κοὶ καὶ ἔμποροι ἦσαν ἐπὶ πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Μεσό-
γειον οἱ "Ελληνες καὶ οἱ" Αραβες. Τὰ ἐλληνικὰ καὶ ἀ-
ραβικὰ πλοῖα ἐπήγαιναν εἰς τοὺς λιμένας τῆς Εύρωπης
καὶ ἤγόραζαν καὶ ἐπώλουν τὰ ἐμπορεύματα.

Η κατάστασις αὐτὴ ἥλλαξε μὲ τὸν καιρόν. Απὸ τὴν
ἔνωσιν τῶν Γερμανῶν μὲ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους τῶν
ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν προῆλθαν μεγάλοι καὶ δυνατοὶ λα-
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

οί, οἱ Ἰταλοί, οἱ Γάλλοι, οἱ Ἰσπανοί, οἱ Ἀγγλοι καὶ εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ Ρήνου ἦσαν οἱ Γερμανοί. Οἱ λαοὶ αὐτοὶ ἐπολλαπλασιάζοντο, αἱ πόλεις ἤρχισαν νὰ μεγαλώνουν, ὁ πλοῦτος νὰ αὔξανῃ. Οἱ λαοὶ αὐτοὶ ἦσαν δυνατοὶ εἰς τὸ σῶμα, τολμηροὶ καὶ πολὺ προοδευτικοί, ὅπως ἀπεδείχθη ἀργότερα. Εἶχαν φιλοδόξους καὶ πολεμικούς ἀρχηγούς, τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς βασιλεῖς των, οἱ ὅποιοι ἦσαν πολὺ ὅρμητικοι καὶ ὠνειρεύοντο πολέμους καὶ κατακτήσεις. Ὁ κυριώτερος στρατὸς τῶν δυτικῶν λαῶν ἦσαν οἱ εὐγενεῖς. Αὐτοὶ εἶχαν μεγάλα κτήματα, ἔζων εἰς ὡχυρωμένους πύργους καὶ κατεγίνοντο μόνον εἰς τὰ πολεμικά, ἐνῷ ὁ λαός, οἱ χωρικοὶ δηλαδή, εἰργάζοντο δι’ αὐτούς, ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγρούς των. Οἱ εὐγενεῖς ἐπολέμουν ἔφιπποι καὶ ἦσαν ὀπλισμένοι αὐτοὶ καὶ οἱ ἵπποι των μὲ σιδηρᾶ ὅπλα. Δι’ αὐτὸ τοὺς ὀνόμασαν ἴπποι ταῖς.

‘Ως ἀνώτατον ἀρχηγόν, ὡς κεφαλήν, ἀνεγνώριζαν οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως τὸν Πάπαν, καὶ δλοι μαζὶ, Ἰταλοί, Ἰσπανοί, Γάλλοι, Ἀγγλοι, Γερμανοὶ ἐπίστευαν ὅτι ἀποτελοῦν ἔνα μεγάλον λαόν, τὸν χριστιανικὸν λαὸν τῆς Εὐρώπης.

Μὲ τὸν καιρὸν οἱ δυτικοὶ λαοί, οἱ Φράγκοι ὅπως τοὺς ἔλεγαν οἱ ‘Ελληνες περιφρονητικά, ἤρχισαν νὰ προοδεύουν. Εἶχαν τὰς ἑορτάς των, τὰς μεγάλας τελετάς, τὰ δημοτικά τους τραγούδια, τὴν μουσικήν των, ἔκτισαν ἀξιολόγους ναούς, μοναστήρια, πύργους, ἔκαμαν ὀνομαστούς πολέμους ἀναμεταξύ των, εἶχαν λογίους, οἱ ὅποιοι ἐμελέτων τὰ ἀρχαῖα ρωμαϊκὰ βιβλία, τὰ ὅποῖα ἦσαν γραμμένα εἰς τὴν λατινικήν, καὶ οἱ ἴδιοι ἔγραψαν ἀξιόλογα βιβλία.

Εἰς τὴν Δύσιν λοιπὸν ἀπὸ τὸν 11ον αἰῶνα καὶ ὕστερα ἐδημιουργήθη ἔνας σημαντικώτατος κόσμος, ἔνας κό-

σμος γεμάτος ζωὴν καὶ δύναμιν. Οἱ κάτοικοι ἐπολλα-
πλασιάσθησαν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωσαν. "Ηρχισαν νὰ κα-
ταγίνωνται τώρα εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ νὰ κατασκευά-
ζουν πλοῖα. Οἱ Εύρωπαῖοι παρετήρησαν τότε ὅτι αἱ χῶ-
ραι τῆς Ἀνατολῆς εἶχαν μεγάλα πλούτη καὶ, ἐπειδὴ ἔ-
βλεπαν ὅτι οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς, οἱ "Ελληνες καὶ οἱ
"Αραβες, εἶχαν ἀδυνατίσει, ἐσκέφθησαν ὅτι ἦτο δυνατὸν
νὰ κυριεύσουν τὴν Ἀνατολὴν καὶ νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὸν
πλοῦτον της. Ἐδοκίμασαν καὶ εἶδαν ὅτι αὐτὸ δὲν ἦτο
δύσκολον. Ἀπὸ τὸ τέλος λοιπὸν τοῦ 11ου αἰῶνος ὀλό-
κληροι ποταμοὶ ἀνθρώπων ἔχυθησαν ἀπὸ τὴν Δύσιν πρὸς
τὴν Ἀνατολὴν. Τὰς ἐκστρατείας αὐτὰς τῶν Εύρωπαίων
τὰς ὡνόμασαν Σταυροφορίας.

~~30.~~ Ἀφορμὴ τῶν Σταυροφοριῶν

Ἀφορμὴν εἰς τὰς πολεμικὰς αὐτὰς ἐπιχειρήσεις ἔδω-
σεν ἡ ἐμφάνισις τῶν Τούρκων εἰς τοὺς Ἅγιους Τόπους.

Οἱ "Αραβες, ὅπως εἶδαμεν, ἐκυρίευσαν τὴν Συρίαν
καὶ τὴν Παλαιστίνην καὶ τοιουτορόπως ἡ Ἱερουσαλήμ,
ὅ τάφος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅλοι οἱ ἄγιοι τόποι ἐπεσαν εἰς
χείρας τῶν ἀπίστων, τῶν Μωαμεθανῶν. Οἱ "Αραβες ὅ-
μως δὲν ἦσαν φανατικοί. Τὸ κράτος των εἶχεν ἀρκετὴν
τάξιν καὶ ἀσφάλειαν, ὥστε οἱ χριστιανοὶ κατώρθωνται
νὰ πηγαίνουν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, διὰ νὰ προσκυνήσουν
τὸν Τάφον τοῦ Χριστοῦ.

"Ἀλλὰ οἱ "Αραβες μὲ τὸν καιρὸν ἀδυνάτησαν. Ἡ ὁρ-
μὴ των ἐξηντλήθη καὶ δὲν ἦσαν πλέον πολεμικοί, ὅπως
κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐμφανίσεως των. Τότε
παρουσιάσθησαν οἱ Τούρκοι, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν νέαν ζω-
ὴν εἰς τὸν μωαμεθανισμὸν καὶ ἐξηκολούθησαν μὲ μεγα-
λυτέραν ὄρμὴν καὶ περισσότερον φανατισμὸν τὸν πόλε-
μον διὰ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ.

Εἶδαμεν ἐπίσης ὅτι οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι ἐνίκησαν τὸν αὐτοκράτορα Ρωμανόν. Τὴν ἴδιαν περίπου ἐποχήν, περίπου τὸ 1070, οἱ Σελτζοῦκοι ἐκυρίευσαν τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην. Αὐτοὶ ἦσαν πολὺ ἀγριώτεροι καὶ φανατικώτεροι ἀπὸ τοὺς "Αραβας". Ἐκαμναν πολλὰ κακὰ εἰς τοὺς χριστιανούς, ἐβασάνιζαν τοὺς ὑπηκόους των καὶ ἐφορολόγουν, ἐλήστευαν καὶ πολλάκις ἐφόνευαν τοὺς προσκυνητάς.

Τοῦτο κατετάραξεν ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον. Ἐπόνει ἡ ψυχὴ τῶν χριστιανῶν νὰ βλέπουν τοὺς ἀλλοθρήσκους νὰ ἔξουσιάζουν τὰ χώματα, ὅπου ἐπάτησεν ὁ Χριστὸς καὶ ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Οἱ ἀνθρώποι τότε ἦσαν πολὺ θρησκευτικοί. Χιλιάδες ἐπήγαιναν κατ' ἔτος ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης νὰ προσκυνήσουν τὸν Τάφον τοῦ Σωτῆρος. Τώρα ὅμως τοὺς ἡμπόδιζαν οἱ Τοῦρκοι. Οἱ "Ελληνες δὲν εἶχαν πλέον τὴν δύναμιν νὰ σώσουν τὴν Ἱερουσαλήμ, διότι μετὰ τὴν Μακεδονικὴν δυναστείαν ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἥρχισε νὰ παρακμάζῃ. Ἀνέβησαν εἰς τὸν θρόνον, καθώς εἶδαμεν, αὐτοκράτορες ἀνίκανοι, ἥρχισαν πάλιν αἱ φιλονικίαι, καὶ ὁ λαὸς δὲν ἐδείκνυε πολὺ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν τύχην τοῦ κράτους. Ἡ Εὐρώπη ὅμως κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἦτο πολὺ ισχυροτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν.

Θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς ὅλων τῶν λαῶν εἰς τὴν Δύσιν ἦτο, ὅπως εἴπαμεν, ὁ Πάπας, καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς εἶχαν σεβασμὸν εἰς αὐτόν. Ὁ Πάπας ἐκάλεσε τοὺς λαοὺς εἰς ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν ἀπίστων. "Οἱ λοι ἥκουσαν τὸ κήρυγμά του καὶ ἥρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται νὰ ἐκστρατεύσουν εἰς τὴν Παλαιστίνην, διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Ἀγίους Τόπους. Τότε ἥρχισεν εἰς τὴν Εὐρώπην μία μεγάλη κίνησις. Χιλιάδες ἀνθρώπων

έξεκίνησαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ ἔξεχύθησαν ώς ποταμοὶ πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Τὰς ἐκστρατείας αὐτὰς τὰς ὡνόμασαν, ὅπως εἴπαμεν, Σταυροφορίας. Αἱ Σταυροφορίαι ἥρχισαν εἰς τὸ τέλος τοῦ 11ου αἰῶνος καὶ διήρκεσαν 200 περίπου χρόνια.

31. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐλευθερώνουν τοὺς Ἀγίους Τόπους

Τὸ 1093 ἐπῆγε νὰ προσκυνήσῃ τοὺς Ἀγίους Τόπους ἔνας γάλλος καλόγερος, Πέτρος ὁ Ἐρημίτης ἢ Κουκούπετρος. Εἶδε τὰ μαρτύρια τῶν χριστιανῶν καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Εὐρώπην, παρουσιάσθη εἰς τὸν Πάπαν Οὐρβανὸν Β' καὶ τοῦ διηγήθη τὴν θλιβερὰν κατάστασιν, τὴν ὅποίαν εἶδεν ἔκει. Ὁ Πάπας τοῦ συνέστησε νὰ περιοδεύσῃ τὰς πόλεις καὶ τὰς αὐλὰς τῶν βασιλέων καὶ νὰ διηγηθῇ εἰς τὸν λαὸν καὶ εἰς τοὺς ἀρχοντας τὴν ἀτίμωσιν, τὴν ὅποίαν ἐπάθαινεν ὁ Τάφος τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι συνεκινήσαν πολὺ ἀπὸ τὴν διήγησιν τοῦ Πέτρου. Ὁ Πάπας συνεκάλεσε τότε μεγάλην σύνοδον εἰς τὴν πόλιν τῆς Γαλλίας Κλερμόν. Ἡλθαν ἔκει πολλοὶ ἐπίσκοποι, βασιλεῖς, εὐγενεῖς καὶ χιλιάδες λαοῦ. Ὁ Πάπας εἰς μακρὸν λόγον διηγήθη τὰ μαρτύρια τῶν χριστιανῶν καὶ τοὺς παρεκίνησε νὰ λάβουν τὰ ὅπλα καὶ νὰ ἐκστρατεύσουν κατὰ τῶν Τούρκων.

Τόση ἦτο ἡ συγκίνησις τῶν ἀκροατῶν, ὥστε ἐνηγκαλίζοντο ὁ εἰς τὸν ἄλλον. «Ολοι ἔκλαιαιν ἀπὸ τὴν συγκίνησιν καὶ μία δυνατὴ φωνὴ ἀντήχησε: «Ἐμπρός, εἰναι θέλημα τοῦ Θεοῦ». «Ολοι τότε ὡπλίσθησαν καὶ ἔρραψαν εἰς τὸ σῆθος καὶ εἰς τὴν ράχιν ἓνα πάνινον σταυρόν, διὰ νὰ δείξουν ὅτι πηγαίνουν νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν

πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο τοὺς ὀνόμασαν Σταυροφόρους καὶ τὴν ἐκστρατείαν Σταυροφορίαν.

Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς ἐπήγαιναν μὲ τοὺς ἵππους των, χιλιάδες λαὸς τοὺς ἡκολούθει πεζός. Αἱ ἀνθρώπιναι μᾶζαι ἔξεχύθησαν ἀπὸ τὴν Εύρωπην εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὡς τεράστιος ποταμός. Τριακόσιαι χιλιάδες ἥσαν οἱ ὄπλισμένοι καὶ ἄλλαι ἐκατοντάδες χιλιάδων ἐπήγαιναν κατόπιν μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των, διὰ νὰ φθάσουν νὰ προσκυνήσουν τὸν "Αγιον Τάφον. Ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, τὴν Ούγγαρίαν, κατέβησαν εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐβασίλευε τότε ὁ **Ἀλέξιος Κομνηνὸς** ἔνας βασιλεὺς ἔξυπνος πολὺ καὶ ἰκανὸς διπλωμάτης, ἀπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Κομνηνῶν, ἡ ὅποια ἐβασίλευσε περίπου 100 ἔτη. Ὁ Ἀλέξιος μὲ πλοῖα ἐπέρασε τοὺς σταυροφόρους εἰς τὴν Ἀσίαν. Μὲ μυρίους κόπους καὶ ἀπείρους δυσκολίας οἱ σταυροφόροι διέσχισαν τῆς Μ. Ἀσίαν, ἀφοῦ ἀπέθαναν πολλαὶ χιλιάδες ἀπὸ τὰς κακουχίας. Οἱ Τούρκοι τοὺς ἐφόνευαν σωρηδόν. Ἐπετίθεντο ἐναντίον των ἔφιπποι, ἔρριπταν ἀπὸ μακρὰν τὰ βέλη των καὶ ἔφευγαν καὶ ἐπέστρεφαν πάλιν. Τέλος ἔφθασαν εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ἀντιόχειαν. Κατόπιν ἔξεκίνησαν διὰ τὴν Ἰερουσαλήμ.

Οἱ ὄφθαλμοί των ἐδάκρυσαν, ὅταν εἶδαν ἀπὸ μακρὰν τὴν πόλιν ὅστερα ἀπὸ δρόμον τριῶν ἑτῶν. Ἀμέσως ἐπεσαν εἰς τὰ γόνατα καὶ ἐπροσκύνησαν. Πολλοὶ ἀπέθαναν ἀπὸ τὴν χαράν των. Οἱ σταυροφόροι ἐκυρίευσαν τὴν Ἰερουσαλήμ καὶ ἐλευθέρωσαν τὸν Τάφον τοῦ Χριστοῦ. Κατόπιν ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς Παλαιστίνης. Ἐκεῖ ἴδρυσαν κράτος. Βασιλεὺς τῆς Ἰερουσαλήμ ἔγινεν ὁ γάλλος Γκοντεφρόυ ἢ ντέ Μπουγιόν, ὁ ὅποι—
Α. Λαζάρου—Ιστορία Ε' Δημοτικοῦ

ος ἥτο καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας. Αὐτὸς ἔδωσε κομμάτια ἀπὸ τὸ κράτος του εἰς ἄλλους ἀρχηγούς. Τοιουτοτρόπως ἰδρύθη Φραγκικὸν κράτος εἰς τὴν Παλαιστίνην.

32. Οἱ Φράγκοι κυριεύουν τὴν Κωνσταντινούπολιν

Οἱ Εύρωπαιοι ἔπειχείρησαν καὶ ἄλλας σταυροφορίας. Αἱ πρῶται ἔγιναν ἀπὸ τὴν Εηράν. "Οταν ὅμως κατεσκεύασσαν στόλον, ἐπήγαιναν εἰς τὴν Παλαιστίνην διὰ θαλάσσης. Αἱ μακριναὶ αὐταὶ ἐκστρατεῖαι ἔκαμαν τοὺς Εύρωπαιούς νὰ προοδεύσουν καὶ ν' ἀποκτήσουν θάρρος.

Τὸ 1204 εἶχαν μαζευθῆ πολλοὶ Εύρωπαιοι εἰς τὴν Βενετίαν, διὰ νὰ πλεύσουν ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Παλαιστίνην μὲ τὰ βενετικὰ πλοῖα, διότι τὸ κράτος τῆς Παλαιστίνης ἐκινδύνευε καὶ ἥτο ἀνάγκη νὰ τὸ βοηθήσουν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Πάπας τῆς Ρώμης ἥτο τότε ὁ περίφημος Ἰννοκέντιος, ἀνθρωπὸς φιλόδοξος καὶ ὑπερήφανος, ὃ ὅποιος ἤθελε νὰ ἔξουσιάσῃ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ἔξουσίαζε τὴν Δυτικήν. Ἡ Βενετία πάλιν εἶχεν ἔνα πονηρὸν ἄρχοντα, ἔνα δόγην ὅπως ἔλεγαν τοὺς ἄρχοντας τῆς Βενετίας, τὸν Δάνδολον. Ὁ Δάνδολος ἥτο γέρων καὶ τυφλός, ἀλλὰ ἔβλεπε πολὺ καλὰ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος του. Ἔγνωριζεν δτὶ τὸ μεγαλύτερον κέρδος τῆς Βενετίας ἥτο νὰ καταστραφῇ τὸ ἐλληνικὸν κράτος καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἐμπόριον. Διὰ νὰ γίνη αὐτό, ἔπρεπε νὰ κυριεύσουν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Κατὰ κακὴν τύχην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔκυριάρχει πάλιν μεγάλη ἀταξία. Τὸ 1195 ὁ Ἀλέξιος Γ' ἔξεθρόνισε τὸν ἀδελφόν του Ἰσαάκιον Ἀγγελον, τὸν ἐτύφλωσε, τὸν ἔκλεισεν εἰς φυλακὴν καὶ ἔλασθεν αὐτὸς τὸν θρόνον. Ο Ἰσαάκιος εἶχε ἔνα υἱόν τὸν ἀποτέλεσμα της

ζλεγαν ἐπίσης Ἀλέξιον. Αύτὸς ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Βενετίαν, εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Σταυροφόρων, καὶ τοὺς παρεκάλεσε νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τοῦ πατρός του, καὶ ἔδωκε πολλὰς ύποσχέσεις.

Οἱ σταυροφόροι τότε ἥλλαξαν δρόμον καὶ ἀντὶ νὰ ἐκστρατεύσουν εἰς τὴν Παλαιστίνην, διευθύνονται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἔμειναν κατάπληκτοι, ὅταν, πλέοντες τὴν Προποντίδα, ἀντίκρυσαν τὴν μεγαλούπολιν. «Παρετήρησαν μὲ θαυμασμὸν τὰ ὑψηλὰ τείχη, τοὺς πύργους, τὰ ἀνάκτορα, τὰς ἐκκλησίας, τὴν ἀπέραντον ἔκτασιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡτο ἀδύνατον νὰ φαντασθοῦν ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὸν κόσμον πόλις τόσον μεγάλη καὶ τόσον πλουσία». Αὐτὰ λέγει ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐκστρατείας, ὁ ὄποιος ἔγραψε τὴν ἰστορίαν τῆς Σταυροφορίας αὐτῆς.

Εὔκολα ἔξεθρόνισαν τὸν Ἀλέξιον Γ' καὶ ἔδωσαν πάλιν τὸν θρόνον εἰς τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον. Ἀμέσως ὅμως ἐγεννήθη εἰς αὐτοὺς ἡ ὄρεξις νὰ κυριεύσουν οἱ ἴδιοι τὴν μεγάλην πόλιν. Ἔκαμαν ἐπίθεσιν καὶ ἀνέβησαν εὔκολα τὰ τείχη, διότι εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐπεκράτει μεγάλη σύγχυσις καὶ ἀταξία καὶ κανεὶς δὲν ἐσκέπτετο διὰ τὴν ἄμυναν. Ἐκτὸς τούτου οἱ «Ἐλληνες τῆς ἐποχῆς αὐτῆς δὲν ἤσαν εἰς θέσιν νὰ πολεμήσουν μὲ τοὺς ρωμαλέους καὶ τολμηρούς ἵπποτας τῆς Δύσεως. Διὰ τοῦτο οἱ σταυροφόροι εἰσῆλθαν εὐκόλως εἰς τὴν πόλιν, τὴν ἐληγάτησαν, ἤρπασαν ὅλους τοὺς θησαυρούς της καὶ ἐφόρτωσαν ὀλόκληρα καράβια καὶ τὰ ἔστειλαν εἰς τὰς πατρίδας των.

Οἱ σταυροφόροι ἐφέρθησαν ὡς βάρβαροι, ἔκαμαν μεγάλας καταστροφάς. Ἔσπασαν τὰ ἀγάλματα καὶ ἐλήστευσαν τὰ καλλίτεχνά μάτια, ἔχυσαν τὰ ὀθρειγάλκινα ἀ-

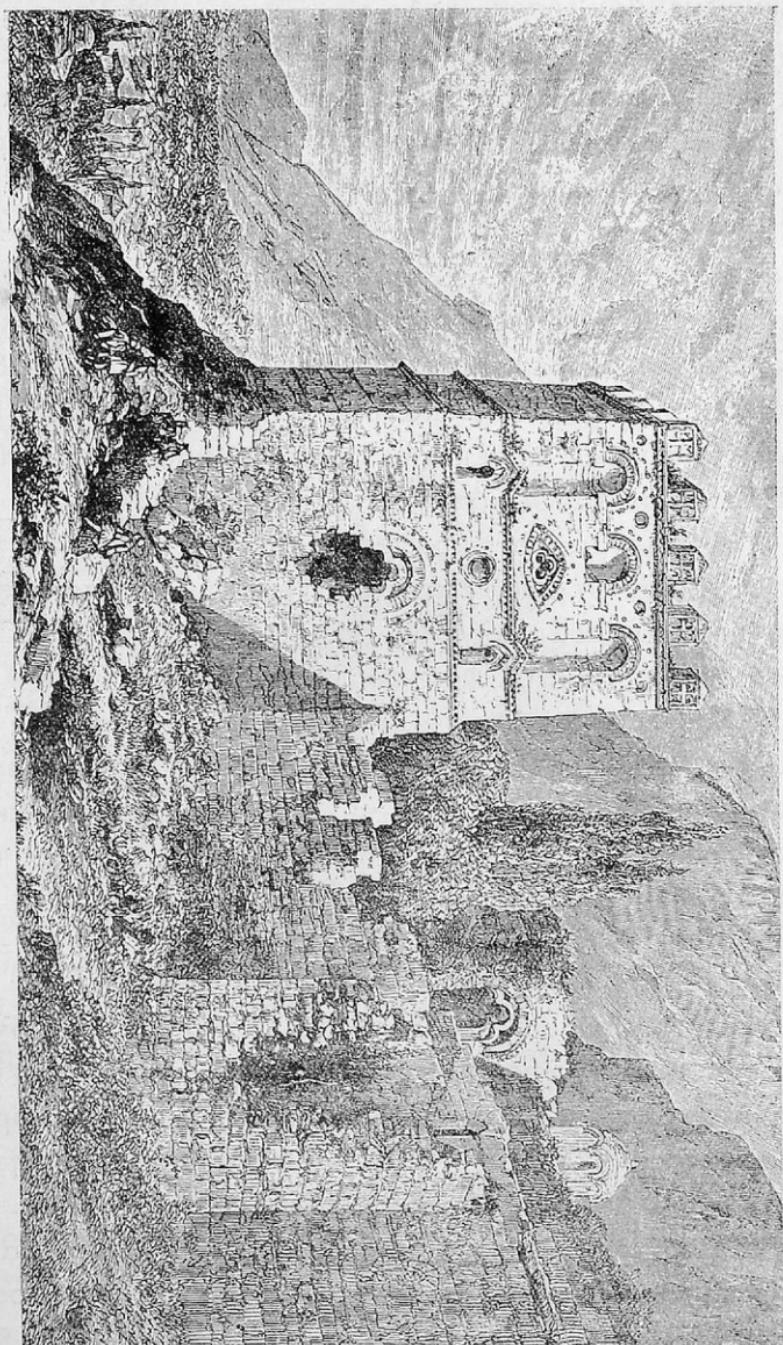
γάλματα καὶ ἔκοψαν νομίσματα. Ἐλήστευσαν πολλὰς ἐκκλησίας, ἥρπασαν τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τὴν δλόχρυσον Ἀγίαν Τράπεζαν ἐφόρτωσαν εἰς πλοῖον καὶ τὴν ἔστειλαν εἰς τὴν Βενετίαν.

33. Ἡ Φραγκοκρατία εἰς τὴν Ἑλλάδα

Ἄλλα τὸ λυπηρότερον ἦτο ὅτι διελύθη τὸ ἑλληνικὸν κράτος. Οἱ Φράγκοι ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, διεμοίρασαν τὰς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀνηγόρευσαν τὸν γάλλον Βαλδουΐνον, τὸν κόμητα τῆς Φλάνδρας, καὶ Πατριάρχην ἔνα Βενετόν. Ο Βαλδουΐνος ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔλαβε τὴν Θράκην καὶ τὰς χώρας τῆς Μ. Ασίας. Ο δεύτερος ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας Βονιφάτιος, μαρκήσιος τοῦ Μομφεράτου, ἐπίσης γάλλος, ἔλαβε τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα.

Οἱ Βενετοὶ ὡφελήθησαν περισσότερον ἀπὸ ὅλους. Κυρίως προσεπάθησαν νὰ πάρουν τὰς ἐμπορικὰς θέσεις, Διὰ τοῦτο ἐκράτησαν αὐτοὶ τὰ παράλια τῆς Ἀλβανίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Αίτωλίας, τῆς Πελοποννήσου, τὴν Ἑπτάνησον, τὰς Κυκλαδας καὶ τὴν Κρήτην.

Ἄλλ' οἱ Φράγκοι εἶχαν κυριεύσει μόνον τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐξεστράτευσαν λοιπὸν διὰ νὰ καταλάβουν καὶ τὰς ἄλλας χώρας τῆς αὐτοκρατορίας. Ο Βονιφάτιος μὲ ὅλιγους ἵππεῖς κατῆλθε μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ τὰς χώρας, τὰς ὅποιας ἐκυρίευσε, διεμοίρασεν εἰς τοὺς ἵππότας του. Οἱ "Ἑλληνες, ἔξηντλημένοι καὶ διηρημένοι, δὲν ἐπρόβαλαν σχεδὸν καμμίαν ἀντίστασιν καὶ οἱ Φράγκοι μὲ εὔκολίαν ἔγιναν κύριοι τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. "Οποιος εἶχε μαζί του ὅλι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γους πολεμιστάς, ἐκυρίευε μίαν χώραν καὶ ἴδρυεν ἐκεῖ κράτος, καὶ ὅποιος ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἔξοπλίσῃ ἐν πλοΐον ἐκυρίευε μίαν νῆσον.

Δύο γάλλοι πολεμισταί, δ. Γουλιέλμος Σαμπλίτης καὶ δ. Γοδεφρίδος Βιλλεαρδουίνος, μὲ 400—500 ἵπποτας μόνον ἐκυρίευσαν ὀλόκληρον τὴν Πελοπόννησον. Ἐκεῖ ἴδρυσαν τὸ Πριγκιπᾶτον τῆς Ἀχαΐας, τὸ ὄποιον ἐκυβέρνησαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Βιλλεαρδουίνου. Τὸ πριγκιπᾶτον αὐτὸ ἔγινεν ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα φραγκικὰ κράτη, διότι οἱ Βιλλεαρδουίνοι ἐκυβέρνησαν φρόνιμα τὴν χώραν, ἔδειξαν πολὺ καλὴν διαγωγὴν εἰς τοὺς ὑπηκόους των καὶ ἡ Πελοπόννησος εἰς τὴν ἐποχήν των εἶδεν ἡμέρας εὐτυχίας. Ἐπλούτησε καὶ οἱ κάτοικοί της ηὔξηθησαν.

”Αλλοι Φράγκοι ἐκυρίευσαν διαφόρους πόλεις καὶ νήσους καὶ ἐσχημάτισαν μικρὰ κράτη. Τοιουτοτρόπως τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν κατέλαβαν οἱ Φράγκοι. Οἱ Φράγκοι ἔμειναν πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλην αὐτὴν τὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν ὄποιαν ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν μας, τὴν ὀνομάζομεν Φραγκοκρατίαν. Εἰς πολλὰ μέρη σώζονται ἀκόμη τείχη καὶ πύργοι, τὰ ὄποια ἔκτισαν οἱ Φράγκοι καὶ μᾶς ἐνθυμίζουν τὴν ἐποχήν τῆς Φραγκοκρατίας.

34. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας

Οἱ Φράγκοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ὑποτάξουν ὅλας τὰς ἐλληνικὰς χώρας. Εἰς πολλὰ μέρη οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ στρατιωτικοὶ ἀντεστάθησαν, ἐκράτησαν τὰς χώρας καὶ τὰς ἐκυβέρνησαν οἱ ἴδιοι. Τοιουτοτρόπως ἴδρυθησαν εἰς πολλὰ μέρη ἐλληνικὰ κράτη.

Τὸ σημαντικώτερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἦτο ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας. Ήτην τελευταίαν στιγμήν, ὅταν οἱ Φράγ-

κοι εἰσήρχοντο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, οἱ "Ελληνες εἶχαν ἀνακηρύξει αὐτοκράτορα τὸν Θεόδωρον Α' Λάσκαρην. Ὁ Λάσκαρης, ὅταν εἶδεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ σώσῃ τὴν πρωτεύουσαν, ἔφυγεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν μὲ τὸν Πατριάρχην, τοὺς ἀνωτέρους κληρικούς καὶ πολλοὺς εὐγενεῖς καὶ στρατιωτικούς. Μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους εἰς τὴν πόλιν Νίκαιαν. Τοιουτοτρόπως ἴδρυθη ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας.

Οἱ "Ελληνες ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν εἶχαν τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν ἔχασαν διὰ πάντοτε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ δὲν ἔπαιναν νὰ ἐλπίζουν ὅτι πολὺ σύντομα θὰ τὴν πάρουν ὀπίσω.

Εἰς τὴν Νίκαιαν ἔβασίλευσαν μερικοὶ ἀξιόλογοι αὐτοκράτορες. Ὁ Ἰωάννης Βατάτσης (1222—1254) ἦτο ἀξιος κυβερνήτης καὶ στρατιωτικός. Ἐπῆρε πολλὰ μέρη τῆς Μ. Ἀσίας, κατόπιν ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον, κατέλαβε τὴν Θράκην καὶ ἐπροχώρησε ἕως τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν τοὺς Βουλγάρους καὶ περιώρισε τὸ Φραγκικὸν κράτος εἰς τὰ περίχωρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

. Τοιουτοτρόπως ἔμεγάλωσεν ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας. Ἡ οἰκονομικὴ καὶ στρατιωτικὴ της θέσις ἦτο πολὺ καλή. Δὲν ἔμεινε πλέον παρὰ νὰ δώσουν τελευταῖον κτύπημα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ διώξουν τοὺς Φράγκους. Αὐτὸ τὸ ἔκαμεν ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τῆς Νίκαιας Μιχαὴλ Παλαιολόγος.

35. Τὰ ἄλλα ἐλληνικὰ κράτη

Καὶ εἰς ἄλλα μέρη οἱ "Ελληνες ἀντεστάθησαν εἰς τοὺς Φράγκους καὶ ἴδρυσαν ἴδια τῶν κράτη. Εἰς τὴν "Ηπειρον ὁ Μιχαὴλ "Αγγέλος Κομνηνός, πρῆ-

κιψ ἀπὸ τὴν μεγάλην δυναστείαν τῶν Κομνηνῶν, ὕδρυσε κράτος, τὸ ὄποιον ὀνόμασαν Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου. Πρωτεύουσαν εἶχε τὴν "Αρταν καὶ ἔξουσίας τὴν Ἡπειρον, τὴν Αίτωλίαν καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν. Οἱ δεσπόται τῆς Ἡπείρου ἐκυρίευσαν τὴν Ἀλβανίαν ἥως τὸ Δυρράχιον, τὴν Θεσσαλίαν καὶ Στερεάν Ἑλλάδα. Κατόπιν ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐφθασαν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Τὸ ὄνειρόν των ἦτο νὰ καταλάβουν αὐτοὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐπεχείρησαν δμως πόλεμον ἀτυχῆ ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, ἐνικήθησαν καὶ κατέπεσεν ἡ δύναμις των.

"Ἀλλος πρῆγκιψ, καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Κομνηνῶν, ὕδρυσε κράτος εἰς τὰ βόρεια τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὔξείνου Πόντου, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Τραπεζοῦντα. Τὸ κράτος αὐτὸν ὠνομάσθη Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος καὶ ἔζησε πολλὰ ἔτη. Τὸ ἐκυρίευσεν ὁ σουλτάνος Μωάμεθ τὸ 1461, ὀκτώ χρόνια δηλαδὴ ὅστερα ἀπὸ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

36. Ἀνάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως

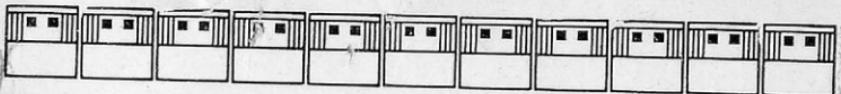
Ἡ φραγκικὴ αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσῃ πολὺν καιρόν, διότι οἱ Φράγκοι ἦσαν ξένοι εἰς ξένας χώρας. Ἀφότου μάλιστα ἐμεγάλωσε καὶ ἐνισχύθη ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας, ἦτο φανερὸν ὅτι ἐπλησίαζε τὸ τέλος της. Εἶχαν περάσει 57 χρόνια ἀφότου οἱ Φράγκοι εἶχαν κυριεύσει τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὸν θρόνον ἐκάθητο Φράγκος αὐτοκράτωρ. Εἰς τὴν Νίκαιαν αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος, ἀπὸ τὴν μεγάλην οἰκογένειαν, ἡ ὥποια ἐκσίλευσεν ἀργότερα εἰς τὴν Κωνσταντινού-

πολιν. Ὁ Μιχαὴλ εἶχε πόλεμον ἐναντίον τοῦ Δεσπότου τῆς Ἡπείρου καὶ ἔστειλε στρατὸν μὲ τὸν στρατηγὸν του Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον. Ὁ στρατὸς αὐτὸς ἐπέρασεν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἔσταθμευσεν εἰς τὴν πόλιν Σηλυβρίαν. Φυγάδες ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰδοποίησαν τὸν Στρατηγόπουλον ὅτι ἡ πόλις ἥτο ἀφρούρητος, διότι ὁ βενετικὸς στόλος μετὰ τοῦ στρατοῦ τῶν Φράγκων εἶχαν ἐξέλθει ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ μίαν στρατιωτικὴν ἐπιχείρησιν. Πολλοὶ "Ελληνες, οἱ ὄποιοι εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὸ στρατόπεδόν του, τὸν συνεβούλευσαν νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι ἥτο εὔκολον νὰ τὴν καταλάβῃ.

Ο Στρατηγόπουλος ἐπλησίασεν εἰς τὰ τείχη καὶ κατώρθωσε νὰ εἰσαγάγῃ ὀλίγους στρατιώτας ἀπὸ μίαν ὑπόγειον εῖσοδον, οἱ ὄποιοι ἤνοιξαν τὰς πύλας. Ὁ στρατὸς ὥρμησε τότε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ Φράγκοι κατελήφθησαν ἀπὸ πανικὸν καὶ δὲν ἐγνώριζαν τί νὰ κάμουν. Ὁ φράγκος αὐτοκράτωρ μὲ τὸν βενετὸν Πατριάρχην καὶ τὴν ἀκολουθίαν του εἰσῆλθαν εἰς ἐν βενετικὸν πλοῖον καὶ ἔφυγαν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ Παλαιολόγος ὅμως ἐπληροφορήθη τὸ εὐχάριστον γεγονός, ἔσπευσεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τοῦ ἔγινε μεγάλη ὑποδοχή. Τὴν 15 Αὐγούστου τοῦ 1261 ἐστέφθη αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν. Τοιουτοτρόπως κατελύθη ἡ φραγκικὴ αὐτοκρατορία καὶ οἱ "Ελληνες ἀνέκτησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

1261

X Ε'. ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ

37. Ἡ νέα Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία

Οἱ Ἑλλῆνες ἀνέκτησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Δὲν κατώρθωσαν ὅμως νὰ ἀνασυστήσουν τὴν παλαιάν των αὐτοκρατορίαν. Τὸ νέον κράτος δὲν εἶχεν οὕτε τὴν ἔκτασιν οὕτε τὴν δύναμιν τοῦ παλαιοῦ. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἔξουσίαζε μόνον τὴν Θράκην καὶ μικρὸν μέρος τῆς Μακεδονίας μὲ τὴν Θεσσαλονίκην. Εἰς τὴν Ἀσίαν εἶχε μικρὸν μόνον μέρος ἀπὸ τὰς παλαιάς του κτήσεις. Κατεῖχε δηλαδὴ τὴν νοτιοδυτικὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἀπὸ τὰς νήσους, μόνον τὴν Ρόδον, Λέσβον καὶ μερικὰς ἄλλας μικροτέρας.

Ἐπίσης καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους δὲν ἦσαν εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν, διότι τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων εἶχε καταστραφῆ πρὸ πολλοῦ. Οἱ ἔχθροι ἔξουσίαζαν τοὺς μεγάλους ἐμπορικούς δρόμους καὶ οἱ Βενετοὶ καὶ Γενοάται εἶχαν εἰς χεῖρας των τὸ ἐμπόριον καὶ ἐπλούτιζαν.

Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις τῆς αὐτοκρατορίας δὲν ἦτο καλυτέρα. Δὲν ὑπῆρχε τότε ὑποχρεωτικὴ στρατιωτικὴ θητεία. Δηλαδὴ κάθε πολίτης δὲν ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατόν. Οἱ στρατιῶται ἐπήγαιναν μὲ μισθόν. Ὁ αὐτοκράτωρ λοιπὸν ἐπειδὴ δὲν εἶχε χρήματα, δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ διατηρήσῃ πολὺν στρατόν. Εἶχε μόνον ἕνα μικρὸν μισθοφορικὸν στρατόν. Θλιβερωτέρα ὅμως ἦτο ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις. Ἐλειπεν ἥ δύμονοια καὶ ἥ τάξις. Εἰς τὴν αὐλὴν ἐγίνοντο διαρκῶς στάσεις. Ὁ εἰς βασιλεὺς ἔξεθρόνιζε τὸν ἄλλον, οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἦσαν ἀτελείωτοι, τὰ μίση ἐγίνοντο μεγαλύ-

τερα καὶ αἱ ἀντίπαλοι μερίδες ἔζήτουν τὴν βοήθειαν τῶν
ἔχθρῶν τοῦ ἐλληνισμοῦ.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ αὐτοκρατορία τριγυρίζεται ἀπὸ
δυνατὰ κράτη. Εἰς τὰ βόρεια ἥσαν οἱ Βούλγαροι, εἰς
τὰ δυτικὰ ἐμεγάλωσε πòλὺ τὸ σερβικὸν κράτος καὶ εἰς
τὴν Ἀσίαν παρουσιάζεται ὁ φοβερώτερος ἔχθρος, οἱ
Τοῦρκοι.

38. Οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι

Απὸ τὸν 11ον αἰῶνα μεγάλο μέρος τῆς Μ. Ἀσίας
ἐξουσίαζαν οἱ Σελτζοῦκοι. Διακόσια χρόνια ὑστερώτε-
ρα κατέβησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἄλλοι Τοῦρκοι, οἱ Ὁ-
θωμανοί. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἥσαν μία μικρὰ τουρκικὴ φυ-
λή, ἡ ὅποια εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν εἶχε περισσοτέρους ἀπὸ
πεντήκοντα χιλιάδας πολεμιστάς. Ὁ ἀρχηγός των Ἐρ-
τογρούλ λόγινε μισθοφόρος τοῦ σελτζούκου σουλτάνου,
ὁ ὅποιος τότε εἶχε πόλεμον μὲ τὴν ἐλληνικὴν αὐτοκρατο-
ρίαν. Ὁ σουλτάνος ἔχάρισεν εἰς τὸν Ἐρτογρούλ μικρὰν
χώραν πλησίον τῆς Προύσης.

Μετὰ τὸν Ἐρτογρούλ ἦλθεν ὁ υἱός του Ὁ σμὰν ἦ
Ὁ θωμὰν (1289—1326). Ὁ Ὀθωμᾶν κατώρθωσε νὰ
γίνῃ ἡγεμὼν ἀνεξάρτητος, διότι τότε κατεστράφη τὸ
κράτος τῶν Σελτζούκων. Ἐντὸς ὀλίγου ἐμεγάλωσε τὸ
κράτος του. Κατέλαβε πολλὰς χώρας τοῦ ἐλληνικοῦ
κράτους καὶ τὸ 1326 ἐκυρίευσε τὴν Προύσαν, τὴν ὅποι-
αν ἔκαμε πρωτεύουσάν του. Ἀπὸ τὸν Ὀθωμᾶν τὸ κρά-
τος ὠνομάσθη Ὁ θωμανικὸν καὶ οἱ ὑπήκοοί του
Ὀθωμανοί.

39. Διατὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπροόδευσαν γρήγορα

Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος ἐπροόδευσε μὲ δσην δὲν ἡμ-
πορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς ταχύτητα. Οἱ Τοῦρκοι ἐκυ-
ρίευσαν δλας τὰς χώρας τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἀμέσως κατόπιν ἐπέρασαν τὸν Ἐλήσποντον καὶ κατέλαβον τὴν Καλλίπολιν (1354). Αὐτὸ τὸ κατώρθωσαν εὔκολα, διότι ὑπῆρχε πάλιν ἀκαταστασία εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Ὁ αὐτοκράτωρ Καντακουζηνὸς εἶχε πόλεμον μὲ τὸν γαμβρόν του Μανουὴλ καὶ προσεκάλεσε τοὺς Τούρκους διὰ νὰ τὸν βοηθήσουν.

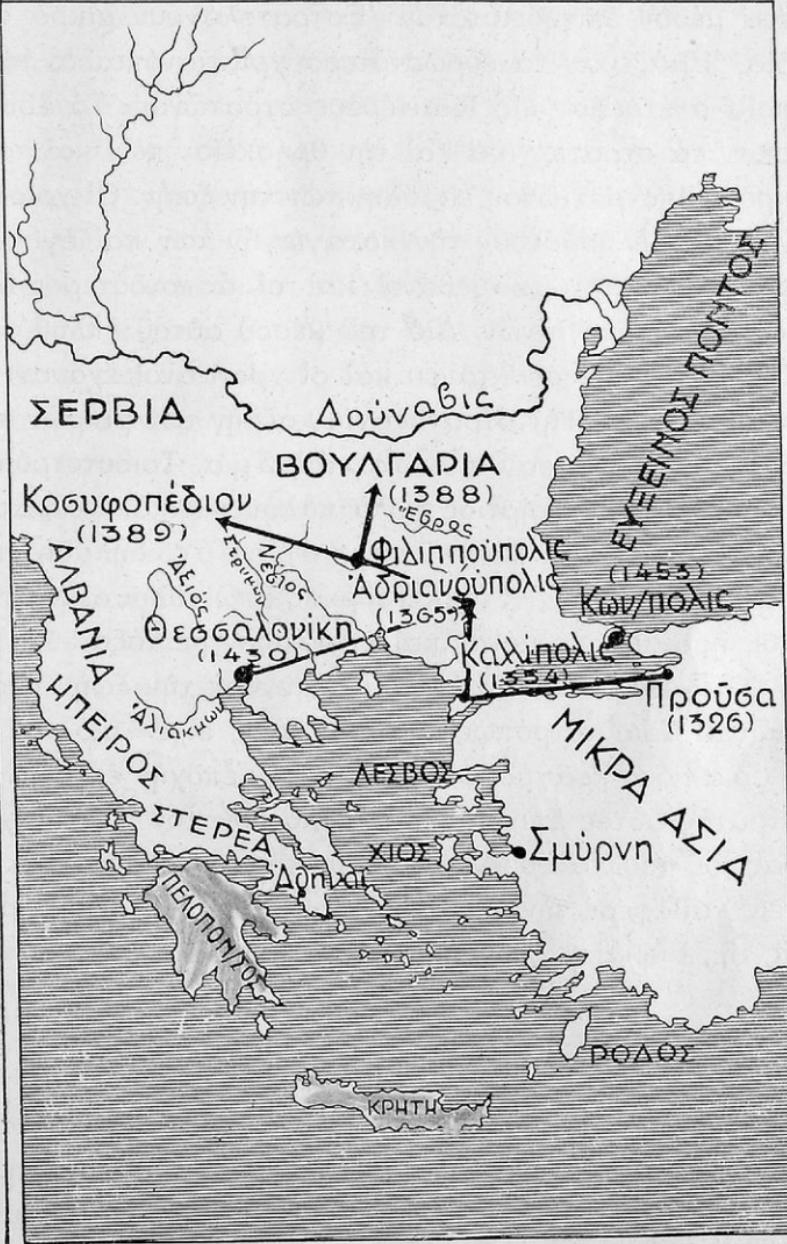
Ἐνδεκα χρόνια ἀργότερα, δηλαδὴ τὸ 1365, ὁ πολεμικὸς σουλτάνος Μουράτ Α' ἐκυρίευσε τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν ὅποιαν ἔκαμε πρωτεύουσάν του. Ἐντὸς δὲ λίγου ἐκυρίευσε τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Μακεδονίαν. Διέλυσε τὸ βουλγαρικὸν κράτος καὶ τὸ 1389 ἐνίκησε τοὺς Σέρβους εἰς μίαν μεγάλην μάχην. Τοιουτοτρόπως οἱ Τούρκοι ἐπεξετάθησαν εἰς τὴν Βαλκανικήν.

Διατί νὰ προοδεύσουν οἱ Τούρκοι τόσον γρήγορα; Ὁ πρῶτος λόγος εἶναι ὅτι δὲν συνήντησαν κανέναν κράτος πολὺ δυνατόν. Ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία εἶχεν ἔξασθενήσει πρὸ πολλοῦ. Οἱ Ἑλληνες δὲν ἦσαν πλέον πολεμικοί. Οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σέρβοι δὲν ἦσαν εἰς καλυτέραν θέσιν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας. Ἀντιθέτως οἱ Τούρκοι ἦσαν νέος λαὸς μὲ μεγάλην πολεμικὴν ὁρμήν.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι λόγοι διὰ νὰ προοδεύσουν. Οἱ Τούρκοι ἰδρυσαν τὸ κράτος των εἰς τὴν καρδίαν τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ ἴδιοι ἦσαν ἀπολίτιστοι, ἀλλὰ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἕγχωρίους καὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, οἵ δοποῖοι ἦσαν γείτονές των. Ἐκαμαν πεζικὸν στρατὸν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ στρατοῦ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ κατεσκεύασαν ὅπλα καλύτερα. Ὅταν ἀπέκτησαν δύναμιν, κατώρθωσαν νὰ ἐκτουρκίσουν τοὺς παλαιοὺς κατοίκους τῆς Μ. Ἀσίας. Τοιουτοτρόπως ηὕξανεν ὁ τουρκικὸς λαός, ὁ ὅποιος εἰς τὰς ἀρχὰς ἦτο ἔλαχιστος. Ἀναλόγως ηὕξῃ θη καὶ ὁ στρατός των.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν τοῦτο οἱ Τούρκοι, μετεχειρίσθησαν

ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

ένα μέσον ἐπιτηδειότατον. Ἐστρατολόγουν μικρὰ παιδία. Ἐμάζευαν τὰ εύρωστότερα χριστιανόπαιδα, τὰ δόποια ἀνέτρεφαν εἰς ἴδιαιτέρους στρατῶνας. Τὰ ἔδίδασκαν τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὴν θρησκείαν των καὶ τὰ ἐκράτουν στρατιώτας εἰς ὅλην των τὴν ζωήν. Οἱ χριστιανόπαιδες ἐλησμόνουν τὴν καταγωγήν των καὶ ἐγίνοντο φανατικώτατοι μωαμεθανοὶ καὶ οἱ ἀσπονδότεροι διώκται τῶν χριστιανῶν. Διὰ τοῦ μέσου αὐτοῦ ἐπληθύνετο ὁ στρατὸς τοῦ σουλτάνου καὶ οἱ χριστιανοὶ ἔχαναν πολύτιμον αἷμα. Τὴν στρατολογίαν αὐτὴν τῶν μικρῶν παιδιῶν τὴν ὡνόμασσαν παῖδο μάζωμα. Τοιουτοτρόπως ὁ σουλτάνος κατήρτισε πολὺ καλὸν πεζικὸν στρατόν, τὸν δόποιον ὡνόμασσαν Γενιτσάρους, δηλαδὴ νέον στρατόν, ἐνῶ ἔως τότε οἱ Τούρκοι, ὅπως ὅλοι οἱ Μογγόλοι, ἥσαν ἵππεῖς μόνον καὶ ἐπολέμουν μὲ τόξα.

Οἱ γενίτσαροι παρέμεναν ὅλην των τὴν ζωὴν στρατιώται. Τοιουτοτρόπως ὁ σουλτάνος εἶχε μόνιμον στρατόν, πρᾶγμα σπάνιον εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ στρατὸς αὐτὸς ἔγινεν ὅπλον πολὺ δυνατὸν εἰς τὰς χειρας τοῦ σουλτάνου. Αὐτὸς ἔκαμε τὰς μεγάλας κατακτήσεις καὶ ἔφερε τὴν τουρκικὴν σημαίαν μέχρι τῆς καρδίας τῆς Εύρωπης, ἔως τὴν Βιέννην.

40. Ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Ταμερλάνου

Ἡ ὁρμὴ τῶν Τούρκων δὲν εἶχεν δρια. Ὁ υἱὸς τοῦ Μουράτ Βαγιαζίτ ἦτο τόσον ταχὺς καὶ δρμητικὸς πολεμιστής, ὡστε τὸν ὡνόμασσαν Γιλδιρίμ, δηλαδὴ κεραυνόν. Οἱ Εύρωπαιοι ἤρχισαν νὰ συλλογίζωνται πολὺ καὶ ὁ Πάπας ἤνωσε πολλοὺς ἄρχοντας τῆς Δύσεως ἔναντίον του. Ο Θυγατρι, Γερμανοί, Γάλλοι ἤνωμένοι ἀπεφάσισαν να επιτεθούν εναντίον των Τούρκων. Ἀρχηγὸν

εἶχαν τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας. Ἐπροχώρησαν ἔως τὴν Νικόπολιν τῆς Βουλγαρίας ἐπάνω εἰς τὸν Δούναβιν ποταμόν. Ἐκεῖ ὅμως κατέφθασε καὶ ὁ Βαγιαζίτ καὶ τοὺς ἐνίκησεν εἰς μεγάλην μάχην (1396).

Μετὰ τὴν νίκην αὐτὴν προσέβαλε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν ἀπέκλεισε μὲν τὸν στρατόν του. Ἐφάνη δτὶ ἔφθασαν αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ τῆς πρωτευούσης. Αἴφνης ὅμως εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἔγινε κάτι, τὸ δποῖον ἀνεστάτωσε τὸν σουλτάνον. Εἰς τὰς μακρινὰς χώρας τῆς Ἀσίας ᾧτο κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔνας περίφημος μογγόλος βασιλεύς, ὁ Ταμερίνος. Εἶχε πολυάριθμα στρατεύματα, ἔκαμε τρομεροὺς πολέμους καὶ ὑπέταξε πολλὰς χώρας. "Ιδρυσε τοιουτοτρόπως εἰς τὴν Ἀσίαν μίαν κολοσσιαίαν αὐτοκρατορίαν. Τέλος ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ καὶ τὸν Βαγιαζίτ. Μὲ 800 χιλιάδας στρατόν, ὅπως λέγουν, ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν σφάζων καὶ καίων.

Ο Βαγιαζίτ ἔλυσεν ἀμέσως τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔσπευσε κατὰ τοῦ Ταμερλάνου μὲ 350 χιλιάδας στρατόν. Οἱ δύο βαρβαρικοὶ στρατοὶ συνητήθησαν πλησίον τῆς Ἀγκύρας. Ἐκεῖ τὸ 1402 ἔγινε τρομερὰ μάχη. Οἱ Τούρκοι ἀντεστάθησαν μὲ πολὺ πεντασμα. Ἀφοῦ ἔσπασαν τὰ ὅπλα των, ἐπολέμησαν μὲ τὰ χέρια. Οἱ Μογγόλοι ὅμως τοὺς ἐνίκησαν. Ο Βαγιαζίτ ἔπεσεν αἰχμάλωτος καὶ ἐντὸς δλίγου ἀπέθανεν.

Τότε ἐφάνη δτὶ τὸ τουρκικὸν κράτος διαλύεται. Οἱ "Ελληνες ἔλαβαν θάρρος καὶ ἀνέκτησαν μερικὰς χώρας. Δὲν κατώρθωσαν ὅμως νὰ ὠφεληθοῦν πολὺ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῶν Τούρκων. Δὲν ἐπέρασαν εἴκοσι χρόνια καὶ οἱ Τούρκοι ἀπέκτησαν πάλιν δύναμιν. Ο σουλτάνος Μουράτ Β' ἥρχισε τοὺς πολέμους καὶ ἔγινεν δ φόβος καὶ δ τρόμος τῶν χριστιανῶν εἰς τὴν Εὐρώπην.

41. Οι αύτοκράτορες προσπαθοῦν νὰ σώσουν τὸ κράτος

Οι Τούρκοι ἔπιεζαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐφαίνετο δτὶ ἥτο μοιραῖον νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων ἡ δοξασμένη πρωτεύουσα τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν οἱ "Ἐλληνες δὲν ἥσαν εἰς θέσιν νὰ τὴν σώσουν μόνοι. Μερικοὶ μάλιστα ἔβλεπαν μὲ ἀπάθειαν τὴν ἐπερχομένην συμφοράν. "Υπῆρχαν ὅμως πολλοί, οἱ ὁποῖοι ἐσκέφθησαν δτὶ καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἥτο δυνατὸν νὰ εύρεθῇ τρόπος νὰ σωθῇ ἡ Κωνσταντινούπολις. Αὐτοὶ ἥσαν κυρίως οἱ μορφωμένοι ἄνθρωποι, πολλοὶ στρατιωτικοὶ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους κληρικούς καὶ οἱ αύτοκράτορες, οἱ ὁποῖοι περισσότερον ἀπὸ ὅλους ἐφρόντιζαν διὰ τὸν θρόνον των.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην μόνον ἡ Δύσις ἥτο δυνατὸν νὰ σώσῃ τοὺς "Ἐλληνας. "Ο Πάπας εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κινήσῃ μεγάλην σταυροφορίαν καὶ νὰ κτυπήσῃ τοὺς Τούρκους. "Ο Πάπας ὅμως καὶ οἱ Εύρωπαῖοι ἐδείχθησαν πολὺ ἐγωισταί. Ἐφρόντισαν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ὑποτάξουν τὴν ἐκκλησίαν των εἰς τὴν Δυτικήν. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀγωνίας τοῦ "Ἐλληνισμοῦ ὁ Πάπας τῆς Ρώμης δὲν ἐλησμόνησε τὰς παλαιάς του φιλοδοξίας. Ἐζήτησε νὰ ἐνωθοῦν αἱ δύο ἐκκλησίαι καὶ ὁ κλῆρος τῆς Ἀνατολῆς νὰ τὸν προσκυνήσῃ ὡς ἀνώτατον ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας.

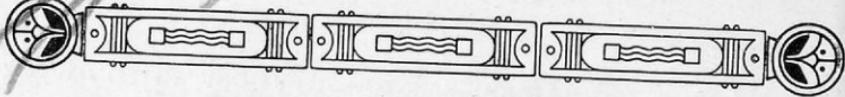
Πολλοὶ "Ἐλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐπόνουν πραγματικῶς τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος, ἐδέχθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Πάπα. Ἡσαν πρόθυμοι νὰ ἐνώσουν τὰς ἐκκλησίας καὶ ν' ἀναγνωρίσουν τὰ πρωτεῖα τοῦ Πάπα. Αὐτοὶ ὡνομάσθησαν ἐνωτικοί. Τὸ μεγαλύτερον

δῆμως μέρος τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ δὲν ἔστεργαν νὰ
ὑποταχθοῦν εἰς τὸν Πάπαν. Αὐτοὶ ὀνομάσθησαν ἀνθε-
νωτικοί.

Οἱ αὐτοκράτορες Ἰωάννης Ε' καὶ Μανουὴλ Β'
περιώδευσαν τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ παρακαλέσουν τοὺς
ἰσχυροὺς βασιλεῖς τῆς Δύσεως νὰ στείλουν βοήθειαν εἰς
τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τέλος ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης
Ε', βλέπων ὅτι ὁ κίνδυνος διαρκῶς ἐπλησίαζεν, ἐμήνυ-
σεν εἰς τὸν Πάπαν ὅτι δέχεται τὴν ἔνωσιν. Ο Πάπας συ-
νεκάλεσε τότε σύνοδον εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Ἐκεῖ ἐπῆ-
γεν ὁ Ἰωάννης μὲ τὸν Πατριάρχην καὶ ἄλλους ἀνωτέ-
ρους κληρικούς. Εἶχαν πάρει μαζί των ἓνα περίφημον
σοφὸν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, τὸν Γεώργιον Γεμιστόν,
ὅ διοιος, ἀπὸ τὴν μεγάλην ἀγάπην εἰς τὰ ἀρχαῖα γράμ-
ματα, εἶχεν ἀλλάξει τὸ ὄνομά του καὶ ἥθελε νὰ λέγεται
Πλήθων, διὰ νὰ ὀμοιάζῃ μὲ τὸ Πλάτων.

"Ἐγιναν μακραὶ συζητήσεις. Ο Πατριάρχης, καθὼς
καὶ ὁ πολὺ μορφωμένος ἀρχιεπίσκοπος Βησσαρίων,, μα-
θητὴς τοῦ Γεμιστοῦ, ὑπεστήριζαν πολὺ τὴν ἔνωσιν. Τέ-
λος ἔμειναν σύμφωνοι καὶ ὑπέγραψαν τὴν ἔνωσιν. Ἀλλὰ
εὐρέθησαν καὶ κληρικοί, οἵ διοιοί διεμαρτυρήθησαν.

Ο λαὸς δῆμως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπεδοκίμα-
σε τὴν πρᾶξιν καὶ ἥ ἔνωσις ἔματαιώθη.

ΣΤ'. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

42. Κωνσταντῖνος καὶ Μωάμεθ

Τὸ 1448 ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Ή' καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀδελφός του **Κωνσταντῖνος ΙΑ' ὁ Παλαιολόγος**. "Εῶς τότε ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου, τὴν ὅποιαν οἱ "Ἐλληνες εἶχαν ἀνακτήσει ἀπὸ τοὺς Φράγκους. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε μεγάλην πεῖραν καὶ ἔδειξεν ἀξιόλογα στρατιωτικὰ προσόντα, ὅταν ἐκυβέρνα τὴν Πελοπόννησον. Ἡγάπα ὅσον ὀλίγοι τὴν πατρίδα του καὶ τὸ κράτος, ἀνελογίζετο τὸ ἔνδοξον μεγαλεῖον τῆς πατρίδος του καὶ ἡ ψυχὴ του ἐπόνει διὰ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὅποιαν εἶχε καταντήσει τοὺς τελευταίους χρόνους.

Μετὰ τρία ἔτη ἀπέθανε καὶ ὁ Μουράτ Β' καὶ ἔγινε σουλτάνος ὁ υἱός του **Μωάμεθ Β'**, νέος ὀρμητικὸς μόλις 21 ἔτῶν, ὁ ὅποιος ἥγαπα τὸν πόλεμον καὶ τὴν δόξαν. Τὸ ὄνειρόν του ἦτο νὰ κατακτήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ πρωτεύουσάν του. Διὰ τοῦτο συχνὰ ἐπανελάμβανεν ἐν μέρος τοῦ Κορανίου, ὅπου ὁ Προφήτης λέγει «τρισευτυχισμένος ὁ βασιλεύς, ὁ ὅποιος θὰ κυριεύσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν».

Ἐνῶ ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο ἀδύνατος καὶ περιωρισμένος, ὁ Μωάμεθ ἦτο θαρραλέος καὶ ὑπερήφανος. Εἶχε πλούτη καὶ δύναμιν, ἀμέτρητον στρατὸν καὶ ἐγνώριζεν ὅτι μὲ ἐν ἰσχυρὸν κτύπημα θὰ καταρρίψῃ τὸ ὑπερήφανον τεῦχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ θὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν θριαμβευτής. Ἀντιθέτως ὁ Παλαιολόγος, κλεισμένος μέσα εἰς τὰ τείχη του, ἥσθάνετο τὸν ἑαυτόν του ἀπο-

μεμονωμένον καὶ ἔβλεπε νὰ πλησιάζῃ ὁ τουρκικὸς κίνδυνος. Κατέβαλεν ὅλας του τὰς προσπαθείας διὰ νὰ σώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ ἥτο πολὺ δύσκολον, διότι δὲν εἶχεν οὕτε στρατὸν οὕτε χρήματα οὕτε πρόθυμον λαὸν νὰ τὸν βοηθήσῃ. Ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸν δὲν ἔπειριμενε καμμίαν βοήθειαν.

43. Ἡ πολιορκία

Μόλις ἔγινε σουλτάνος ὁ Μωάμεθ, ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζεται. Εἰς τὸ στενώτερον μέρος τοῦ Βοσπόρου, ἀπέναντι τοῦ φρουρίου, τὸ ὅποῖον εἶχε κτίσει ὁ Βαγιαζίτ εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν, ἔκτισε τὸ φρούριον Ρούμελη—Χισάρ, διὰ νὰ κόψῃ τὴν συγκοινωνίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ τὸν Εὔξεινον Πόντον, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἤρχετο ὁ σῖτος. Προετοίμασε στρατὸν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ στόλον εἰς τὴν Καλλίπολιν. Ἔστειλεν ἔνα στρατηγόν του εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς δύο ἀδελφοὺς τοῦ Κωνσταντίνου Θωμᾶν καὶ Δημήτριον, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνων τότε τὴν Πελοπόννησον, νὰ στείλουν βοήθειαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ Τούρκοι ἔκαμαν μεγάλας καταστροφάς εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔχυσαν πολὺ αἷμα καὶ οἱ δύο Παλαιολόγοι δὲν κατώρθωσαν νὰ βοηθήσουν τὴν πρωτεύουσαν.

‘Ο Κωνσταντίνος ἔβλεπε τὸν κίνδυνον καὶ ἔκαμεν ὅ,τι ἥτο δυνατόν. Ἐπεσκεύασε τὰ τείχη καὶ εἰσήγαγε τρόφιμα καὶ πολεμεφόδια εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ κατάστασις ὅμως ἥτο θλιβερά. Τὸ κράτος του περιωρίζετο μόνον εἰς τὰ τείχη. Ὁ στρατός του δὲν ἥτο περισσότερος ἀπὸ 6 χιλιάδας καὶ αὐτοὶ ξένοι μισθιφόροι. Εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον εύρισκόντο μόνον μερικὰ παλαιὰ

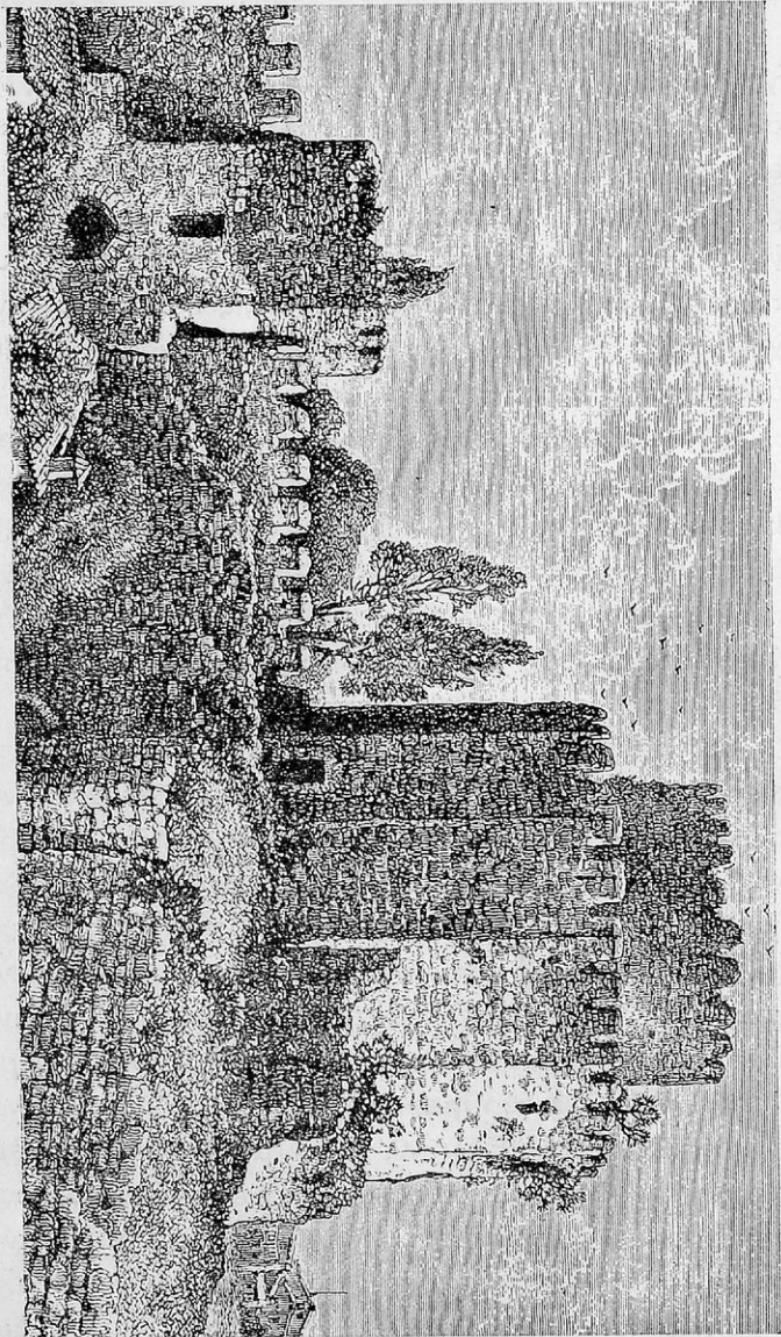
•Ο Μυστρᾶς

Η πρωτεύουσα τῶν Παλαιολόγων εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὸν Μυστρᾶν ἐλχαν κτίσει οἱ Φράγκοι εἰς ἔνα ὑψωμα τοῦ Ταύγέτου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Tā̄reīn tῆς Konstantinoupolēos

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πολεμικὰ πλοῖα, κακῶς ὥπλισμένα καὶ χωρὶς πολεμικὴν ἀξίαν.

Ἡ Δύσις δὲν ἔβοήθησε τὸν Κωνσταντίνον. Μόνον ὀλίγοι τολμηροὶ ἄνδρες ἀπὸ τὰς ἔνας παροικίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔλαβαν τὰ ὅπλα, διὰ νὰ πολεμήσουν εἰς τὸ πλευρόν του. Τὴν σημαντικωτέραν βοήθειαν ἔφερεν ὁ Γενοάτης πειρατὴς Ἰωάννης Ἰουστινιάνης, ὁ ὁποῖος εἶχε μαζί του 700 πολεμιστάς. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἡ Κωνσταντινούπολις εἶχε μόνον ἐννέα χιλιάδας ὑπερασπιστάς, ἐνῶ κολοσσιαῖος τουρκικὸς στρατὸς ἐπήρχετο ἐναντίον της.

Ο Μωάμεθ ἔφάνη τὴν 5 Ἀπριλίου 1453 πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ 150 χιλιάδας στρατὸν καὶ τὴν ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὴν Εηράν. Ἐντὸς ὀλίγου κατέφθασε καὶ ὁ στόλος του ἀπὸ τὴν Καλλίπολιν, ὁ ὁποῖος ἦριθμει 400 πλοῖα, καὶ ἤγκυροβόλησε πρὸ τοῦ Κερατίου κόλπου. Δὲν κατώρθωσεν δμως νὰ κόψῃ τὴν ἄλυσιν, ἥ ὁποία ἀπέκλειε τὸ στόμιον τοῦ κόλπου.

Οι Τούρκοι ἤρχισαν τὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ τὴν Εηράν. Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουν εἰς τὴν Εὐρώπην κανόνια. Ο Οὐργγερός λοιπὸν Οὐρβᾶν κατεσκεύασε κανόνια διὰ τὸν σουλτάνον. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ἔνα πελωρίων διαστάσεων, τὸ ὁποῖον ἔστησαν ἀντίκρυ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πύλας τοῦ τείχους. Ἄλλὰ δὲν εἶχαν σημαντικὰ ἀποτελέσματα μὲ τὰ κανόνια τῶν οἱ Τούρκοι. Τὸ τεράστιον τηλεβόλον τοῦ Οὐρβᾶν διερράγη, ἀφοῦ ἔρριψε δύο ἥ τρεῖς βολάς.

Ἀντιθέτως οἱ "Ελληνες εἶχαν μίαν σημαντικὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν θάλασσαν. Τέσσαρα ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα εἶχαν καθυστερήσει εἰς τὸ Αίγαλον, ἔφθασαν μὲ τρόφιμα καὶ στρατιώτας πρὸ τοῦ Κερατίου κόλπου. Τὰ τουρκικὰ πλοῖα ὥρμησαν ἐναντίον τῶν. Ἐκεῖνα δμως

κατώρθωσαν νὰ ἀνοίξουν δρόμον ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ τουρ-
κικὰ πλοῖα καὶ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν Κεράτιον.

Αὐτὴ ὅμως ἦτο ἡ τελευταία χαρὰ τῶν πολιορκημέ-
νων. Ὁ σουλτάνος, διὰ νὰ ἀποκλείσῃ τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ
τὴν θάλασσαν, ἔσυρεν ἀπὸ τὴν Ξηρὰν καὶ κατεβίβασεν
εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον ἐβδομήκοντα πλοῖα. Αὐτὸς ἐ-
φόβισε τοὺς “Ελληνας καὶ τοὺς ἔκαμε πολὺ σκεπτικούς.

44. Ἡ ἄλωσις

Ἡ πρωτεύουσα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σωθῇ. Οἱ Τοῦρκοι
ἔκαμαν πολλὰς ἐπιθέσεις καὶ εἰς πολλὰ μέρη κατώρθω-
σαν νὰ τρυπήσουν τὸ τεῖχος. Τότε ὁ σουλτάνος ἔστειλε
πρεσβείαν εἰς τὸν Κωνσταντίνον καὶ τοῦ ἐπρότεινε νὰ
παραδώσῃ εἰρηνικῶς τὴν πόλιν. Ὅπερας ὅτι θὰ σεβα-
σθῇ τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν κατοίκων, ἃν ἥθε-
λαν ν' ἀφήσουν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ φύγουν.
Εἰς τὸν Παλαιολόγον μάλιστα ἔδιδε τὸ δικαίωμα νὰ
φύγῃ καὶ νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητος ἡγεμών τῆς Πελοποννή-
σου.

Ο Κωνσταντίνος συνεκάλεσεν εἰς συμβούλιον ὅλους
τοὺς ἄρχοντας καὶ ἔδωσεν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν εἰς τὸν
σουλτάνον: «Δὲν ἔχω δικαίωμα οὔτε ἐγώ οὔτε κανεὶς
ἄλλος ἀπὸ τοὺς κατοίκους νὰ σοῦ παραδῶσουν τὴν Πό-
λιν. “Ολοι ἔχομεν μίαν ἀπόφασιν, νὰ ἀποθάνωμεν μα-
ζί της».

Ο σουλτάνος ἐκήρυξε τότε εἰς τὸν στρατόν του ὅτι
θὰ γίνῃ ἡ τελευταία ἐπίθεσις. Ὅπερας μεγάλας τιμᾶς
καὶ δῶρα εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ ἐπολέμουν μὲν ἀν-
δρείαν. Τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως καὶ τὴν περιουσίαν
των ἔχάριζεν εἰς τοὺς στρατιώτας του. Αὐτὸς ἐκράτει
διὰ τὸν ἑαυτόν του μόνον τὰ τείχη καὶ τὰ δημόσια κτί-
ρια.

Εἰς τὴν πρωτεύουσαν οἱ πολιορκημένοι ἐτοιμάσθησαν νὰ ἀποκρούσουν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων. Εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν ἔγινε μεγάλη λειτουργία. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔκοινώησε καὶ ἀφοῦ ἐζήτησε συγχώρησιν ἀπὸ τοὺς χριστιανούς, μετέβη νὰ παρασταθῇ εἰς τὰ τείχη.

Ἡ ἐπίθεσις ἤρχισε τὴν αὔγην τῆς 29 Μαΐου μὲ μεγάλην ὄρμὴν καὶ διήρκεσε τέσσαρας ὥρας. Κατ’ ἀρχὰς οἱ πολιορκημένοι ἐπολέμησαν μὲ θάρρος. "Υστερα ἤρχισαν νὰ κάμπτωνται ἀπὸ τὸν ὅγκον τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Ἰουστινιάνης ἐτραυματίσθη καὶ ἐγκατέλειψε τὴν μάχην. Αὐτὸς ἔφερε μεγάλην σύγχυσιν εἰς τοὺς ἀμυνομένους. Ἄλλα ἡ Κωνσταντινούπολις ἀντεῖχεν ἀκόμη.

Αἴφνης ὅμως, ἐνῶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐμάχετο εἰς τὴν πύλην τοῦ Ρωμανοῦ, οἱ Τούρκοι ἐφάνησαν ἐντὸς τῆς πόλεως εἰς τὰ νῶτα του. Λέγουν ὅτι εἰσῆλθαν ἀπὸ μικρὰν πύλην, τὴν Κερκόπορταν, τὴν ὅποιαν οἱ "Ἐλληνες εἶχαν λησμονήσει ἀνοικτήν. Ἀπηλπισμένος ὁ Κωνσταντῖνος ἐφώναξε: «Δὲν ὑπάρχει χριστιανὸς νὰ μοῦ πάρῃ τὸ κεφάλι:» καὶ ἐπεσε νεκρός, ἀγνώριστος εἰς τὸν σωρὸν τῶν πτωμάτων.

Οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οἱ δλίγοι στρατιῶται καὶ ὅσοι ἀντεστάθησαν ἐφονεύθησαν. Τοὺς περισσοτέρους κατοίκους συνέλαβαν αἰχμαλώτους καὶ τοὺς ἐπώλησαν. Πολλοὶ ὅμως εἰσῆλθαν εἰς τὰ πλοῖα, τὰ ὅποια ἦσαν εἰς τὸν λιμένα, καὶ ἐφυγαν. Εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν εἶχαν κλεισθῆ πολλοὶ ἄνθρωποι, 1453 ἄνδρες καὶ γυναῖκες, διότι μία λαϊκὴ παράδοσις ἔλεγεν ὅτι θὰ ἔλθῃ ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ νὰ τοὺς σώσῃ. Οἱ Τούρκοι ἐσπασαν μὲ πελέκεις τὴν πύλην, ἐσφαξαν δλίγους καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐπώλησαν ὡς αἰχμαλώτους. Οἱ Τούρκοι ἐλεηλάτησαν συστηματικῶς τὰς οἰκίας, τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ δημόσια κτίρια.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν δὲ Μωάμεθ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Διηγθύνθη εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν καὶ εὔχαριστησε τὸν θεόν του Ἀλάχ, διότι τοῦ ἔδωσε τὴν νίκην. Ἀπὸ τότε ἡ μεγάλη ἐκκλησία ἔγινε τζαμὶ τουρκικὸν καὶ ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἔως τώρα.

Ο Μωάμεθ διέταξε νὰ φονεύσουν τοὺς εὐγενεῖς καὶ δόσους εἶχαν ἀνώτερα ἀξιώματα. Οἱ περισσότεροι δῆμοι εὐγενεῖς, οἱ πλούσιοι καὶ οἱ μορφωμένοι, κατώρθωσαν νὰ φύγουν εἰς τὸ ἔξωτερικόν.

45. Κατάκτησις τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν

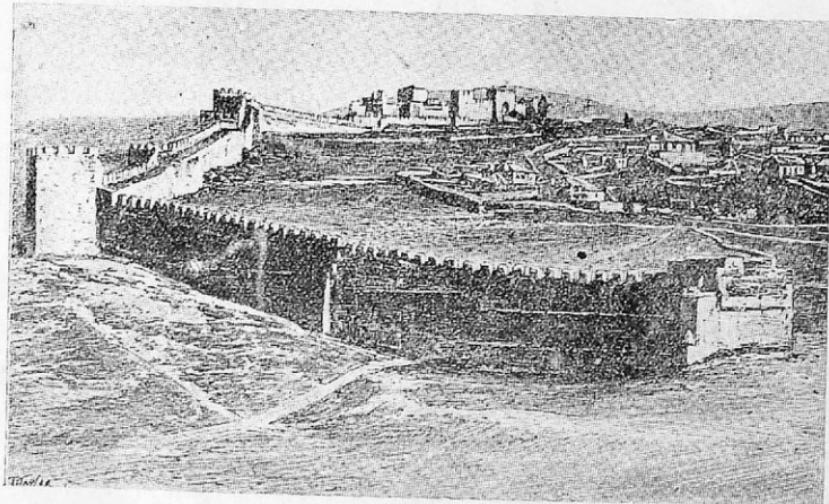
Οἱ Τούρκοι, ἀφοῦ κατέλαβαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκυρίευσαν πολὺ εὔκολα τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν δὲ Μωάμεθ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐνίκησεν εύκολώτατα τοὺς δύο ἀδελφοὺς τοῦ Κωνσταντίνου, οἱ δόποιοι ἐκυβέρνων τὴν χώραν. Ο Θωμᾶς ἔφυγεν εἰς τὴν Εύρωπην, ἐνῷ δὲ Δημήτριος ἔδέχθη τὸν Μωαμεθανισμὸν καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν Τουρκίαν. Οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν κατόπιν τὰ φραγκικὰ κράτη τῶν Αθηνῶν καὶ τῶν Θηβῶν.

Τὸ 1461, δηλαδὴ ὅκτω ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δὲ Μωάμεθ ἐκυρίευσε καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζούντος. Ἀπὸ τοὺς Ἐνετοὺς ἀφήρεσε τὴν Εύβοιαν καὶ τὴν Χίον καὶ ἀπὸ τοὺς Γενοάτας τὴν Μυτιλήνην.

Ἀργότερα οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Ρόδον, τὴν Κύπρον καὶ τέλος τὴν Κρήτην. Τοιουτοτρόπως ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι ὑπεδουλώθησαν εἰς τοὺς Τούρκους. Μόνον ἡ Ἐπτάνησος, δηλαδὴ ἡ Κέρκυρα, ἡ Ζάκυνθος, ἡ Κεφαλληνία καὶ αἱ ἄλλαι νῆσοι τοῦ Ιονίου πελάγους, δὲν ἐγνώρισαν τὴν τουρκικὴν δουλείαν. Τὰς ιήσους αὖ-

τὰς κατεῖχαν οἱ Βενετοὶ καὶ κατώρθωσαν νὰ τὰς κρατήσουν.

Οἱ "Ελληνες λοιπὸν δὲν κατώρθωσαν νὰ σώσουν τὴν ἐλευθερίαν των ἀπὸ τὸν βάρβαρον λαόν, ὁ ὅποιος ἦλθεν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν. Ὁλόκληρον τὸ ἔθνος ὑπεδουλώθη

Ἡ Θεσσαλονίκη μὲ τὸ παλαιὸν τεῖχος

Τὴν Θεσσαλονίκην οἱ Τοῦρκοι εἶχαν κυριεύσει 20 περίπου χρόνια πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

καὶ ἔπαθε τόσας συμφοράς, ὅσας δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ νοῦς ἀνθρώπου. Πτωχία, ὀμάθεια καὶ βαρβαρότης ἔξηπλώθησαν εἰς ὅλην τὴν χώραν, ἡ ὅποια ἄλλοτε κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους ἦτο ἡ πρώτη εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν εὐγένειαν. Οἱ "Ελληνες ὅμως δὲν ἐλησμόνησαν τὰ ἔνδοξα χρόνια καὶ διετήρησαν εἰς τὴν ψυχήν των τὴν ἐλπίδα, ὅτι πάλιν τὸ ἔθνος θὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του. Τὴν ἐλπίδα των αὐτὴν ἐτραγούδησαν εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ τὴν ἐνίσχυσαν αἱ διηγήσεις διὰ τὴν Πόλιν, τὴν Ἀγίαν Σοφίαν καὶ τὸν μαρμαρωμένον Βασιλιά.

Ζ'. Η ΧΑΡΑΥΓΗ ΕΝΟΣ ΝΕΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

46. Ἡ ἀναγέννησις εἰς τὴν Δύσιν

Ἡ τουρκικὴ ἐπιδρομὴ ἦτο θύελλα καταστρεπτική.
Ἐρριψε κάτω καὶ συνέτριψεν ὅ,τι εἶχεν ἀπομείνει ἀπὸ
τὸν παλαιὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ
ἡ Ἀνατολὴ ἐβυθίσθη εἰς τὴν πτωχίαν καὶ τὴν ἀμάθειαν.

Κατὰ τοὺς ἴδιους χρόνους οἱ λαοὶ τῆς Δυτικῆς Εὐ-
ρώπης ἤρχισαν νὰ κινοῦνται καὶ νὰ προοδεύουν. Οἱ με-
γάλοι λαοί, οἱ Ἰταλοί, οἱ Γάλλοι, οἱ Ἀγγλοί, οἱ Γερ-
μανοί, εἰσέρχονται εἰς τὴν σκηνήν, μὲ δλην των τὴν δύ-
ναμιν καὶ δλην τὴν διάθεσιν δι' ἔργασίαν.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Εύρωπαῖοι κάμνουν μερικὰς
σπουδαιοτάτας ἔφευρέσεις, αἱ δποῖαι ἐβοήθησαν πολὺ¹
τὴν ἀνάπτυξίν των. Ἀνεκάλυψαν τὴν ναυτικὴν πυξίδα,
τὴν τυπογραφίαν, τὴν πυρίτιδα. Κατεσκεύασαν πλοῖα
καλύτερα καὶ ἤρχισαν νὰ ταξιδεύουν εἰς χώρας μακρι-
νάς. Περιέπλευσαν τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς, ἀνεκά-
λυψαν νέας χώρας, τὴν Ἀμερικὴν καὶ δρόμον ἀπὸ τὴν
θάλασσαν διὰ τὰς Ἰνδίας. Αἱ ἀνακαλύψεις αὐταὶ ὡφέ-
λησαν πολύ. Οἱ Εύρωπαῖοι ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον
μὲ τὰς νέας χώρας, ἐπροόδευσαν εἰς τὰ γράμματα καὶ
εἰς τὰς τέχνας. Ἐμελέτησαν μὲ μεγάλην προσοχὴν τὴν
φύσιν, ἀνεκάλυψαν τοὺς νόμους της καὶ ἔμαθαν νὰ χρη-
σιμοποιοῦν τὰς φυσικὰς δυνάμεις διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ
ἀνθρώπου.

Τὴν μεγάλην αὐτὴν κίνησιν, ἥ δποία ἔγινε τὸν 15ον
καὶ 16ον αἰῶνα, τὴν ὡνόμασαν Ἀναγέννησιν.

47. Αἱ ἐφευρέσεις

Οἱ λαοὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἔμελέτησαν μὲ πολλὴν ἀγάπην καὶ προσοχὴν τὴν φύσιν καὶ εἶδαν ὅτι ἡ φύσις κρύπτει πολυτίμους δυνάμεις, αἱ δποῖαι δύνανται νὰ ὠφελήσουν τὸν ἄνθρωπον. Τοιουτοτρόπως ἔξήγησαν πολλὰ μυστήρια τοῦ κόσμου καὶ ἔκαμαν πολλάς ἐφευρέσεις.

Μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας ἐφευρέσεις εἶναι ἡ ναυτικὴ πυξίς. Ἡ ναυτικὴ πυξίς εἶναι μία μαγνητικὴ βελόνη, ἡ δποία κινεῖται ἐπάνω εἰς μίαν πλάκα. Εἰς τὴν πλάκα εἶναι σημειωμένα τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Ἡ μαγνητικὴ βελόνη ἔχει τὴν ἴδιότητα νὰ στρέφῃ τὸ ἄκρον τῆς πρὸς τὸν βορρᾶν, νὰ μᾶς δεικνύῃ δηλαδὴ τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Ἡ ἐφεύρεσις αὐτὴ ἐβοήθησε πολὺ τοὺς θαλασσινοὺς εἰς τὰ μακρινὰ ταξίδια, διότι μὲ τὴν βοήθειαν τῆς πυξίδος ἐγνώριζαν εἰς ποῖον μέρος τῆς θαλάσσης εύρισκονται.

Εἰς τὰ ἴδια χρόνια οἱ Εὐρωπαῖοι ἐγνώρισαν τὴν πυρίτιδα. Δὲν γνωρίζομεν πῶς καὶ πότε εύρεθη ἡ πυρίτις. Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως τῆς ἐφευρέσεως αὐτῆς ἦσαν σημαντικώτατα. Μόλις ἐγνώσθη ἡ χρήσις της, οἱ Εὐρωπαῖοι κατασκεύασαν πυροβόλα ὅπλα. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἔκαμαν τηλεβόλα, τὰ δποῖα ἦσαν εἶδος γουδιὰ ἀπὸ σίδηρον, καὶ ἔρριπταν σφαίρας μεγάλας ἀπὸ λίθον ἢ ἀπὸ σίδηρον. Ἀργότερα κατεσκεύασαν τὰ ὅπλα τῆς χειρός, τὰ τουφέκια. Τὰ νέα ὅπλα ἀνεστάτωσαν τὴν πολεμικὴν τέχνην. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους οἱ πολεμισταὶ διὰ νὰ προφυλάξουν τὸ σῶμα των, ἐσκεπάζοντο μὲ ἀσπίδα καὶ θώρακα κτλ. Ἐπίσης ἐτριγύριζαν τὰς πόλεις μὲ τείχη καὶ πύργους. Τώρα τὸ πυροβόλον ἐτρύπα εὔκολα τὰς ἀσπίδας καὶ τοὺς θώρακας καὶ τὸ τηλεβόλον ἐκρήμνιζε

τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ὅτι κα-
τηργήθησαν αἱ ἀσπίδες καὶ περικεφαλαῖαι καὶ ἔγιναν
ἄχρηστα τὰ τείχη.

Σπουδαιοτάτη εἶναι ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφί-
ας. Τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν τὰ βιβλία ἦσαν χειρόγρα-
φα. Ἐχρειάζετο ἀμέτρητος καιρὸς διὰ νὰ γραφῇ ἐν βι-
βλίον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ βιβλία ἦσαν σπάνια καὶ
πολὺ ἀκριβά. Ὁ γερμανὸς Ἰωάννης Γκούτεμπεργκ κα-
τεσκεύασε γράμματα ἀπὸ μόλυβδον. Τὰ ἔβαζε τὸ ἐν
πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ ἐσχημάτιζε λέξεις καὶ φράσεις,
ἔβαζε μελάνην ἐπάνω εἰς τὰ γράμματα καὶ μὲ δυνατὴν
πίεσιν τὰ ἐτύπωνεν ἐπάνω εἰς τὸ χαρτί. Τοιουτοτρόπως
ἀνεκαλύφθη ἡ τυπογραφία, ἡ ὅποια ἐτελειοποιήθη πο-
λὺ ἀργότερα. Ἡ τυπογραφία ἐβοήθησε πολὺ τὴν ἀνά-
πτυξιν τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ βιβλία ἔγιναν ἀφθονα καὶ εὐ-
θηνὰ καὶ ἥτο εὔκολον νὰ ἀγοράζουν καὶ νὰ διαβάζουν
οἱ ἄνθρωποι.

48. Τὰ μεγάλα θαλασσινὰ ταξίδια

Τὸν 15ον αἰῶνα οἱ θαλασσινοὶ τῆς Εὐρώπης ἔκαμαν
μεγάλα ταξίδια. Ἡτο εὔκολώτερον τώρα νὰ πλέουν εἰς
τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, διότι τοὺς ἐβοήθει ἡ ναυτικὴ
πυξὶς νὰ εύρισκουν τὸν δρόμον, ἐνῷ εἰς παλαιότεραν ἐ-
ποχὴν δὲν ἐτόλμων νὰ ἀπομακρυνθοῦν πολὺ ἀπὸ τὰς
ἀκτὰς. Ἡ ναυτιλία δηλαδὴ τότε ἦτο ἀκτοπλοΐα.

Τὸν 15ον αἰῶνα οἱ Εὐρωπαῖοι εἶχαν μεγάλην διά-
θεσιν διὰ θαλασσινὰ ταξίδια. Τὸν παλαιότερον καιρὸν
τὰ ταξίδια περιωρίζοντο εἰς τὴν Μεσόγειον. Τώρα ἤθε-
λαν νὰ ριφθοῦν εἰς τὸν ὠκεανόν, νὰ τὸν ἐρευνήσουν ἀπὸ
ὅλα τὰ μέρη, νὰ ἀνακαλύψουν τὸ μυστήριόν του. Τὰ
μεγάλα ταξίδια εἰς τὸν ὠκεανὸν τὰ ἔκαμαν οἱ λαοί, οἱ

άποιοι κατώκουν εἰς τὰ παράλιά του, οἱ Πορτογάλοι, οἱ Ἰσπανοί, οἱ Όλλανδοί, οἱ Ἀγγλοί.

Ἐκεῖνο, τὸ ὄποιον τοὺς προσείλκυε περισσότερον, ἥτο ἡ ἐπιθυμία νὰ εὕρουν θαλασσινὸν δρόμον πρὸς τὰς Ἰνδίας. Αἱ Ἰνδίαι εἶναι μία πλουσία χώρα τῆς Ἀσίας, ἡ ὄποια παράγει πολλὰ προϊόντα. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἥσαν περιζήτητα τὰ προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν, τὸ πιπέρι, ἡ κανέλα, τὸ μοσκοκάρυδον. Ἀπὸ τὰς Ἰνδίας ἤρχοντο ἐπίσης πολύτιμοι λίθοι, λινᾶ ὑφάσματα. “Οσοι ἔκαμναν τὸ ἐμπόριον τῶν Ἰνδιῶν εἶχαν πλουτήσει πολύ. Τὸν παλαιότερον καιρὸν τὸ ἐμπόριον αὐτὸν τὸ ἔκαμναν οἱ Βυζαντινοί, ἀργότερα περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀράβων. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τὰ προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν τὰ ἔφερναν οἱ Ἀραβεῖς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐκεῖ τὰ ἐπώλουν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς ἐμπόρους. Πολλαὶ Ἰταλικαὶ πόλεις ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον τῶν Ἰνδιῶν ἡ τῆς Ἀνατολῆς ὅπως ἔλεγαν. Οἱ ἄλλοι τοὺς ἔζηλευσαν.

Ἐσκέφθησαν λοιπὸν ὅτι θὰ ἥτο μεγάλο κέρδος, ἃν εὕρισκαν ἔνα δρόμον θαλάσσιον, ὁ ὄποιος νὰ φέρῃ ἀπ’ εύθειας εἰς τὰς Ἰνδίας. Ο δρόμος αὐτὸς ὑπῆρχεν. Ἔπρεπε νὰ κάμουν τὸν γῦρον τῆς Ἀφρικῆς. Ἄλλ’ οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν τὸν ἤξευραν ἀκόμη.

Αἱ ἀκταὶ τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν ἄγνωστοι. Δὲν ἔγνωριζαν οὔτε τὸ σχῆμα τῆς οὔτε πόσον μῆκος ἔχει ἡ ἥπειρος αὐτή. Διηγοῦντο πολλοὺς μύθους, οἱ ὄποιοι τοὺς ἐτρόμαζαν. Εἰς τὸν ἴσημερινόν, ἔλεγαν, ἡ ζέστη εἶναι μεγάλη, ὡστε ἡ θάλασσα βράζει καὶ τὸ πλοῖον, τὸ ὄποιον θὰ τολμήσῃ νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ, καίεται. Εἰς ἄλλα μέρη τὰ νερὰ εἶναι πηκτὰ ὅπως ἡ λάσπη καὶ τὰ πλοῖα εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ διασχίσουν. Ἐκεῖ ἡ θάλασσα εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἄγρια θηρία, τὰ ὄποια μὲ τὰ γιγαντιαῖα νῶτα τῶν ἀνατρέπουν τὰ πλοῖα.

49. Τὰ ταξίδια τῶν Πορτογάλλων

Οἱ Πορτογάλοι πρῶτοι ἥρχισαν τὰ τολμηρὰ ταξίδια. "Ηθελαν νὰ ἀνακαλύψουν τὸν θαλασσινὸν δρόμον πρὸς τὰς Ἰνδίας.

"Ἐνας πρίγκιψ τῆς Πορτογαλίας, ὁ Ἐρρίκος ὁ Θαλασσοπόρος, ἔδειξε μέγαν ἐνθουσιασμὸν διὰ τὰ θαλασσινὰ ταξίδια. "Ηθελε νὰ ἐρευνήσῃ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς. Ἐξώπλισε λοιπὸν πολλὰ πλοῖα καὶ τὰ ἔστειλεν εἰς μακρινὰ ταξίδια. Οἱ Πορτογάλοι ἀνεκάλυψαν τὴν Μαδέραν, ἡ δποία παράγει τώρα περίφημον οἶνον, τὰς Καναρίους νήσους, τὴν πατρίδα τῶν καναρινίων, καὶ ἐπροχώρησαν διαρκῶς δυτικώτερον καὶ νοτιώτερον εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς.

'Ο ζῆλος καὶ τὸ θάρρος τῶν μετὰ τὰς πρώτας ἀνακαλύψεις ηὔξηθη. Παρετήρησαν ὅτι ὅσα διηγοῦνται διὰ τὰς χώρας τοῦ ισημερινοῦ ἥσαν μῦθοι. 'Ο τολμηρὸς θαλασσινὸς Βαρθολομαῖος Ντιάζ ἔπλευσε νοτιώτερον. Οἱ ἀνεμοὶ τὸν παρέσυραν καί, ἀφοῦ ἐπάλαισε μὲ τὴν θάλασσαν πολλὰς ἡμέρας, ἔφθασεν εἰς τὴν νοτιωτάτην ἄκραν τῆς Ἀφρικῆς. Διέκρινε μακρόθεν τὸ ἀκρωτήριον, τὸ ὅποιον ἔδερναν τὰ κύματα καὶ τὸ ὡνόμασεν Ἀκρωτήριον τῆς Τρικυμίας. Κατόπιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Λισσαβῶνα καὶ διηγήθη εἰς τὸν βασιλέα τὰς περιπετείας τοῦ ταξιδίου τοῦ καὶ τὰς ἀνακαλύψεις. «Θεὸς φυλάξοι, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, νὰ δώσωμεν τόσον ἀπαίσιον ὄνομα εἰς τὸ ἀκρωτήριον. 'Απὸ σήμερον θὰ τὸ ὄνομά-ζωμεν Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, διότι τώρα ἔχομεν τὴν ἐλπίδα νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς Ἰνδίας».

50. Ὁ Κολόμβος ἀνακαλύπτει τὴν Ἀμερικὴν

Προτοῦ ὅμως φθάσουν οἱ Πορτογάλοι εἰς τὰς Ἰνδίας, ἔνας ἄλλος θαλασσοπόρος ἔκαμε μίαν θαυμασιώτεραν ἀνακάλυψιν. Αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστόφορος Κολόμβος.

Ο **Κολόμβος** ἦτο Ιταλός. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Γένουαν τῆς Ἰταλίας. Δὲν ἔμαθε πολλὰ γράμματα, ἀλλ’ ἦτο πνεῦμα ἀνήσυχον. Τοῦ ἔκαμαν μεγάλην ἐντύπωσιν τὰ μεγάλα ταξίδια καὶ αἱ ἀνακαλύψεις τῶν Πορτογάλων. Ἐπῆγε τότε εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Πορτογαλίας Λισσαβῶνα καὶ ἥκουσε μὲν περιέργειαν τὰς διηγήσεις τῶν θαλασσινῶν διὰ τὰς μακρινὰς χώρας.

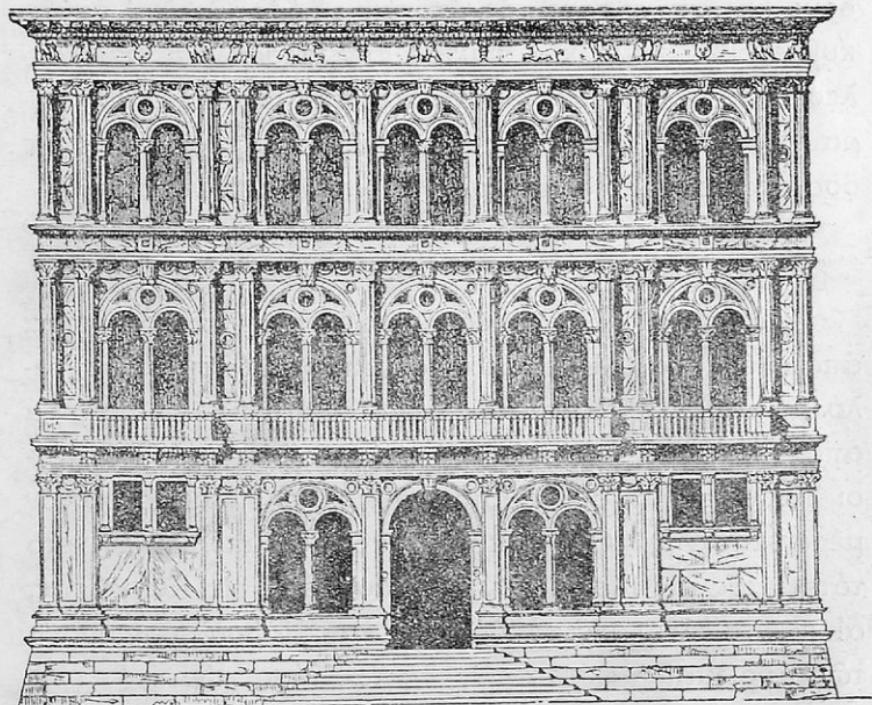
Ο **Κολόμβος** εἶχεν ἀκούσει ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη ὡς σφαῖρα. Ἐνῶ λοιπὸν οἱ Πορτογάλλοι κατεγίνοντο νὰ φθάσουν εἰς τὰς Ἰνδίας πλέοντες πρὸς Ἀνατολάς, αὐτὸς ἐσκέφθη ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ κάμῃ τὸ ἴδιον πλέων πρὸς δυσμάς. Ἀνεκοίνωσε τὸ σχέδιόν του εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πορτογαλίας, ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἤθέλησε νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ. Παρουσιάσθη τότε εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδον καὶ Ἰσαβέλλαν καὶ τοὺς παρεκάλεσε νὰ τοῦ δώσουν τὰ πλοῖα, τὰ δόποια ἔχρειάζετο. Ἐκεῖνοι τότε εἶχαν μεγάλην διάθεσιν, διότι εἶχαν ἐπιτύχει μίαν σημαντικὴν νίκην ἐναντίον τῶν Ἀράβων τῆς Ἰσπανίας. Τοῦ ἔδωσαν λοιπὸν τρία πλοῖα καὶ 90 ναύτας.

Ο **Κολόμβος** ἐρρίφθη εἰς τὴν ἄγνωστον θάλασσαν. **1492** ἐβλεπαν μόνον θάλασσαν καὶ οὐρανόν. Οἱ ναῦται ἤρχισαν ν' ἀνησυχοῦν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐπιστρέψουν. Τέλος τὴν 11 Ὁκτωβρίου τοῦ 1492, καθ' ἣν στιγμὴν ἀνέτελλεν ὁ ἥλιος, διέκριναν μακρόθεν ξηράν. Ἡτο μία νῆσος τῆς Ἀμερικῆς. «Γῆ! γῆ!», ἐφώναξαν ὅλοι μαζί.

Τοιουτοτρόπως ἀνεκαλύφθη μία μεγάλη χώρα, ἄγνωστος ἔως τότε, μία μεγάλη ἡπειρος, ἡ ὅποια ἐπροόδευσε κατόπιν καὶ ἔγινε μία δευτέρα Εὐρώπη.

51. Οἱ Πορτογάλλοι φθάνοντες εἰς τὰς Ἰνδίας

Ἄφοῦ δὲ Κολόμβος ἀνεκάλυψε τὴν Ἀμερικήν, οἱ Πορτογάλοι ἐφιλοτιμήθησαν καὶ αὐτοὶ νὰ φθάσουν εἰς τὰς Ἰνδίας. Εἶχαν περάσει δώδεκα χρόνια, ἀφότου δὲ Ντιάζ

Μέγαρον Ἀναγεννήσεως

εἶχεν ἀνακαλύψει τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. "Άλλος τολμηρὸς θαλασσοπόρος, Πορτογάλος καὶ αὐτός, δὲ Βάσκος δὲ Γάμα, ἀνεχώρησε τὸ 1498 ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καί, ἀφοῦ ἐταξίδευσεν
Α. Λαζάρου, *Ιστορία Ε' Δημοτικοῦ*

ἀκριβῶς ἐν ἔτος εἰς τὸν Ἰνδικὸν Ὡκεανόν, ἔφθασεν εἰς τὴν Καλκούταν, λιμένα τῶν Ἰνδιῶν. Τοιουτοτρόπως εὑρέθη ἡ θαλασσία δόδος πρὸς τὰς Ἰνδίας.

Οἱ Εὐρωπαῖοι ἥδυναντο τώρα νὰ πηγαίνουν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν περίφημον χώραν, ἡ ὅποια παρῆγε τὰ ἀρώματα καὶ τὰ μπαχαρικά, τὸ πιπέρι, τὴν κανέλλαν, τὸ μοσχοκάρυδον, τοὺς πολυτίμους λίθους καὶ τὰ μαργαριτάρια.

Αἱ Ἰνδίαι ἀργότερα ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Ὀλλανδοὺς καὶ ἀπ' αὐτοὺς τὰς ἐπῆραν οἱ Ἀγγλοί, οἱ ὅποιοι κυβερνοῦν ἀκόμη καὶ σήμερα τὴν χώραν καὶ ἐκμεταλλεύονται τὰ ἄπειρα πλούτη της. Εἰς ἀντάλλαγμα ἔφεραν τάξιν καὶ πολιτισμὸν καὶ ὠφέλησαν τοὺς ἐντοπίους ὅσον καὶ αὐτοὶ ὠφελήθησαν ἀπὸ τὴν χώραν των.

52. Ἀποτελέσματα τῶν ἀνακαλύψεων

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν νέων χωρῶν εἶχε σπουδαιότατα ἀποτελέσματα. Αἱ γνώσεις τῶν ἀνθρώπων ηὔξησαν πολύ. "Εμαθαν πρῶτον ὅτι ἡ γῆ εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἀπὸ ὅ, τι ἐνόμιζαν εἰς παλαιοτέρους χρόνους. Οἱ ἀρχαῖοι "Ελληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐγνώριζαν ἐν μικρὸν μόνον μέρος τῆς γῆς. "Ολη ἡ κίνησις καὶ τὸ ἐμπόριον ἐγίνετο τότε ἐντὸς τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ εἰς τὰς χώρας, αἱ ὅποιαι εἶναι εἰς τὰ παράλια της. Τώρα ἡ προσοχὴ τῶν Εὐρωπαίων ἐστράφη πρὸς τὰς νέας χώρας.

"Απὸ τὰς νέας χώρας ἦλθαν πολλὰ προϊόντα ἄγνωστα ἔως τότε εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἀφθονος χρυσὸς καὶ ἀργυρος. "Ηρχισε νὰ γίνεται μέγα ἐμπόριον μὲ τὸν νέον κόσμον καὶ τὰς Ἰνδίας. Πολλαὶ πόλεις εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἔγιναν μεγάλαι καὶ πλούσιαι, ὅπως ἡ Λισσαβών, οἱ λιμένες τῆς Ἰσπανίας, ἡ Ἀμβέρσα εἰς τὸ Βέλγιον, τὸ Ἀμστελόδαμον εἰς τὴν Ὀλλανδίαν

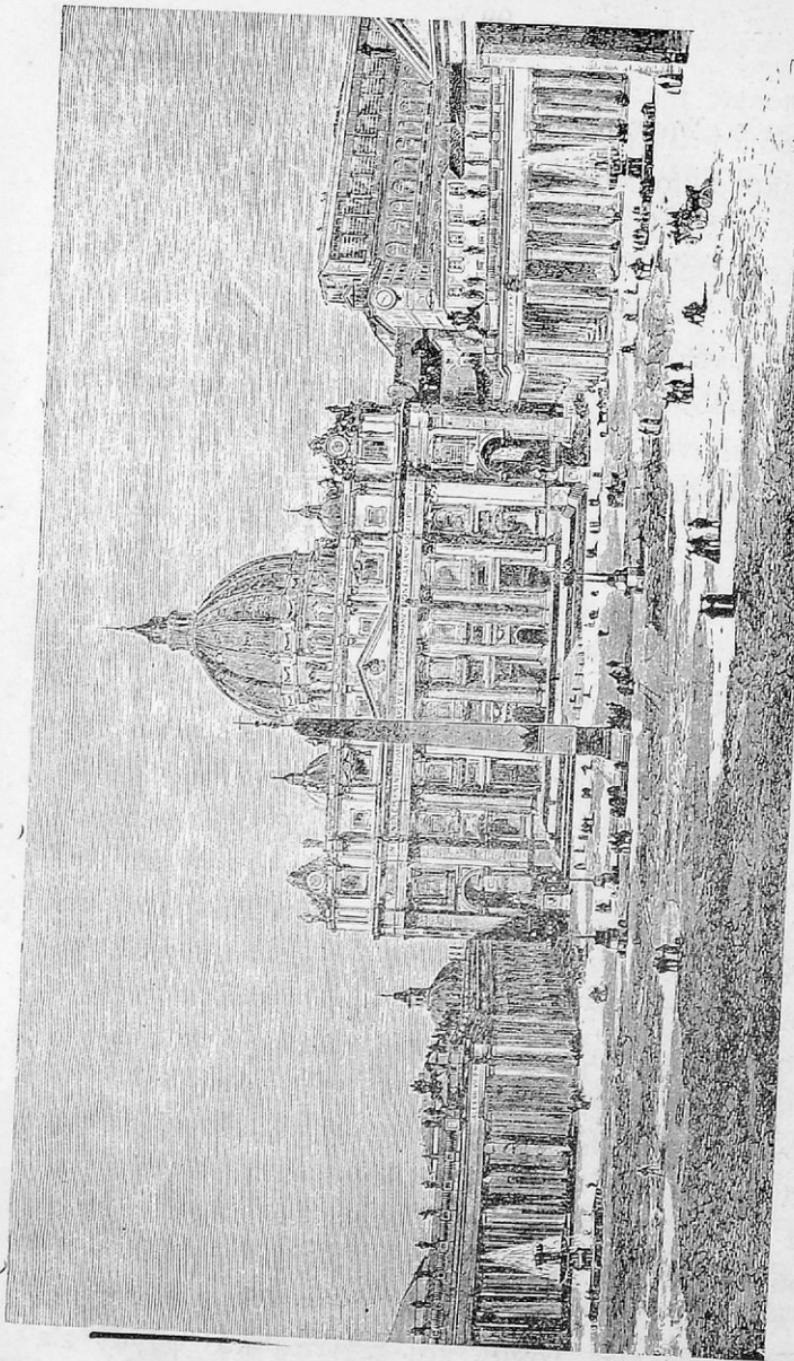
καὶ αἱ πόλεις τῆς Ἀγγλίας. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπλούτησαν πολὺ, προπάντων οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται. "Ἐκτισαν δῶραίς κατοικίας, ἥρχισαν νὰ ζοῦν καλύτερον καὶ ἥθελαν νὰ μορφωθοῦν μὲ κάθε τρόπον.

Πολλοὶ Εὐρωπαῖοι, Πορτογάλοι, Ἰσπανοί, Ὀλλανδοί, Γάλλοι, Ἀγγλοί, μετηνάστευσαν εἰς τὰς νέας χώρας καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, ἔκαμαν δηλαδὴ ἀποικίας. Σπουδαιότεραι ἀπὸ δλας τὰς ἀποικίας ἦσαν αἱ ἀγγλικαὶ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Αὐταὶ ἐπροόδευσαν πολὺ καὶ ἀπ' αὐτὰς προῆλθαν αἱ σημεριναὶ Ἡ νωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, αἱ ὁποῖαι εἶναι μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ τὰς περισσότερον προωδευμένας χώρας τοῦ κόσμου.

53 Οἱ Ἑλληνες λόγιοι εἰς τὴν Δύσιν

Αὐτὰ δλα ἔγιναν αἰτία νὰ ἔξυπνήσῃ τὸ πνεῦμα τῶν Εὐρωπαίων. Τώρα ἥθελαν νὰ μάθουν καὶ νὰ μορφωθοῦν μὲ δλα τὰ μέσα. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἥρχισαν νὰ διαβάζουν τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐδιάβαζαν τὰ συγγράμματα τῶν Ρωμαίων, διότι ἔγνωριζαν μόνον τὰ λατινικά, τὰ ὅποια εἶναι ἡ γλῶσσα τῆς ἐκκλησίας των. Εἶχαν ὅμως μεγάλον πόθον νὰ διαβάσουν ἔλληνικὰ συγγράμματα. 'Αλλ' εἰς τὴν Εὐρώπην τότε δὲν ἔγνωριζαν ἔλληνικά.

Τὸν 15ον αἰῶνα πολλοὶ "Ἑλληνες λόγιοι" ἥρχισαν νὰ πηγαίνουν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ κατάστασις εἰς τὴν πατρίδα των ἦτο ἀπελπιστική. Οἱ Τούρκοι διαρκῶς ἐπροχώρουν καὶ οἱ λόγιοι δὲν ἤδύναντο πλέον νὰ ζήσουν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀργότερα, δταν ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις, πολλοὶ λόγιοι καὶ τεχνῖται κατέφυγαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν. "Ἐφεραν μαζί των πολλὰ χειρόγραφα τῶν Ἐλλήνων συγγραφέων. Διὰ τοῦτο τὰ πε-

·Ο Ναὸς τοῦ Ἀγίου Πέτρου εἰς Ρώμην

Εἶχεν ἀρχίσει νὰ κτίζεται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως

ρισσότερα ελληνικά χειρόγραφα εύρισκονται σήμερον εἰς τὴν Δύσιν.

‘Ο σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς λογίους, οἱ ὅποιοι κατέφυγαν εἰς τὴν Δύσιν, ἦτο ὁ Γεώργιος Γεμιστός. Εἶχε μελετήσει ἀπὸ μικρὸς τοὺς ἀρχαίους καὶ προπάντων τὸν Πλάτωνα, τὸν ὅποιον ἴδιαιτέρως ἔθαύμαζε. Διὰ τοῦτο ἤλλαξε καὶ τὸ ὄνομά του καὶ ἤθελε νὰ ὀνομάζεται Πλήθων, ὅπως εἴδαμεν, διὰ νὰ ὅμοιάζῃ μὲ τὸ Πλάτων. ‘Ο Γεμιστὸς ἔμεινε πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Αἱ ὅμιλίαι του περὶ Πλάτωνος ἔκαμαν τόσην ἐντύπωσιν, ὡστε ὅλοι ἥγαπησαν τὸν ἀρχαῖον φιλόσοφον καὶ ὁ Γεμιστὸς ἴδρυσεν ἐκεῖ Πλατωνικὴν Ἀκαδημίαν, ὅπου ἔμελέτων τὸν Πλάτωνα.

Ἐπίσης πρὸ τῆς ἀλώσεως ἤλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Βησσαρίων, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ, ὅπως εἴδαμεν, διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Ἡτο ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας καὶ εἶχε διδάσκαλον τὸν Γεμιστόν. “Οταν ἀπέτυχεν ἡ ἔνωσις, ὁ Βησσαρίων ἔμεινεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὁ Πάπας τὸν ἔκαμε καρδινάλιον. Μὲ τὴν μεγάλην μόρφωσιν καὶ τοὺς καλούς του τρόπους ἔγινε πολὺ ἀγαπητὸς εἰς τὴν Δύσιν καὶ παρ’ ὀλίγον νὰ γίνη Πάπας. Ἡ κατοικία του εἰς τὴν Ρώμην ἦτο καταφύγιον τῶν Ἐλλήνων, οἱ ὅποιοι ἔφθαναν ως φυγάδες ἀπὸ τὴν πατρίδα των εἰς τὴν Ἰταλίαν. ‘Ο Βησσαρίων ἐβοήθει πολὺ καὶ ἀνεκούφιζε τὴν δυστυχίαν των. Ἐπίσης μὲ τὰς πολλάς του γνωριμίας δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ ἐνεργῇ νὰ κάμουν οἱ εὔρωπαῖοι μίαν σταυροφορίαν ἐναντίον τῶν Τούρκων.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος, ὁ Ἰωάννης Ἀγυρόπουλος, ὁ Δημήτριος Χρυσολωρᾶς καὶ πολλοὶ ἄλλοι. “Ολοι αὐτοὶ ἐδίδαξαν τὰ ελληνικὰ γράμματα εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ οἱ Εύ-

ρωπαῖοι ἔμαθαν ἀπ' αὐτοὺς νὰ διαβάζουν τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων.

Ο Μωυσῆς
Αγαλμα τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου.

54. Ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων
καὶ τῶν τεχνῶν

Οἱ Εύρωπαιοι εἶχαν διάθεσιν νὰ μάθουν πολλὰ καὶ νὰ μορφωθοῦν. Οἱ "Ἑλληνες λόγιοι τοὺς ἔκαμαν νὰ ἀντιληφθοῦν πόσοι θησαυροὶ ἐκρύπτοντο εἰς τὰ ἀρχαῖα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συγγράμματα. "Ηρχισαν λοιπὸν νὰ ἀναγινώσκουν μὲ ἀ-
γάπην καὶ θαυμασμὸν τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων
σοφῶν καὶ ποιητῶν. Ἀνέσυραν ἀπὸ τὰς βιβλιοθήκας τῶν

'Η 'Αγλα Οἰκογένεια

Εἰκὼν τοῦ Ραφαήλ.

μοναστηρίων, ὅπου ἔμεναν σκονισμένα, τὰ χειρόγραφα,
τὰ ἐμελέτησαν, τὰ ἐτύπωσαν καὶ τὰ ἔκαμαν γνωστὰ εἰς
ὅλους, ὅσοι ἐπόθουν νὰ μορφωθοῦν. Εἰς τοῦτο ἐβοήθη-

σε πολὺ ἥ τυπογραφία. Τώρα πλέον τὰ βιβλία ἡσαν εύ-
θηνὰ καὶ πολλοὶ ἀνθρωποι ἡσαν εἰς θέσιν νὰ ἀποκτήσουν
βιβλία.

Ἐπίσης παρετήρησαν πόσον ὥραῖα ἡσαν τὰ οἰκοδο-

‘Ο Ραφαὴλ

μήματα καὶ τὰ ἀγάλματα, τὰ ὅποια εἶχαν διασωθῆ ἀπὸ
τοὺς ἀρχαίους χρόνους. ”Εδειξαν πραγματικὴν λατρεί-
αν εἰς τὰ λείψανα τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. ”Ηρχι-
σαν νὰ συλλέγουν εἰς μουσεῖα τὰ ἀγάλματα, τὰ ἀγγεῖα

καὶ ὅλα τὰ ἔργα τέχνης, τὰ ὅποια ἔμεναν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ προσεπάθησαν νὰ κατασκευάσουν οἰκοδομήματα ὅμοια.

Τοιουτοτρόπως ἀνεγεννήθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι, τὰ ὅποια εἶχαν λησμονηθῆ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους. Διὰ τοῦτο τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὀνόμασαν Ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἡ ἀναγέννησις ἥρχισεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν διεδόθη εἰς τὴν Γαλλίαν, Γερμανίαν καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης.

55 Ἀκμὴ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν

Ἀπὸ τότε οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπροόδευσαν εἰς τὸ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας. Ἐμελέτησαν μὲ ἀγάπην τὰ ἀρχαῖα συγγράμματα καὶ ὠφελήθησαν πολύ. Ὁ περί- φημος δλλανδὸς λόγιος Ἔρασμος περιώδευσεν δληγ τὴν Εὐρώπην καὶ συνέλεξε χειρόγραφα τῶν ἀρχαίων, τὰ ὅποια ἔξετύπωσε καὶ ἔξήγησεν.

Ἡ Ἰταλία ὅμως κατ' ἀρχὰς εἶχε τοὺς περισσοτέρους καὶ σπουδαιοτέρους σοφοὺς καὶ ποιητάς. Ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους καὶ ἐνδοξοτέρους ποιητὰς τῆς Ἰταλίας εἶναι ὁ Δάντης, ὁ ὅποιος ἔκαμεν ἔνα δνομαστὸν ποίημα Θεία Κωμῳδία. Ἐπίσης σπουδαῖος σοφὸς καὶ ποιητὴς ἦτο ὁ Πετράρχης. Ἀργότερα ἔζησεν ὁ συμπαθητικώτερος ποιητὴς Τάσος, ὁ ὅποιος ἔψαλε τοὺς ἀγῶνας, τὰ παθήματα καὶ τὰ κατορθώματα τῶν πρώτων Σταυροφόρων, οἱ ὅποιοι ἤλευθέρωσαν τοὺς Ἀγίους Τόπους ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Διὰ τοῦτο τὸ ποίημά του τὸ ἐπέγραψεν «Ἐλευθέρωσις τῆς Ἰερουσαλήμ».

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἡ Ἰταλία εἶχε μεγάλους καλλιτέχνας. Αὗτοὶ ἔμιμήθησαν τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων

καὶ κατεσκεύασαν κτίρια μὲ κίονας, ὅπως ἥσαν οἱ ναοὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀγάλματα κατὰ τὸ παράδειγμα πά-

Η Παναγία
Εἰκὼν τοῦ Ραφαήλ.

λιν τῶν ἀρχαίων. Οἱ Ἰταλοὶ ἥσαν ἐπίσης σπουδαῖοι ζωγράφοι. Μεγάλοι καλλιτέχναι ἔζησαν τὸν 16ον αἰώνα εἰς τὴν Ἰταλίαν, δὲ Λεονάρδος δὲ Βίντσι, δὲ ὁ ποι-

ος ἔζωγράφισε τὸν Μυστικὸν δεῖπνον καὶ πολλὰ ἄλλα,
δι Μιχαὴλ "Ἄγγελος, δι όποιος ἔκαμε δύο περίφη-
μα ἀγάλματα, τὸν Μωυσῆν καὶ τὴν Πιετά, δηλαδὴ
τὴν Παναγίαν, ἡ δόποια κρατεῖ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τὸν
νεκρὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ δι περίφημος Ραφαήλ, δι ό-
ποιος ἔζωγράφισε θαυμασίας εἰκόνας τῆς Παναγίας μὲ
τὸν Χριστὸν εἰς παιδικὴν ἥλικίαν καὶ μὲ χαριτωμένους
μικροὺς ἀγγέλους.

Καὶ ἄλλαι χῶραι τῆς Εύρωπης εἶχαν ἐπίσης κατὰ
τοὺς χρόνους αὐτοὺς μεγάλους σοφούς, ποιητὰς καὶ
καλλιτέχνας.

Ἐνῶ λοιπὸν ἡμεῖς ἐπάθαμεν τὰ πάνδεινα καὶ ἡ πα-
τρίς μας ἐδυστύχησεν, οἱ Εύρωπαῖοι ἤρχισαν νὰ προο-
δεύουν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐδημιούργησαν τὸν ση-
μερινὸν πολιτισμόν, μὲ τὸν δποῖον ἐξουσιάζουν τὸν κό-
σμον.

Σίσι ~~Σίσι~~

ΙΟ. Σ. Ε.
Σ. Ι. Ο. Δ. Ε. Τ.
Ε. Β. Ε. Τ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α'. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ - ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

1. "Ελληνες καὶ Ρωμαῖοι
2. Ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία
3. Ὁ ἔλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τὴν Ρώμην
4. Ὁ Χριστιανισμὸς
5. Οἱ "Ελληνες δέχονται τὸν χριστιανισμὸν
6. Διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν—Οἱ μάρτυρες
7. Ἡ νίκη^ντοῦ χριστιανισμοῦ—δ Μέγας Κωνσταντῖνος
8. Ὁ Κωνσταντῖνος κτίζει τὴν Κωνσταντινούπολιν
9. Θρησκευτικαὶ ταραχαὶ καὶ σύνοδοι
10. Ἰουλιανὸς—Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας
11. Τὸ Πιστεύω καὶ δ Μέγας Θεοδόσιος
12. Ἡ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία
13. Ὁ Μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς

Β'. ΣΤΕΡΕΩΝΕΤΑΙ Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

14. Ὁ Ἰουστινιανὸς
15. Οἱ πόλεμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ
16. Εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ—Ἄγια Σοφία
17. Ὁ Ἡράκλειος καὶ οἱ Περσικοὶ πόλεμοι
18. Οἱ "Αβαροὶ πολιορκοῦν τὴν Κωνσταντινούπολιν
19. "Ψύωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ
20. Μωάμεθ καὶ ἡ θρησκεία του
21. Αἱ ἀραβικαὶ κατακτήσεις
22. Ὁ ἀραβικὸς κίνδυνος

Γ'. ΤΑ ΕΝΔΟΞΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

23. Ἡ μεταρρύθμισις
24. Οἱ Βούλγαροι
25. Οἱ βουλγαρικοὶ πόλεμοι
26. Οἱ ἔνδοξοι χρόνοι τῆς αὐτοκρατορίας

Δ'. Η ΠΑΡΑΚΜΗ

27. Οἱ Σελζοῦκοι Τοῦρκοι κυριεύουν τὴν Μ. Ἀσίαν

28. Τὸ Σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν
29. Ὁ Δυτικὸς κόσμος
30. Ἀφορμὴ τῶν Σταυροφοριῶν
31. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐλευθερώνουν τοὺς Ἅγιους Τόπους
32. Οἱ Φράγκοι κυριεύουν τὴν Κωνσταντινούπολιν
33. Ἡ Φραγκοκρατία εἰς τὴν Ἑλλάδα
34. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας
35. Τὰ ἄλλα ἑλληνικὰ κράτη
36. Ἀνάκτησις τῆς Κωνσταντινόπολεως

Ε'. ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ

37. Ἡ νέα ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία
38. Οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι
39. Διατὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπροόδευσαν γρήγορα
40. Ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Ταμερλάνου
41. Οἱ αὐτοκράτορες προσπαθοῦν νὰ σώσουν τὸ κράτος

ΣΤ'. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

42. Κωνσταντῖνος καὶ Μωάμεθ
43. Ἡ πολιορκία
44. Ἡ ἄλωσις
45. Κατάκτησις τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν

Ζ'. Η ΧΑΡΑΥΓΗ ΕΝΟΣ ΝΕΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

46. Ἡ Ἀναγέννησις εἰς τὴν Δύσιν
47. Αἱ ἐφευρέσεις
48. Τὰ μεγάλα θαλασσινὰ ταξίδια
49. Τὰ ταξίδια τῶν Πορτογάλλων
50. Ὁ Κολόμβος ἀνακαλύπτει τὴν Ἀμερικὴν
51. Οἱ Πορτογάλλοι φθάνουν εἰς τὰς Ἰνδίας
52. Ἀποτελέσματα τῶν ἀνακαλύψεων
53. Οἱ Ἑλληνες λόγιοι εἰς τὴν Δύσιν
54. Ἡ Ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν
55. Ἀκμὴ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΙ

1. Ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία τούς δύο πρώτους αἰῶνας μ. Χ.
2. Ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Αὔγουστος
3. Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Φαρισαῖος
4. Ὁ καλὸς ποιμὴν
5. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος
6. Ὁ Κωνσταντῖνος νικᾷ τὸν Μαξέντιον
7. Ὁ Ἰουστινιανὸς
8. Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία
9. Ἡ Ἅγια Σοφία
10. Ψηφιδωτὸν Ἅγιας Σοφίας
11. Ὁ Ἡράκλειος ἐκστρατεύει ἐναντίον τῶν Περσῶν
12. οἱ βασίλισσαι Θεοδώρα καὶ Ζωὴ
13. Ἀγιος Ἀθανάσιος
14. Βυζαντινὸς θρόνος
15. Κιβώτιον βυζαντινὸν
16. Μεταξωτὰ υφάσματα χρυσοῦφαντα
17. Ἀγιοι Θεόδωροι
18. Σταυρὸς βυζαντινὸς
19. Φραγκικὸν φρούριον
20. Κατακτήσεις τῶν Τούρκων
21. Ὁ Μυστρᾶς
22. Τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως
23. Ἡ Θεσσαλονίκη
24. Μέγαρον Ἀναγεννήσεως
25. Ὁ ναὸς τοῦ Ἅγ. Πέτρου
26. Ὁ Μωυσῆς
27. Ἡ Ἅγια Οἰκογένεια
28. Ὁ Ραφαὴλ
29. Ἡ Παναγία τοῦ Ραφαὴλ

~~KY~~ ~~MM~~ ~~MM~~

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΟΥΡΤΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

•♦♦♦

Πρωτ. 51231, 51232

Άριθ.

Διεκπ.

·Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Αύγούστου 1934

ΕΠΙ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙ

Πρός *ΑΓΓΕΛΙΑ*

τὸν κ. *Α. Λαζάρου* συγγραφέα

Άνακοινούμενού μὲν διὰ ταύταριθμου υπουργικῆς ἀποφάσισεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ νόμου 5911 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς δικείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπὸ ἀριθ. 1ηγ. πρᾶξιν αὐτῆς ἐνεκρίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Ε' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ» βιβλίον σαξ διὰ μίαν τετραετίαν ἀπὸ τῆς 15ης Σεπτεμβρίου 1934, ὑπὸ τὸν δρον νὰ συμμορφωθῆτε ἐπακριβῶς πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς ἀρμοδίας κριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐντολὴ τοῦ "Υπουργοῦ

Ο ΤΜΗΜΑΤΑΡΧΗΣ

Ν. ΣΜΥΡΝΗΣ

Ἄρθρον δον τοῦ Προεδρικοῦ Διατάγματος
«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμήσεως τῶν ἔγκεκριμένων
διδακτικῶν βιβλίων».

Τὰ διδακτικά βιβλία τὰ πιλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῆς ἀνωτέρᾳ κατὰ 15% τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἀνευ βιβλιοπήμου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν ὑπὸ τὸν δρον διποτος ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἔξωφύλλου. Η τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἀρθρον.

Δοιθ. ἀδείας κυκλού

Ημερομηνία 8/10/34

Αδετού 11.50

Ιεδεμ. 14.50

Ψήφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

